

# ΕΥΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

τεύχος 17ο  
νιοβρης 1986  
τιμη £1.00

- πολιτικός γαμος
- απεσλής: ο μαγος του στροβολου
- θρησκεια, εκκλησία και κοινωνια στη κυπρο
- σκεψεις ενος συγχρονου πιστου
- πανεπιστημιο: σκοποι η σκοπιμοτητες
- το 74 μεσα απο το κυριακο διηγημα
- διακοινοτικες σχεσεις και κυπριακη πεζογραφια
- η πολιτιστικη ταυτοτητα του κυπριου
- ψιγματα ταυτοτητας - ερειπια εμαι
- νικαραγουα: νεο συστημα φυλακων
- ταουξης και σερεμετης



# ΕΝΤΟΧΟΡΟΣ!!!

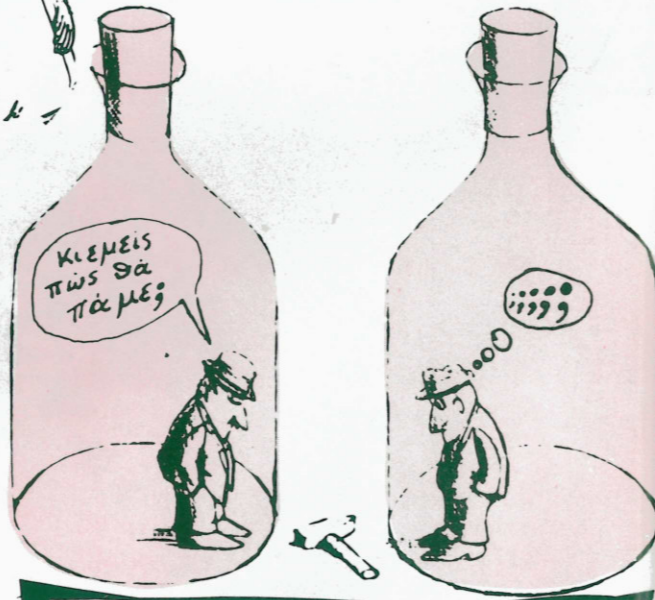
Και πάλι ο ΧΟΡΟΣ του ΕΝΤΟΣ στον ίδιο τόπο και σ' άλλο χρόνο φιλοδοξεί να σας διασκεδάσει, και να σας χορτάσει. Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα τ' αφήνουμε για έκπληξη.

MONEY for ENTODance



Χριστουγεννιάτικος Χορός  
Σάββατο 13 Δεκεμβρίου 1986  
ώρα 8 μ.μ.  
(Εργαστήρι Δήμου Λευκωσίας  
Πύλη Αμμοχώστου)  
ΤΙΜΗ Ε3.-

ΖΗΤΕΙΤΑΙ  
ΜΑΜΑ ή ΜΠΑΜΠΑΣ  
για να με πάρει  
στον ΕΝΤΟΧΟΡΟ!!



## Πρόσκληση

Αν για τις εορτές επιθυμείτε να προσφέρετε ένα δώρο ασυνήθιστο και ξεχωριστό επισκεφθήτε το «ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟΝ». Αρκετό υλικό Βικτωριανής εποχής και άλλα είδη Παλαιοπωλείου από Παρίσι και Κύπρο. Γραμμόφωνα, τηλεσκόπια, κνάλια, βάζα, πιάτα, πιατέλες, ασημένια και επιχρυσωμένα ρολόγια τσέπης, αγαλματάκια, μικρά έπιπλα, σετ μαχαιροπήρουνα, σετ τσαγιού, πίνακες, γκραβούρες, λιθογραφίες, κάρτες, περιοδικά, εφημερίδες, ραδιόφωνα, παλιές φωτογραφικές μηχανές, λάμπες, μουσικά όργανα, μάσκες και κηροπήγια. Επίσης Λαϊκή Τέχνη του Μεξικού καθώς και ποικιλία κοσμημάτων από Παρίσι, Λονδίνο, Μεξικό, Νεπάλ, Περού και Αίγυπτο.

\*Καλά Χριστούγεννα\*

ΟΘΕΛΛΟΥ 1  
(πλησίον Πύλης  
Αμ/στου)  
Τηλ. 438052



-Δές τι δώρο σου'φερα!  
-Δε θέλω, δε θέλω...  
...εγώ θέλω μια συνδρομητή  
...ΕΝΤΟΣ!!!

## Ευδοκιά

«Στους απογόνους: δεν ζητούμε από τους απογόνους ευχαριστίες για τις νίκες μας αλλά την ανάμνηση των ηττών μας».

(Μπρεχτ)

Κανένας πρόγονος, της πρόσφατης τουλάχιστον ιστορίας μας, δεν μας άφησε σ' αυτό τον τόπο μια τέτοια διαθήκη.

Όμως έτσι ή αλλιώς αυτοί που καθορίζουν την αντιμετώπιση των προγόνων είναι οι απόγονοι.

Μέσα από την αντίληψη των απογόνων, οι πρόγονοι ζητούν ευχαριστίες για τις νίκες τους.

Οι απόγονοι υπακούουν στις υποτιθέμενες απαιτήσεις των προγόνων.

Όμως σ' αυτόν τον τόπο δεν υπάρχουν νίκες.

Σ' αυτόν τον τόπο υπάρχουν μόνον ήττες.

Όμως η ανάμνηση τους υπάρχει, μόνον εκλεκτικά. Κάποιες ήττες «γιορτάζονται» έτσι που να επικαλύπτουν κάποιες άλλες.

Σ' άλλους τόπους οι άρχουσες τάξεις επιλέγουν ανάμεσα στις νίκες τους: ποιες θα ρίξουν στη λήθη και ποιες θα προβάλλουν.

Στο δικό μας τόπο η άρχουσα τάξη επιλέγει τις ήττες που θα προβάλλει και τις ήττες που θα ρίξει στη λήθη. Το παιχνίδι της διατήρησης της εξουσίας, παίζεται μέσα από επιλογές ηττών. Δεν είναι παράδοξο, κάποιες ήττες μπορούν να είναι κερδοφόρες.

Οι καταπιεζόμενοι, όσο υπάρχουν σαν τέτοιοι, είναι πάντα ηττημένοι. Η συνειδητοποίηση της ήττας από την πλευρά των καταπιεσμένων είναι επικίνδυνη. Μπορεί να τους ωθήσει να αναζητήσουν τη νίκη.

Γι' αυτό και η άρχουσα τάξη καλλιεργεί την ιδέα ότι η ήττα δεν έχει συντελεσθεί. Κλείνει έτσι το δρόμο της παίριας συνειδητοποίησης της και επομένως και την αναζήτηση του δρόμου της νίκης.

Την εμποδίζει η απειλή που πλανιέται στον αέρα.

## οι υποδηματεργατες ευδαιμονουν;

Η Παλιά Λευκωσία, μέσα στα μικρά δρομάκια της, κρύβει μια τεράστια ποσότητα μικρο-«εργοστασίων», κυρίως ένδυσης και υπόδησης. Κρυμμένα μέσα σ' ανύποπτα σπιτάκια, διαρρυθμισμένα όπως-όπως και μεγαλωμένα πρόχειρα με τη προσκόλληση διαφόρων παρατηγμάτων φιλοξενούν υπεραυτόματες υπερμεγέθεις μηχανές γύρω από τις οποίες στοιβάζονται μερικοί εργάτες και εργάτριες (κυρίως).

Με τη πρόσφατη απεργία των εργατών υπόδησης οι δρόμοι της Παλιάς Πόλης γέμισαν απεργούς. Σε κάθε δρομάκι δέκα-εικοσι εργάτες και εργάτριες με τα συνθήματα τους απευθύνονταν σε ντόπιους και ξένους: «Εδώ απεργία», "here we are on strike". Η σκόνη αποκριτάλλωνε το δομικό πρόβλημα της πολυδιάσπασης, σε μικρούς εργατικούς χώρους, της εργατικής τάξης της Κύπρου, και της συνεπακόλουθης δυσκολίας (μαζί με άλλες δυσκολίες) στους διεκδικητικούς της αγώνες.

## οι κίτρινες γραμμές

Μια και πρόσφατα είχαμε το δεκαπενθήμερο οδικής ασφάλειας (Θεέ μου ξεχάσα να πάω να πληρώσω εκείνο το προδοτικό!) θέτουμε το εξής πρόβλημα, όπως φορτικά μας το ζητά ο φίλος μας ο Πάρης Μεταξάς, μετά από επίμονες, επίμονες μακρόχρονες αλλά και ματαιόπονες προσπάθειες να το λύσει, προσφεύγοντας επανειλημμένα, μόνος του στους αρμόδιους.

Το πρόβλημα: Σε τι χρησιμεύει η διπλή κίτρινη γραμμή κατά μήκος των δρόμων;

Απάντηση:

α) Θεωρητικά. Με βάση τον κώδικα οδικής ασφάλειας απαγορεύεται η στάθμευση αυτοκινήτων πάνω στη διπλή κίτρινη γραμμή.

β) Πρακτικά. Η απάντηση δίνεται καθημερινά στη διασταύρωση του παντοπωλείου του Αγίου Αντωνίου, όπου στη διάρκεια της μέρας οι κίτρινες γραμμές δεν φαίνονται, για τον απλούστατο λόγο ότι τις κρύβουν τα σταθμευμένα αυτοκίνητα.

— Όχι λέει ο Πάρης, υπάρχουν και άλλες εκδοχές. Π.χ. υπάρχει η απάντηση, ότι οι κίτρινες γραμμές υπηρετούν εικαστικές σκοπιμότητες: είναι προέχταση κατά κάποιο τρόπον του Πάρκου Σύγχρονης Τέχνης. Ακόμα μπορούμε να πούμε ότι οι κίτρινες γραμμές εντάσσονται στα αντιπληθωριστικά μέτρα που λαμβάνει ο δήμος, προσφέροντας δουλειά σε άνεργους επιστήμονες.

Πάντως η περί ου ο λόγος διασταύ-

Η πρώτη σκέψη που μου ήρθε στο νου, κοιτάζοντας τους απεργούς, είναι να συγκρίνω τα αιτήματά τους, με τα αιτήματα των καθηγητών, των υπαλλήλων του Ρ.Ι.Κ. κ.τ.λ., για να μη πάμε στους κεφαλαίουχους που είναι έξω από κάθε σύγκριση. Στη χώρα όπου πολλοί (ίσως οι πιο πολλοί) αρέσκονται να ευδαιμονούν σχετικά, αναθεματίζοντας ταυτόχρονα τον «κακό» ευδαιμονισμό που καθηλώνει τα πάντα, φαντάζει οξύμωρο, να απεργεί για μερικές λίρες αύξηση, πάνω σ' ένα μισθό, που στο μέσο του όρου, δεν θα πρέπει να απέχει πολύ από τις £150 το μήνα. Κι ενώ απειλούνται, αλυσιδωτές απεργίες για την υποστήριξη αιτημάτων της ΠΑΣΥΔΥ ή της ΟΕΛΜΕΚ (καλό το αίτημα της πενθήμερης εργασίας) καμιά από τις οργανώσεις αυτές δεν απειλεί να υποστηρίξει απεργιακά τον αγώνα των υποδηματεργατών. Στη Κύπρο οι βιομηχανικοί εργάτες και εργάτριες, οι γυναίκες υπάλληλοι καταστημάτων και οι γυναίκες «οικοκυρές» μόλις που επιβιώνουν. Άλλοι ευδαιμονούν κι άλλοι λιμοκτονούν.

Υ.Γ.: Κάπως ξεκάρφωτα, υποσημειώνουμε το καταστροφικό ρόλο των μικρών «εργοστασίων» στα κτήρια της Παλιάς Λευκωσίας.

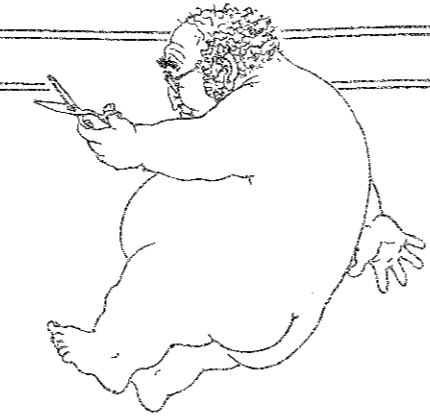
ρωση είναι πραγματικά επικίνδυνη για πεζούς και αυτοκινητιστές. Ακόμα και ο αστυνομικός, που ρυθμίζει την διάβαση των μαθητών, μπροστά από το δημοτικό σχολείο Αγίου Αντωνίου, κινδυνεύει να τον πατήσουν τ' αυτοκίνητα.

«Να σου απαριθμήσω» λέει ο Πάρης «πόσες απόπειρες έκαμα για να διορθωθεί αυτή η κατάσταση».

1) Ερωτώ ένα αστυνομικό που πέρασε από το μαγαζί μου (ήσουν και εσύ εκεί) τι θα μπορούσα να κάμω. Μου λέει, τηλεφώνω στη Αστυνομία Στροβόλου. Τηλεφωνώ, ζητούν μου το όνομα μου, τους εξηγώ τι συμβαίνει, μου λέν ότι πρέπει να τους κάμω μίαν επιστολή. Του λέω, μα κύριε σου το λέω(!), στείλε έναν άνθρωπο εκεί, τι την θέλεις την επιστολή.

2) Πάω στον Αστυνομικό Σταθμό Λυκαβηττού, θυμωμένος, μετά που κινδύνεψα να συγκρουστώ μ' ένα λεωφορείο που εστάθμευσε πάνω στα φώτα τα ίδια. Δίπλα θυμωμένος γιατί ο λεωφορατζής ήταν πολύ μεγαλόσωμος... Τους λέω, θέλω να υποβάλω ένα παράπονο και τους εξηγώ την κατάσταση. Μου απαντούν «ερείς κύριε δεν είμαστε υπεύθυνοι για τη τροχαία, εμείς είμαστε για τους καυκάες». Τους λέω, τηλεφωνάτε, κάνετε κάτι. Τέλοσπαντων, αποτέλεσμα μη-δέν.

3) Βρίσκω δύο τροχονόμους (όχι δεν πίνουν το καφέ τους) σε μια πάροδο. Τους εξηγώ πάλιν, τα ίδια, μου απαντούν. «Τι να κάμουμε κύριε είμαστε 6-7 άνθρωποι, τι να προλάβουμε. Μεν νευριάζετε, το πρόβλημα είναι αλύ-



## οι επικαιτες, απαιτουν!

Η εμπειρία οποιουδήποτε εργατικού αγώνα ανά τον κόσμο μπορεί να είναι χρήσιμη για όλους τους εργάτες. Έτσι η παρακάτω είδηση του «ρέου-τερ», μπορεί να είναι χρήσιμη στους Κύπριους υποδηματεργάτες. Η είδηση έρχεται από το Σκότσο της βόρειας Νιγηρίας, όπου οι ζητιάνοι τη πόλη, αποφάσισαν να μη δέχονται νομίσματα χαμηλής αξίας, από τους «φιλευσπλαχνούς» πολίτες. Η απόφαση, η οποία ελήφθη σε γενική συνέλευση του «Συνδέσμου Αποκλήρων του Σκότσο», πάρθηκε σε ένδειξη διαμαρτυρίας ενάντια στον καλπάζοντα πληθωρισμό.

το».

Και για να μη μακρηγορούμε κάθε φορά που βρίσκω τροχονόμο του λέω τα ίδια...

Αυτά, λοιπόν κι' άλλα πολλά... και του χρόνου, πάλι, δεκαπενθήμερο οδικής ασφάλειας.



## δυστυχηματα και στατιστικες

Ακούστε αντικειμενικότητα και επισημοτικότητα. Το θέμα μας σχετίζεται και πάλιν με το δεκαπενθήμερο οδικής ασφάλειας. Στη ραδιοφωνική εφημερίδα, αρχές Νοεμβρίου, ακούσαμε και τα εξής: 97% των δυστυχημάτων οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα, 1% στη κατάσταση του αυτοκινήτου και 2% στη κατάσταση των δρόμων. Αβίαστο συμπέρασμα, το οδικό μας σύστημα χρειάζεται... 2% βελτίωση (Φυσικά ο ανθρώπινος παράγοντας είναι άσχετος με τη κατάσταση του οδικού δικτύου...!).

Κ.Α.

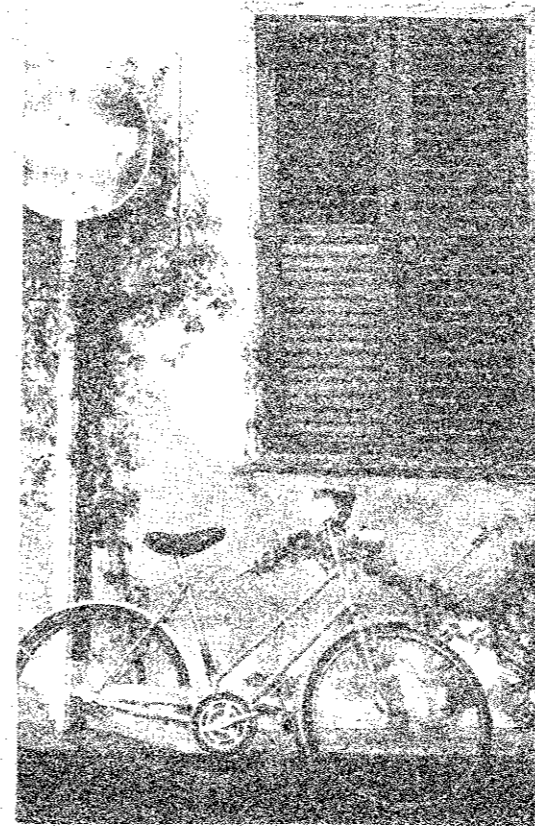


Τεύχος 17ο  
Νοβρης 1986  
τιμη £1.00

Το μηνιαίο περιοδικό της Παλιάς Λευκωσίας.  
Διεύθυνση: Μίνωος, 6B  
Παλιά Λευκωσία  
Τηλ.: 431278

- Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- Υπεύθυνος για τον νόμο: Κωστής Αχινιώτης
- Επιμέλεια: Γιώργος Θεοδούλου

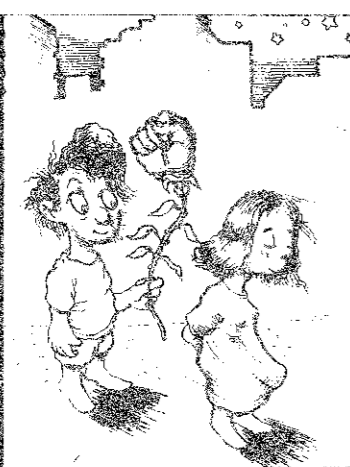
Για τα υπογραμμισμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους.



Εξωφύλλο με βάση μια φωτογραφία του ζήγωνα σερρεκλή

## περιεχομενα

- στο ποδι 2
- πολιτικός γαμος  
συνεχεια της ερευνας  
του γιωργου θεοδουλου 4
- απτεσλιης: ο «μαγος»  
του στροβολου 9
- θρησκεια, εκκλησια και  
κοινωνια στην κυπρο  
του νικου περισπιανη 14
- η ορθοδοξια μας σαν πλουτος  
και σαν φτωχεια  
του λεωνιδα θεοφανους παντελιδη 16
- πανεπιστημιο: σκοποι η  
σκοπιμοτητες του νικου μανουρη 18
- το '74 μεσα απο το  
κυπριακο διγημα  
του χριστου χατζηπαπα  
του χριστου χατζηπαπα  
διακοινοτικες σχεσεις και  
κυπριακη πεζογραφια  
του κωστα γραικου 22
- κρατικη καταστολη και κοινωνικα  
κινηματα: μια συνεντευξη με τον  
ευρωβουλευτη φ.ο.βολφ 26
- νικαραγουα: νεο συστημα  
φυλακων του κωστα κυριακιδη 28
- η πολιτιστικη ταυτοτητα  
του κυπριου, ρικαρντο λοπες  
περι ταυτοτητας  
πιγματα ταυτοτητας-ερεπια ειμαι  
του πρ. προδρομου 30
- ταουξης και σερεμετης,  
ενα διγημα  
του κυριακου χαραλαμπιδη 35
- θεατροσκοπιο: απο την Δρέσδη ενας  
ηθοποιος κι ενας σκηνοθετης  
του βαρνακα κυριαζη 36
- επιστολες 38
- μικρα οικολογικα 39
- εκδηλωσεις 40



# ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

Β' μέρος

μια έρευνα του γιώργου θεοδουλου

## ο θρησκευτικός γάμος στο σκαμνί

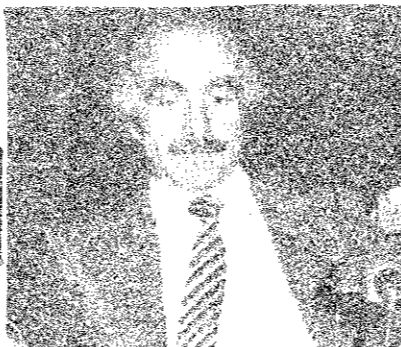
Μετά από τις θέσεις της εκκλησίας και της δικαιοσύνης για τον πολιτικό γάμο που φιλοξενήσαμε στο προηγούμενο τεύχος, συνεχίζουμε την έρευνά μας με τις απόψεις του δημάρχου Λευκωσίας, και πρόεδρου της Ένωσης Δημίων, κοινωνιολόγων και πολιτικών οργανώσεων.

Υπευθυνίζουμε πως η έρευνά μας στηρίζεται και σε παλιά δημοσιεύματα.

λέλλος δημητριάδης

**Η προόδος οδηγά στην καθιέρωση του θεσμού...**

μπορεί όμως να περιμένει



Και ο Δήμαρχος Λευκωσίας κ. Δημητριάδης είναι υπέρ της εφαρμογής του πολιτικού γάμου. Σε συνέντευξη που μας παραχώρησε αναλύει τους λόγους που υποστηρίζει τον πολιτικό γάμο, αλλά δεν είναι, όπως μας είπε, η κατάλληλη εποχή για αγώνα θεσμοποίησής του.

• Ο πολιτικός γάμος εφαρμόζεται σε πολλές χώρες και νομίζω σ' όλη την Ευρώπη και την Αμερική. Στην Κύπρο που «καλά» και δεν μπορεί να εφαρμοστεί ακόμα ή δεν έγινε καμιά κίνηση γι' αυτό το θέμα;

Κάποια κίνηση έγινε. Απλώς δεν έχει προχωρήσει το θέμα σε κάποια υλοποίηση. Αυτό βασικά εξαρτάται από τις συνταγματικές διατάξεις και από την όλη κυπριακή κατάσταση σήμερα. Δηλαδή έχουμε πολλά προβλήματα να αντιμετωπίσουμε και γι' αυτό πολλοί πιστεύουν ότι το θέμα αυτό μπορεί να περιμένει. Πραγματικά σ' όλες τις αναπτυγμένες χώρες έχει εφαρμοστεί ο πολιτικός γάμος. Ιδιαίτερα μας ενδιαφέρει η εξέλιξη στην Ελλάδα, που έχει πολλά κοινά σημεία, ο ίδιος λαός, το ίδιο έθνος, η παράδοση, ήθη, έθι-

μα. Η εφαρμογή του εκεί δεν δημιούργησε κανένα πρόβλημα απ' ό,τι γνωρίζω.

• Αν εφαρμοστεί στον τόπο μας πιστεύετε πως θα δημιουργηθούν προβλήματα;

Ακόμη και στην Ιταλία που η δύναμη της Εκκλησίας ήταν τεράστια αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν την πορεία της προόδου, τον εκσυγχρονισμό. Και εμείς νομίζω κατάκει πρέπει να πάμε. Γιος το παρόν όμως έχουμε πολλά άλλα προβλήματα. Μια συζήτηση, είτε δημόσια, είτε στη βουλή για ν' αλλάξει η υποχρεωτική βάση του εκκλησιαστικού γάμου, είμαι βέβαιος ότι θα προκαλέσει μια μεγάλη ακαταστασία στον κόσμο και μια ρήξη της εκκλησίας με το κράτος. Κι αυτό γιατί παίρνουμε εξουσίες της εκκλησίας και τις δίνουμε στο κράτος. Κι αυτό γιατί παίρνουμε εξουσίες της εκκλησίας και τις δίνουμε στο κράτος. Κι αυτό γιατί παίρνουμε εξουσίες της εκκλησίας και τις δίνουμε στο κράτος. Κι αυτό γιατί παίρνουμε εξουσίες της εκκλησίας και τις δίνουμε στο κράτος.

• Συμφωνείτε ότι ο πολιτικός γάμος πρέπει να εφαρμοστεί σε υποχρεωτική βάση και ο εκκλησιαστικός σε προαιρετική;

Καταρχή δεν πρέπει ν' αποκλειστεί ο εκκλησιαστικός γάμος. Αν ένας έχει εντονο θρησκευτικό αίσθημα δεν μπορεί να του απαγορευθεί τον θρησκευτικό γάμο. Αλλά εκείνος που θα είναι έγκυρος ενώπιον του νόμου θα είναι ο πολιτικός γάμος. Αυτό γίνεται και στην Ελλάδα και μάλιστα ομαλά χωρίς οποιαδήποτε προβλήματα: όπως είπα και πριν. Στην Κύπρο υπάρχει και το εξής επιχείρημα ενάντια στον πολιτικό γάμο: Επειδή είμαστε αλλοτρώτοι η εκκλησία, που ήταν πάντα συνδεδεμένος κρίκος του λαού δεν πρέπει να ενοχληθεί και πρέπει να διατηρήσουμε τις παραδόσεις μας κ.τ.λ. Σύμφωνα μέχρι την περίοδο που έχουμε κρίση. Αλλά σε μια ομαλή περίοδο δεν καταλαβαίνω γιατί να μην εφαρμόσουμε αυτόν τον θεσμό.

• Γιατί να είναι έγκυρος μόνο ο πολιτικός γάμος; Για να έχουμε μια κοινή διαδικασία για όλους τους πολίτες ανεξαρτήτως θρησκείας. Διότι έχουμε και πολλές μειονότητες στην Κύπρο. Έτσι όλοι θα υπογράφουν στο κράτος ότι παντρεύτηκαν και μετά ας κάνουν όποιο άλλο είδος γάμου θέλουν. Επίσης τα πολιτικά δικαστή-

ρια έχουν περισσότερα μέσα να επιβάλουν την απόφασή τους απ' ό,τι τα εκκλησιαστικά. • Ο αρχιεπίσκοπος μας είπε στη συνέντευξη του γι' αυτό το θέμα ότι μπορεί όποιος θέλει να κάνει πολιτικό γάμο φτάνει να δηλώσει και να πάρει πιστοποιητικό ότι διαγράφεται από την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία. Τι επιπτώσεις μπορεί να έχει αυτή η διαδικασία; Δεν ξέρω αν μπορείς να κάνεις πολιτικό γάμο όταν πάρεις αυτό το πιστοποιητικό. Αλλά έχεις πολλές επιπτώσεις. Εκτός από τις νομικές έχει και τρομερές κοινωνικές. Εξωστρακίζεσαι από την

σκεπείς του δρα. μιχ. ατταλίδη για το γάμο

**οι οροι του κοινωνικού συμβολαίου θα πρέπει να ορίζονται απο αναγκες κοινωνικές**

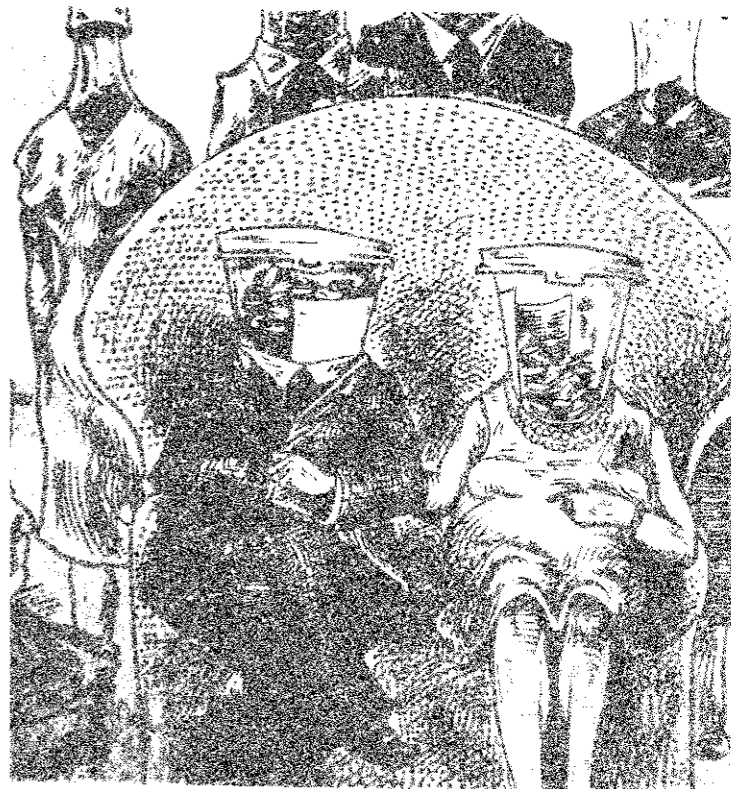
εγκοσμίες εξουσίες εξασκει η εκκλησια

Ο κοινωνιολόγος Μιχάλης Ατταλίδης σε μερικές σκέψεις του για τον γάμο τονίζει ότι η επιβολή του εκκλησιαστικού γάμου παραβιάζει την ατομική ελευθερία και την εθελοντική θρησκεία.

Συγκεκριμένα μας είπε: Στην Κυπριακή Πολιτεία δεν ισχύει οικογενειακό δικαίωμα για τους πολίτες της που ψηφίστηκε από τη Βουλή ή έστω που κληροδοτήθηκε από άλλη νομική εξουσία και κρίθηκε από τους θεσμούς της δημοκρατίας ικανοποιητικό και αφέθηκε να συνεχίσει να ισχύει. Δεν υπάρχει ένα οικογενειακό δικαίωμα που να εφαρμόζεται για όλους τους πολίτες της Δημοκρατίας.

Οι κανόνες για τις οικογενειακές σχέσεις των Ελλήνων, των Αρμενίων, των Λατίνων και των Μαρωνιτών καθορίζονται από τέσσερις διαφορετικές εκκλησίες όπου θεωρείται ότι υπάγεται ο κάθε πολίτης αυτών των τσεσάρων ενθικοθρησκευτικών κατηγοριών. Αντίθετα τα οικογενειακά θέματα (γάμος, διαζύγιο) των Τουρκοκυπρίων πέρασαν από τον καιρό

κοινωνία της Κύπρου διότι η συντριπτική πλειοψηφία της είναι χριστιανοί ορθόδοξοι. Επομένως βγαίνεις έξω και γεννήθηκες, όπως ας πούμε ένας προτεστάντης, που δε θα πει κανείς τίποτα. Γι' αυτό πολύ λίγοι θα τόθελαν. Έτσι η εκκλησία σε απειλεί λέγοντας σου αν θέλεις να κάνεις πολιτικό γάμο κάνε, εγώ δε σε ενοχλώ. Αλλά ξέρει πολύ καλά ότι είναι πολύ δύσκολο από κοινωνική άποψη. Ξέρει ότι θα τιμωρηθείς κοινωνικά. Άσπε που θα αφοριστείς κ.λ.π. Βέβαια αυτό δεν σε νοιάζει αν δεν πιστεύεις σ' αυτή τη θρησκεία, αλλά η κοινωνική τιμωρία είναι ένα δραστικό μέτρο.



της αποικιοκρατίας από την αρμοδιότητα θρησκευτικών θεσμών στην αρμοδιότητα του κράτους μέσω νόμου.

Το ότι η κατάσταση αυτή ισχύει στην Κυπριακή Δημοκρατία σήμερα είναι ένα παράδειγμα ενός σημαντικού χαρακτηριστικού του Κυπριακού Κράτους όπως δημιουργήθηκε το 1960: Η αναγνώριση της ιδιότητας του μέλους μιας από τις δύο παραδοσιακές συσσωματώσεις, ή και σε κάποιο βαθμό της ιδιότητας μέλους των πιο μικρών μειονοτήτων, και όχι της ιδιότητας του ατόμου πολίτη της Δημοκρατίας που τέθηκε σαν καθοριστική βάση της πολιτιστικής ταυτότητας των υπηκόων του κράτους.

**εκλογη θεσμων στις μοντερες κοινωνίες**

Η διευθέτηση αυτή έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά: • Διαφοροποίηση των πολιτών, των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους, ανάλογα με την εθνικοθρησκευτική τους υπόσταση.

• Ανάληψη κοσμικών εξουσιών από θρησκευτικούς θεσμούς που είναι χαρακτηριστικό των λιγότερο προηγμένων κοινωνιών.

Οι μοντέρνες κοινωνίες τείνουν προς μια σαφή διαφοροποίηση των ρόλων των διαφόρων θεσμών, και σαν επακόλουθο την εναπόθεση του δικαιώματος εκλογής τους σε κάποιον βαθμό της ιδιότητας μέλους των πιο μικρών μειονοτήτων, και όχι της ιδιότητας του ατόμου πολίτη της Δημοκρατίας που τέθηκε σαν καθοριστική βάση της πολιτιστικής ταυτότητας των υπηκόων του κράτους.

Μετά τον μεσαιώνα στην Ευρώπη οι εκκλησίες έτειναν να διαφοροποιηθούν και να περιοριστούν στις αυστηρά θρησκευτικές τους λειτουργίες, ενώ το κράτος αναλάμβανε άλλες, προηγούμενα εκκλησιαστικές λειτουργίες, όπως την παιδεία την τιμωρία παρεκκλινόντων ατόμων και την ρύθμιση των οικογενειακών σχέσεων.

Η πορεία αυτή εμποδίστηκε στην Κύπρο από τις δυσχερείς συνθήκες πάνω στις οποίες αποκαταστάθηκε η ανεξαρτησία που έτεινε να

κωδικοποιήσει ορισμένες δομές που ανήκουν στην οθωμανική κοινωνία. Επίσης λόγω της ισχύος της εκκλησίας κατά την περίοδο αυτή κωδικοποιήθηκαν πολλές αρχές της.

Έτσι κωδικοποιήθηκε στο σύνταγμα για τους Έλληνες πολίτες η ισχύς των οικογενειακών κανόνων της εκκλησίας και καταδικάστηκαν π.χ. να υπάγονται για σκοπούς, διαζυγίου στους μεσαιωνικούς κανόνες του Ιουστινιανού δικαίου, όπως ενσωματώθηκαν στον Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου του 1914.

Οι θεσμοί των οικογενειακών σχέσεων και η ρύθμισή τους σε μοντέρνες κοινωνίες φυσιολογικά ανήκουν στο κράτος. Μόνο το κράτος έχει την δυνατότητα να συμπεριφέρεται σε όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από θρησκευτική πίστη, σαν ίσους. Μόνο το κράτος είναι οργανωμένο πάνω σε δημοκρατική βάση που δίδει την δυνατότητα σε άτομα, κόμματα και ομάδες να επιδιώκουν επηρεασμό κανόνων που διέπουν οικονομικές, πολιτικές ή οικογενειακές

σχέσεις.

Ο γάμος σαν θεσμός, ιδιαίτερα σε μια κοινωνία όπου κατοικούν κοινότητες διαφορετικών πίστευων είναι ζήτημα νόμων και κανόνων εκκοσμικευμένων. Είναι ουσιαστικά ένα κοινωνικό συμβόλαιο, που οι όροι του πρέπει να καθορίζονται σύμφωνα με κοινωνικές ανάγκες. Αντίθετα για τις εκκλησίες ο γάμος είναι ένα μυστήριο, και μόνο άτομα που εθελοντικά επιλέγουν την πίστη που προσφέρει η συγκεκριμένη εκκλησία θα έπρεπε να υπόκεινται σε αυτή την τελετή.

Ο εξαναγκασμός του πολίτη να περάσει από το εκκλησιαστικό μυστήριο του γάμου για να δημιουργήσει οικογένεια και η παράληψη

της πολιτείας να του παρέχει κοσμικό τρόπο να συνάψει γάμο, αντικεινται στις μοντέρνες αντιλήψεις για την ελευθερία του ατόμου, και της ίσης μεταχείρισης του από το κράτος.

**Αντικατάσταση του κράτους από την εκκλησία**



Μερικά από τα αποτελέσματα της εκχώρησης από το κράτος του καθήκοντος του να προνοεί νομικά για τις οικογενειακές σχέσεις των πολιτών του σε διάφορες εκκλησίες είναι:

- ΕΝΑΣ πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας μιας κα-

τηγορίας (π.χ. Ελληνοκύπριος δεν έχει σαφώς νομικά καθιερωμένο τρόπο να συνάψει γάμο με ένα πολίτη της Κυπριακής Δημοκρατίας άλλης κατηγορίας (π.χ. Τουρκοκύπριο).

• ΤΟ σύστημα που ισχύει για την διεκδίκηση διαζυγίου ενισχύει ξεπερασμένες αντιλήψεις για ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών παρά τις πραγματικές κοινωνικοπολιτικές τάσεις για ισότητα στην κυπριακή κοινωνία, κατά παράβαση του συντάγματος της Κύπρου και διεθνών συμβάσεων.

• Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ για διαζύγιο θέτει τον πολίτη πάνω από την εξουσία δικαστηρίου που το αποτελούν, όχι δικαστές διορισμένοι από την νόμιμη δικαστική εξουσία, αλλά κληρικοί που δεν είναι υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται και ούτε καν να γνωρίζουν τις μοντέρνες νομικές απόψεις για την διεξαγωγή δίκης.

• ΓΕΝΙΚΑ η δικαιοδοσία της

εκκλησίας στον γάμο και το διαζύγιο ενισχύει την αντίληψη του δικαιώματος της εκκλησίας να ασκεί κοσμικές εξουσίες, και αναγκάζει πολίτες να την ενισχύουν οικονομικά (όπως π.χ. με τη πληρωμή για «πιστοποιητικό ελευθερίας», τέλη για την τέλεση του μυστηρίου, και αρκετά μεγάλα ποσά για τη έκδοση πιστοποιητικού διαζυγίου).

ΑΥΤΟ αντικείται στην αντίληψη της θρησκείας, στην μοντέρνες κοινωνίες. Μια αντίληψη που συμμερίζεται και κράτη και εκκλησίες ότι η θρησκεία είναι εθελοντική, ατομική υπόθεση του κάθε ανθρώπου και όχι σε τελευταία ανάλυση είναι μια στάση που πηγάζει από μια εσωτερική ανάγκη επικοινωνίας με τον θεό, και όχι από κανόνες που δημιουργούνται και επιβάλλονται από μια εκκλησιαστική γραφειοκρατία, που σε ορισμένους τομείς επιδιώκει να εξασκε εγκόσμιες εξουσίες.

η συνάρτηση ημψευδοαρχικών δομών με την αποικιοκρατία, εμπόδισαν την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

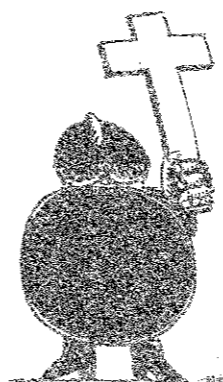
Αυτό επηρέασε τη διαφοροποίηση των κοινωνικών τάξεων - μια και συνέτεινε στο να μη δημιουργηθούν δυναμική αστική και εργατική τάξη. Στη σύγκρουση μεταξύ των δύο αυτών τάξεων, η εκκλησία ταυτίστηκε με την αδύναμη αστική τάξη στην πόλη της εναντίον της εργατικής. Αυτό συνεχίστηκε και μετά την ανεξαρτησία.

Ερ.: Ας έρθουμε τώρα στο πολιτικό γάμο. Πως μας βοηθούν όσα είπατε μέχρι τώρα να φαντίσουμε το θέμα αυτό;

Το συμπέρασμα από όσα είπα είναι ότι η μόνη εκλογή της εκκλησίας είναι να επισπεύσει τον χωρισμό. Αυτό είναι κάτι που κατάλαβε ήδη η εκκλησία της Ελλάδας.

Ερ.: Θα δεχτεί όμως η εκκλησία να «παραδώσει» την δύναμή της και να διακινδυνεύσει να χάσει αρκετά κερημένα;

Θα χάσει πολλά - θα κερδίσει όμως άλλα. Ας πάρουμε τον γάμο. Αν καθιερωθεί ο πολιτικός γάμος συνεπάγεται ένα χάσιμο εισοδήματος των ιερέων από τις τελετές. Το μειωμένο εισόδημα θα κληθεί να αναπληρώσει στους ιερείς η εκκλησία, μια ακόμα οικονομική επιβάρυνση στην ήδη (αν συμφωνούμε με τα λεγόμενα του αρχιεπισκόπου) προβληματική οικονομική της κατάσταση.



Όμως μπορεί να κερδίσει όλα. Πρώτα-πρώτα θα αναγκαστεί να στηριχθεί στις δυνάμεις της πνευματικής δύναμης, τις οποίες θα αναγκαστεί να πλουτίσει και να αναπτύξει, για να επιβιώσει. Θα καταφύγει πια στη δύναμη της πρώτης εκκλησίας που δεν την στηρίζαν τα δεκανί-



**και οργανώσεις υπέρ του πολιτικού γάμου**

**ΥΠΕΡ** της καθιέρωσης του πολιτικού γάμου και στην Κύπρο τάσσονται όλες οι γυναικείες οργανώσεις προακείμενες ή όχι σε κόμματα, καθώς και οργανώσεις ή κόμματα που δεν έχουν ξεχωριστή γυναικεία έκφραση.

**ΠΟΓΟ**

**Πρέπει να καθιερωθεί**

Το θέμα του Πολιτικού Γάμου είναι συυφασμένο με την ανάγκη αναπροσαρμογής και εκσυγχρονισμού του Οικογενειακού Δικαίου, πράγμα που επιβάλλει και η σημαντική και ουσιαστική συμμετοχή και συμβολή της Γυναίκας σε όλους τους τομείς της Κυπριακής ζωής-οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό κλπ.

Το Οικογενειακό Δίκαιο που θα πρέπει να ισχύει και στην Κύπρο θα πρέπει να κατοχυρώνει την ισότητα των δύο φύλων όπως προνοεί το σχετικό άρθρο του Συντάγματος περί ισότητας, όπως προνοούν οι διάφορες Διεθνείς Συμβάσεις και Διακηρύξεις του ΟΗΕ και άλλων Διεθνών Οργανώσεων και που η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει την ηθική και νομική δέσμευση να εφαρμόσει.

Η θέση μας για καθιέρωση του θεσμού του πολιτικού γάμου και στη Κύπρο, που αναγνωρίζεται σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες, είναι αλληλένδετη με τη θέση μας για ανάθεση στην πολιτεία της δικαιοδοσίας για ρύθμιση των οικογενειακών σχέσεων των πολιτών.

Πιστεύουμε ότι ο θεσμός του Πολιτικού Γάμου στην Κυπριακή Δημοκρατία πρέπει να γίνει υποχρεωτικός και ο θρησκευτικός προαιρετικός για όσους επιθυμούν και την θρησκευτική διαδικασία.



**νικός περιστατικής**

**η εκκλησία και θα χάσει και θα κερδίσει αν χωριστεί πλήρως από το κράτος**

**πρέπει να πολεμά στη διαμόρφωση του «προσώπου» του ανθρώπου**

Ο κοινωνιολόγος Νίκος Περιστατής σε παλαιότερη συνέντευξη που παραχώρησε σε εφημερίδα για τον πολιτικό γάμο, μεταξύ άλλων είπα:

Ας δούμε το θέμα από μια πιο γενική σκοπιά. Γιατί η εκ-

κλησία να ασκεί λειτουργίες που κανονικά θα έπρεπε να ασκούνται από το κράτος; Γιατί υπάρχει αυτή η ταύτιση ή συνεργασία εκκλησίας - κράτους; Πρέπει να επέλθει διαχωρισμός;

Λοιπόν για να φωτίσουμε

κάπως αυτό το θέμα θα πρέπει να το δούμε πρώτα μέσα από μια ιστορικο-κοινωνική σκοπιά. Θα μπορούσαμε να αρχίσουμε με την παρατήρηση ότι η πρώτη χριστιανική εκκλησία ήταν καταδιωγμένη - κατατρεγμένη από τις κοσμικές εξουσίες. Όμως σε ένα κατοπινό στάδιο, τον 3ον αιώνα μ.Χ. με τον εκχριστιανισμό του Μεγάλου Κωνσταντίνου επέρχεται η ταύτιση μεταξύ κράτους και εκκλησίας.

Πολλοί ορθόδοξοι διανοούμενοι βλέπουν εδώ την ρίζα του κατακυλιτισμού.

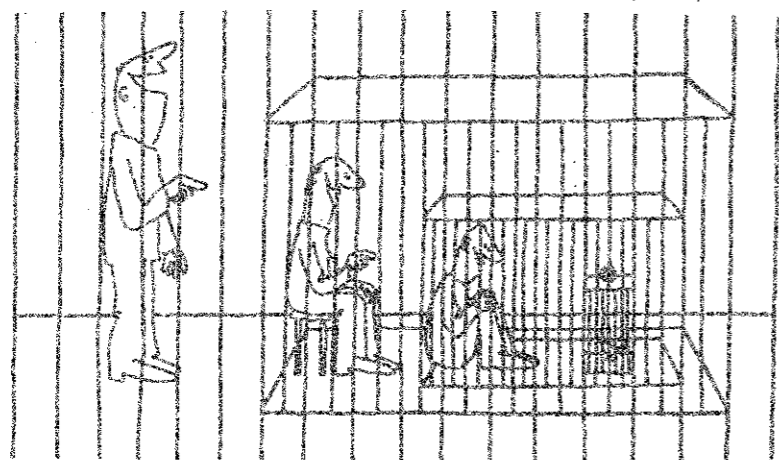
Σταδιακά η εκκλησία έγινε όργανο του κράτους που υπηρετούσε την εκάστοτε κρατική ιδεολογία.

Ένας δεύτερος σημαντικός ιστορικός σταθμός ήταν η ανάληψη από την εκκλησία ενός «εθναρχικού ρόλου» μετά την κατάρρευση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και της Οθωμανικής κατάρτησης.

Ερ.: Μου φαίνεται ότι αυτό ισχύει και για την περίπτωση της Κύπρου και τη Κυπριακή Ορθόδοξη εκκλησία.

Ακριβώς. Ξέρουμε ότι μετά την κατάκτηση της Κύπρου από τους Οθωμανούς, και σύμφωνα με το σύστημα «μιλλέτ», που ήθελε υπό δουλοκρατία να εκπροσωπούνται από την θρησκευτική τους ηγεσία, η ορθόδοξη εκκλησία της Κύπρου «διορίστηκε» από τους κατακτητές σαν εκπρόσωπος της χριστιανικής κοινότητας. Αυτό της έδωσε μια σημαντική πολιτική και οικονομική δύναμη. Αυτό προσέξουμε αυτό: η εκκλησία αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να αναπτύξει μια δύναμη όχι ηθική ή πνευματική, αλλά οικονομική-πολιτική ιδεολογική. Βασική επιδίωξη της εκκλησίας έγινε η εθνικοαποκατάσταση και το εθνικό ζήτημα.

Πρέπει επίσης να προσέξουμε και ένα δομικό παράγοντα που συνέβαλε στις πιπάνω εξελίξεις. Στην Κύπρο



# ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

## σοσιαλιστική γυναικεία κίνηση Ισότητα με το Θρησκευτικό

Η Σοσιαλιστική Γυναικεία Κίνηση πιστεύει ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν το δικαίωμα εκλογής τρόπου όταν θ' αποφασίσουν να ενώσουν τη ζωή τους και να κάνουν οικογένεια. Γιατί το δικαίωμα αυτό να το στερούνται οι Κύπριοι;

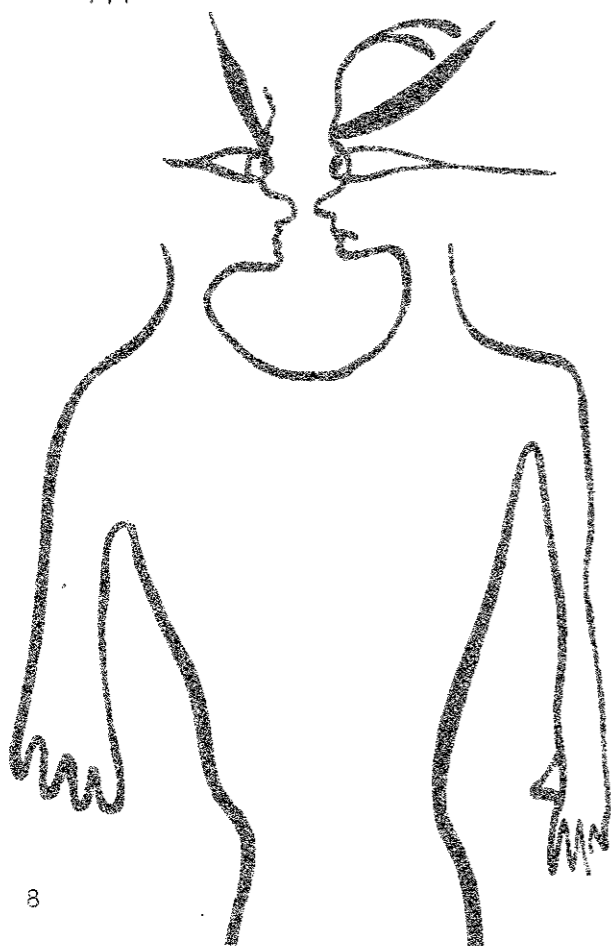
Η Σ.Γ.Κ. είναι υπέρ της καθιέρωσης και του Πολιτικού Γάμου. Ο Πολιτικός Γάμος θα πρέπει να καθιερωθεί ως ισότιμος και ισόκυρος με τον θρησκευτικό γάμο. Πιστεύει ακόμα ότι εκείνο που χρειάζεται βασικά είναι το κράτος να προσφέρει τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες δημιουργίας ώριμων και ολοκληρωμένων ατόμων με ελεύθερη βούληση, γιατί τότε μόνο μπορούν να τεθούν τα θεμέλια μιας υγιούς οικογένειας, μιας υγιούς κοινωνίας.

Η υποχρεωτική ιερολογία του γάμου παραβιάζει διατάξεις της παγκόσμιας διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης αντίκειται στο άρθρο 18 του συντάγματος που αναφέρετε στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

## σοσιαλιστική έκφραση- αριστερή πτέρυγα Σ.Κ. ΕΔΕΚ η καθιέρωση του θα είχε πολιτικές προεκτασεις

Ο θεσμός του πολιτικού γάμου για όλους τους πολίτες θα έπρεπε να είχε καθιερωθεί προ πολλού από το αστικό κράτος, σύμφωνα με το σύνταγμα. Φαίνεται όμως, η ισχυρή αντίδραση του ανώτερου κλήρου των δύο κυριότερων θρησκειών της Κυπριακής Δημοκρατίας του οποίου εθίγοντο τα οικονομικά και άλλα συμφέροντα του, καθώς και η αδιαφορία των αριστέρων κομμάτων, απέτρεψε την καθιέρωση ενός τέτοιου μέτρου.

Φυσικά εμείς οι μαρξιστές δεν υποστηρίζουμε απλώς τον πολιτικό γάμο, αλλά μια σειρά από μέτρα που χωρίς την καθιέρωσή τους, οποιοδήποτε επιμέρους μέτρο θα ήταν αδύνατο να λειτουργήσει.



## ισα δικαιώματα - ίσες ευθύνες Να γίνει υποχρεωτικός

Η Κύπρος σαν μέλος της Παγκόσμιας κοινωνίας και ιδιαίτερα της Ευρωπαϊκής δεν μπορεί ν' αποτελεί εξαίρεση και να διατηρεί νόμους και κανονισμούς διαφορετικούς για τη κάθε κοινότητα που όχι μόνο δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές κοινωνικές συνθήκες αλλά θέτουν περιορισμούς και απομακρύνουν τις κοινότητες μεταξύ τους.

Γι' αυτό σε μια εποχή που μιλούμε για ενιαίο Κυπριακό Κράτος και ζητούμε να ενταχθούμε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα — που απαιτεί καθιέρωση πολιτικού γάμου και εκουχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου — η Παγκύπρια Κίνηση, 'Ισα Δικαιώματα — 'Ισες Ευθύνες, λαμβάνοντας τα πιο πάνω υπ' όψιν υποστηρίζει:

— Πολιτικό γάμο υποχρεωτικό, θρησκευτικό γάμο προαιρετικό.

### ΔΗ.ΣΥ.

## Να αναγνωρίζονται κι οι δύο

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός πιστεύει ότι η Πολιτεία πρέπει να αναγνωρίζει τόσο τον πολιτικό όσο και τον θρησκευτικό γάμο. Με άλλα λόγια οι πολίτες της Δημοκρατίας πρέπει να είναι ελεύθεροι να επιλέγουν ποιον τύπο γάμου προτιμούν. Η θέση αυτή είναι σύμφωνη με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί γάμου, που επικρατούν στις ανεπτυγμένες χώρες.

### αποτεράσματα ελεύθερη εκλογή γάμου

Γενικό συμπέρασμα από την έρευνα για τον πολιτικό γάμο είναι ότι πολλά ηθικά, νομικά και πρακτικά προβλήματα αντιμετωπίζουν αριστοί, πολλές είναι θέσεις να παντρευτούν. Υποχρεωμένοι να ιερολογήσουν την ένωση τους με βάση το Σύνταγμα, εξασφαλίζουν από τη μια τη νομιμότητα του γάμου και των παιδιών τους, αλλά από την άλλη αντιμετωπίζουν συνειδησιακά προβλήματα. Κι αυτό δεν αποτελεί μόνο ηθική παραίσταση, αλλά αντίκειται και στην «Ισότητα Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», όπου το 18ο άρθρο της τονίζει ότι: «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας».

Επίσης ενώ είναι υποχρεωτική η ιερολογία του γάμου από το Σύνταγμα, συγχρόνως παραβιάζεται άλλο βασικό τμήμα άρθρα που παρέχει τη θρησκευτική ελευθερία.

Η εφαρμογή του πολιτικού γάμου όπως τάνυσαν - οι κοινωνιολόγοι, οι νομικοί και οι οργανωτές θα βοηθήσει και προωθήσει την ισότητα των δύο φύλων, κάτι που καταπάτα σε μεγάλο βαθμό - όπως μας ανέδειξαν - ο εκκλησιαστικός γάμος και νόμος. Δεδωμένες οι ανδρικές σε κάθε τι το καινούργιο. Άλλοι προτιμούν τον εκκλησιαστικό λόγω παράδοσης, πίστης ή κρηματοπιστοσύνη ή άλλοι απαιτούν την εφαρμογή του πολιτικού γάμου για να είναι «ελεύθεροι να διαλέγουν, και να μην διατασσονται «ανεικά» ζευγάρια. Για να γίνει η ζωή πιο απλή.

Στην έρευνα μας φάνηκε καθαρά πως και στη χώρα και τριτοκοσμίου οι συνθήκες για να απευθύνονται ελεύθερα τα ζευγάρια να διαλέγουν τον τρόπο της ένωσης τους.

Είναι καιρός η πολιτεία να προβληματιστεί σοβαρά για αυτό το θέμα και να ακούσει τη φωνή του λαού και της εξέλιξης.

Κι όχι να κρατά φυλακισμένη την συνείδηση κάθε πολίτη υποχρεώνοντάς τον από το γεννοφάσκια του να πιστέψει στην κασμοθεωρία που γαστάρει η καλύπτει την βολή της.

Τ' ανθρώπινα δικαιώματα δεν πρέπει μόνο να τα απαιτούμε αλλά και να τα σεβόμαστε πρώτα στο σπίτι μας.

γ.β.



## ΑΠΤΕΣΛΙΗΣ:

# Ο «ΜΑΓΟΣ» ΤΟΥ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ

συνέντευξη στον  
ΝΙΚΟ ΠΕΡΙΣΤΙΑΝΗ

Κυριάκος Μαρκίδης

Δημοσιεύουμε πιο κάτω μια συνέντευξη του «Εντός» με τον κοινωνιολόγο Κυριάκο Μαρκίδη, με θέμα την έρευνα και το σχετικό του βιβλίο για τον «Μάγο του Στροβόλου». Οι περισσότεροι Κύπριοι θα γνωρίζουν ότι ο Μάγος του Στροβόλου δεν είναι άλλος από τον γνωστό Απτεσλή. Έναν άνθρωπο που έχει γίνει «μύθος» στην Κύπρο και για τον οποίο άλλοι νοιώθουν δέος, άλλοι φόβο, άλλοι θαυμασμό. Ο Κυριάκος Μαρκίδης άφησε την πανεπιστημιακή του έδρα της κοινωνιολογίας στην Αμερική για να

ερευνήσει το φαινόμενο του «Μάγου» από κοντά. Για ένα χρόνο έγινε «μαθητής» του «Δασκάλου» (με την άδεια, βεβαίως του τελευταίου), καταγράφοντας ότι άκουσε και ότι έβλεπε. Το αποτέλεσμα είναι το βιβλίο "The Magus of Strovolos" (Εκδόσεις Αίκαπα, 1985), που θα εκδοθεί σύντομα και στα Ελληνικά (από τις εκδόσεις «Κάκτος»). Στο επόμενο τεύχος, το περιοδικό μας θα δημοσιεύσει κριτικές απόψεις για τη δουλειά του Κ. Μαρκίδη και το φαινόμενο του «Μάγου του Στροβόλου».

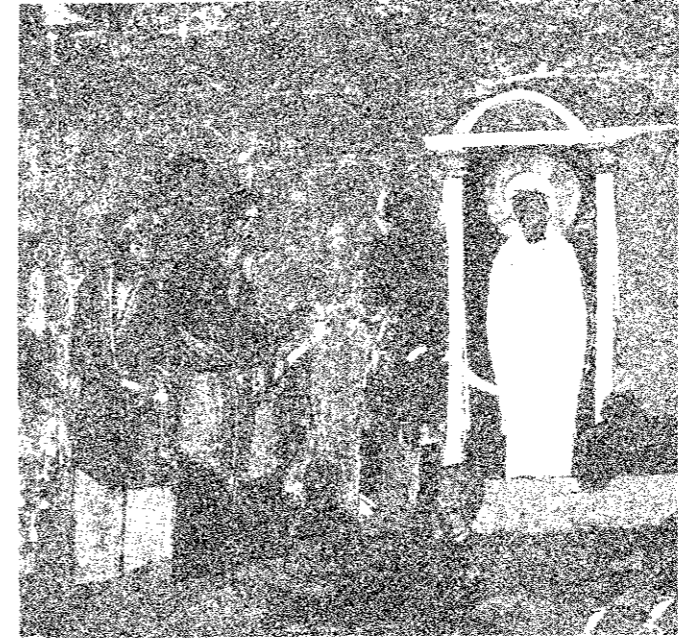
**Ερ.: Πως εδημιουργήθηκε το ενδιαφέρον σου για τον μάγο του Στροβόλου;**  
**Απ.:** Όπως έχω εξηγήσει και στον πρόλογο του βιβλίου μου ήμουν στην Κύπρο ένα καλοκαίρι και με κάποια φίλη μου κουβεντάχαμε πάνω σε θέματα φιλοσοφικά. Την ρώτησα που τα έμαθε όλα αυτά

και μου είπε ότι ανήκει σε κάποιο κύκλο «Έρευνας της Αλήθειας» που οργανώσε κάποιος «Δάσκαλος». Εγώ έδειξα ενδιαφέρον να τον γνωρίσω. Όταν βρέθηκα μαζί του εντυπωσιάστηκα από την γνώση του πάνω στα θέματα μεταφυσικής. Όταν επέστρεψα στο πανεπιστήμιό μου, στην Αμερική η επαφή

που είχα με τον «Δάσκαλο» μου κίνησε το ενδιαφέρον για να μελετήσω το θέμα του "Shamanism" ένα φαινόμενο που σχετίζεται με τους μαγους-ψυχοθεραπευτές-μεταφυσικούς, λυτούς που κάνουν θαύματα στις φυλές. Σε όλες τις χώρες και τις φυλές, διαμέσου των αιώνων, υπάρχουν αυτοί οι άνθρωποι που θεωρούνται ότι έρχονται σε επαφή με άλλους κόσμους με τους οποίους ο μέσος άνθρωπος δεν μπορεί νάρθει σε επαφή για διάφορους λόγους. Έτσι σκέφτηκα να μελετήσω αυτό το φαινόμενο στη συγκεκριμένη περίπτωση του «Δασκάλου» κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής μου άδειας που πήρα τον επόμενο χρόνο.

**Ερ.: Θάθελα να σταθώ-με για λίγο στα κύρια στοιχεία της διδασκαλίας και της φιλοσοφίας του «Μάγου». Θα ήταν καλά να αρχίσω με την φιλοσοφία του για τον κόσμο και τον άνθρωπο. Θα συμφωνούσατε ότι τα βασικά στοιχεία της φιλοσοφίας αυτής είναι ένα μίγμα Χριστιανισμού και Πανθεϊσμού;**

**Απ.:** Αυτό που θέλω να πω είναι ότι δεν προσπαθώ να εξηγήσω την πραγματικότητα όπως αυτή παρουσιάζεται. Δηλαδή, δεν έρχομαι εγώ ο ακαδημαϊκός με ορισμένες θεωρίες της ψυχολογίας ή της



κοινωνιολογίας να εξηγήσω αυτό το φαινόμενο. Προσπαθώ μάλλον ν' αφήσω το υποκείμενό μου (τον «Δάσκαλο», στην προκειμένη περίπτωση) να μου παρουσιάσει την πραγματικότητα του όπως την ζει ο ίδιος. Με τη δική του ορολογία και τρόπο σκέψης. Αυτό είναι αναγκαίο όταν έχεις να αντιμετωπίσεις μια κατάσταση που είναι πολύ διαφορετική από την δική σου, και πρέπει να προσέξεις να μην επιβάλεις δικές σου θεωρητικές προκαταλήψεις. Αυτή η κατάσταση που ζει ο «Δάσκαλος» είναι τόσο διαφορετική από την δική μου που αν ερχόμουν να τη δω με κοινωνιολογικές ή ψυχολογικές θεωρίες θα είχαμε μια προκατάληψη επιβολής της «δυτικής σκέψης». Ακριβώς επειδή πρόκειται για μια πραγματικότητα που είναι πολύ παράξενη, για μένα η προσέγγιση της φαινομενολογίας συστήνεται να αφήνω το «υποκείμενό» μου να μου παρουσιάσει με την δική του ορολογία — γνώση. Δηλαδή, εγώ έχω τον ρόλο ενός μελετητή, ενός ανθρωπολόγου μελετητή.

πλευρά. Και φυσικά όπως διδάσκουν οι μύστες αυτή η φιλοσοφία περιέχεται και στο Κοράνι, σαν εσωτερική φιλοσοφία, και στον Νεοπλατωνισμό, την Ινδουιστική φιλοσοφία και τον Βουδισμό. Με την δική μου εμπειρία αυτοί οι άνθρωποι εκφράζουν νομίζω την αγάπη προς τον πλησίον διότι όλη τους η προσπάθεια είναι να βοηθήσουν τον συνάνθρωπό τους. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο κάνουν και θεραπείες. Τώρα αν πιστεύει κανείς σε τέτοια «μεταφυσικά» πράγματα είναι άλλη υπόθεση. Αλλά η όλη διδασκαλία είναι βασισμένη πάνω στην αγάπη.

**Ερ.: Γι' αυτό είπες ότι η βάση της είναι Χριστιανική;**

**Απ.:** Χρησιμοποιούν και χριστιανικά σύμβολα και νεοπλατωνική ορολογία. Σίγουρα όμως δεν είναι έξω από τα χριστιανικά πλαίσια. Αλλά φυσικά αυτοί πιστεύουν και στο «κάρμα» — στο νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος. Πιστεύουν επίσης και στην μετεμψύωση, υπό την έννοια ότι ο άνθρωπος εξελίσσεται μέσω πολλών ζωών ώσπου να φθάσει στην «τελείωση» και να ενωθεί με τον Θεό, δηλαδή από εκεί που ξεκίνησε.

**Ερ.: Ποιά είναι η κοσμοθεωρία του Δασκάλου για τον κόσμο; Και τι του είναι ο άνθρωπος μέσα στον κόσμο;**

**Απ.:** Πρώτα απ' όλα αρχίζει από μια προϋπόθεση — ότι

τα πάντα είναι η έκφραση του Θεού. Ο κόσμος όπως τον βλέπουμε είναι τα «ενδύματα του Θεού». «Είναι η έκφραση του απολύτου Είναι» όπως το αποκαλούν. Διότι η λέξη Θεός έχει τόσο παρεξηγηθεί που προτιμούν να χρησιμοποιούν την λέξη το «Απόλυτο Είναι». Τα πάντα είναι μέσα Του. Δεν μπορείς να προσδιορίσεις αυτό το «Απόλυτο Είναι» διότι είναι πέραν οτιδήποτε που ξέρουμε. Δεν μπορείς δηλαδή να πεις ότι είναι αυτό ή εκείνο.

Ο Θεός λοιπόν είναι το «Απόλυτο Είναι» μέσα στο οποίο είναι τα πάντα. Έχει αυτόρκεια. Το Α.Ε. εκφράζεται γιατί έχει την Θεϊαν ευαρέσκεια. Και εκφράζεται με την δημιουργία των κόσμων. Υπάρχουν κι άλλοι κόσμοι — άλλες διαστάσεις. Και αυτές οι εκφράσεις του Α.Ε. γίνονται μέσω του «Νου». Και η ύλη είναι «Νους». Είναι η κατωτέρα έκφραση του Νου. Είναι αυτό που χρησιμοποιά το Α.Ε. για να εκφρασθεί.

Αυτή είναι μια βασική αρχή. Τώρα ο άνθρωπος είναι ένα μέρος του Α.Ε. Το εγώ δηλαδή του ανθρώπου είναι αιώνιο. Δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος. Το εγώ εκφράζεται σαν ανθρώπινη ύπαρξη όταν περάσει μέσα από την ιδέα ανθρώπου. Δηλαδή αυτή είναι μία από τις ιδέες που υπάρχει μέσα στο Απόλυτο Είναι. Είναι κάτι παρόμοιο με τις «ιδέες» του Πλάτωνα: «ο κόσμος των ιδεών». Αφ εις στιγμής μία ακτινοβολία του Α.Ε. περάσει μέσα από την

## ο διαλογισμός πετυχαίνει επαφή με νεκρούς

ιδέα ανθρώπου δημιουργείται μια ανθρώπινη ύπαρξη στον νοητό κόσμο πρώτα.

Ο νοητός κόσμος είναι από τους πιο «Ψηλούς» κόσμους.

Μετά κατέρχεται αυτή η οντότητα και δημιουργεί ένα νοητικό σώμα, ένα ψυχικό σώμα και μετά ένα παχυλοκυκλικό... σώμα με τη γέννηση. Δηλ. ο άνθρωπος έχει 3 σώματα που ζουν σε 3 διαφορετικές διαστάσεις.

Η μία διάσταση είναι αυτή που ξέρουμε, ο «παχυλός υλικός κόσμος». Η άλλη διάσταση είναι ο «ψυχικός κόσμος» και η τρίτη είναι ο «νοητικός κόσμος». Υπάρχουν κι άλλες πολλές αλλά βασικά ο άνθρωπος έχει 3 σώματα. (Κι ο Απ. Παύλος μιλά για 3 σώματα τα ονομάζει όμως διαφορετικά).

Όταν ο άνθρωπος πεθαίνει είναι το παχυλόν υλικό σώμα που πεθαίνει. Εξακολουθεί όμως να ζει σαν πλήρης προσωπικότητα μέσα στους ψυχονοητικούς κόσμους. Ζει σαν προσωπικότητα. Δηλαδή όλες τις εμπειρίες που έζησε στη γη τις μεταφέρει στους ψυχονοητικούς κόσμους που

είναι κόσμοι πέραν του χρόνου και του χώρου. Όταν μπει ο άνθρωπος μέσα στην ψυχονοητική διάσταση, την 4η & 5η διάσταση, η έννοια του χώρου αλλοιώνεται. Δεν περιορίζεται πλέον ο άνθρωπος. Η συνείδηση δεν χάνεται, με άλλα λόγια. Ο άνθρωπος μένει μέχρι να ξεκουραστεί, στα διάφορα ψυχονοητικά πεδία για να μελετήσει τις εμπειρίες που πήρε από την γη: να αποκομίσει τα ωφέλη, να αποτυπωθούν αυτά τα ωφέλη στην μόνιμη προσωπικότητά του. (Υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ της παρουσίας και της μόνιμης προσωπικότητας). Μετά, αφού γίνει η καταγραφή των εμπειριών η μόνιμη προσωπικότητα ξαναγεννιέται σε άλλο σώμα για να πάρει καινούργιες εμπειρίες. Ο απώτερος σκοπός είναι για να μάθει ο άνθρωπος ν' αγαπά μέσα στον κόσμο της ύλης — να πάρει τις εμπειρίες του όπως ο άσωτος υιός στην γνωστή παραβολή. Μετά από τις ενσάρκώσεις κ' εμπειρίες θ' αναπτυχθεί η συνείδηση του ανθρώπου μέχρις ότου φτάσει στην τελείωση.

Που είναι η ένωση με το θείο — να γίνει δηλαδή ένα με τον Θεό. Είναι εξελικτική θεωρία δηλαδή. Είναι ερμητική φιλοσοφία (του Ερμή του Τρισμέγιστου), θα την βρεις στο Κιπάλαιο της Αρχαίας Αιγύπτου.

Ο Δάσκαλος πιστεύει ότι και στον Χριστιανισμό υπάρχει η Μετεναάρκωση σαν μια πραγματικότητα.

### εντυπωσιακή λογική συνέπεια

**Ερ.: Μπορείς να μας εξηγήσεις πιο καλά τι είναι το «κάρμα»;**

**Απ.:** Από την στιγμή που έρχεται ο άνθρωπος μέσα στην ύλη δημιουργεί «στοιχειακά». Χρησιμοποιά τον νοητικό σώμα και το ψυχικό σώμα. (Το νοητικό έχει κέντρο την καρδιά, το ψυχικό την καρδιά). Τα «στοιχειακά» είναι ψυχονοητικές δυνάμεις — ενέργειες που εκπέμπει ο άνθρωπος. Κάθε σκέψη και κάθε συναισθήμα σου είναι ένα «στοιχειακό». Αυτά σε δεσμεύουν από την στιγμή που κατεβαίνεις μέσα στην ύλη. Στοιχειακά είναι

θα μπορούσαμε να πούμε, «φορτίσεις ενέργειας» που έχουν σχήμα. (δονήσεις-κραδασμοί). Ότι κραδασμοί δημιουργήσεις θα τον στείλεις μέσα στο σύμπαν. Αυτό το πράγμα δημιουργεί «κάρμα». Είτε αρνητικό είτε θετικό. Δηλαδή, αν είσαι ένας άνθρωπος που σκέφτεσαι καλά προς τους συνανθρώπους σου κλπ. στην τελική ανάλυση είναι πάνω σου που στέλνεις αυτά τα στοιχειακά. Διότι όταν έχεις μίσος για κάποιον άλλον, αυτό το μίσος αργά ή γρήγορα θα στραφεί πάνω σου. Ότι κάνει λοιπόν ο άνθρωπος είναι στον εαυτό του που το κάνει.

Το κάρμα δημιουργείται με το να εκπέμπουμε αυτά τα στοιχειακά — με τις πράξεις μας — σκέψεις — συναισθήματα — με τον άνθρωπο δεσμεύεται μέσω του «κάρμα» να έρχεται πίσω στην ζωή, να παίρνει τα μαθήματά του μέχρις ότου αναπτυχθεί η συνείδησή του να ξεπεράσει το «κάρμα» (δηλ. να πληρώσει την ωφέλη του ας πούμε).

Μέχρι να εξελιχθεί η συνείδηση του σε τέτοιο βαθμό που να αντιληφθεί ότι είναι ένα κομμάτι με τον Θεό και να ζητήσει αυτήν την εμπειρία, ν' αποδεσμευτεί από το Κάρμα

και να μην είναι αναγκασμένος μέσω του νόμου του Κάρμα να ξανάλθει μέσα στην ύλη για να πάρει εμπειρίες. Το «κάρμα» δηλ. είναι ο μηχανισμός του «Απολύτου Είναι» για να βοηθήσει τον άνθρωπο, να αναπτύξει την αυτοεπίγνωσή του. Είναι ο νόμος της αιτίας και του αποτελέσματος. Γι' αυτό κ' οι μεγάλοι μύστες διαμέσου των αιώνων δίδασκαν αυτή την αρχή: «Κάμε στον πλησίον σου ότι εσύ θάθελες οι άλλοι να κάνουν στον εαυτό σου».

**Ερ.: Ο Δάσκαλος ασχολείται με πνεύματα και φέρνει ανθρώπους σε επαφή με πνεύματα. Αν θέλεις, για παράδειγμα να επισκευνηθείς με την μάνα σου που είναι πεθαμένη μπορείς να πεις στον μάγο να σε φέρει σε επικοινωνία. Αυτά τουλάχιστο πιστεύει ο κόσμος.**

**Απ.:** Ο Δάσκαλος και ένα δυο άλλοι στενοί του συνεργάτες ισχυρίζονται ότι μπορούν να μπου σε άλλες διαστάσεις ψυχονοητικές, και να έρθουν σ' επαφή με οντότητες που έχουν απέλθει απ' αυτή την ζωή, αλλά και οντότητες ανωτέρων κραδασμών δηλ. αρχαγγελικών τάξεων. Ισχυρίζονται δηλ. ότι μπορούν μέσω του συντονισμού, του διαλογισμού, του meditation, να μπου σ' αυτές τις καταστάσεις και να έρθουν σ' επαφή

με ανθρώπους οι οποίοι απήλθαν. Δεν πιστεύουν στον θάνατο. Γι' αυτούς δεν υπάρχει αλλαγή. Αλλαγή καταστάσεως. Και για να έρθει κάποιος σ' επαφή πρέπει να υπάρχει κάποιος **σοβαρός** λόγος. Διότι ο Δάσκαλος πιστεύει ότι δεν πρέπει να διαταράτουμε την ηουχία των νεκρών — απελθόντων.

### αφιλοκερδή βοήθεια

**Ερ.: Θα έλεγες ότι ο Δάσκαλος είναι εξορκιστής;**

**Απ.:** Εξορκισμούς κάνουν και οι παιδάδες όχι μόνον ο Δάσκαλος.

Δηλαδή όταν ένας άνθρωπος υποφέρει από ψυχολογικά ή άλλα προβλήματα μπορεί η αιτία να είναι αποτέλεσμα σατανικής κατάληψης — «possession», και τότε θα κάνει ένα εξορκισμό για να αποπέμψει τα σατανικά πνεύματα που επιδρούν πάνω στο άτομο.

Είναι ευδιαφέρον ότι από τότε που άρχισαν να έρχονται Λιβάνοι στην Κύπρο ήρθαν και πολλοί Μαύροι Μάγοι από την Μέση Ανατολή και έτσι αυξήθηκε η δουλειά του, για ν' αποκόψει από τα ξόρκια που έχουν γίνει. Θέλω να τονίσω ότι ο Δάσκαλος δεν παίρνει λεφτά για αυτά που κάνει. Κάνει ότι κάνει μόνο για να βοηθήσει τον συνάνθρωπό του. Είναι ας την πούμε Λευκή μαγεία, όχι Μαύρη. Δηλαδή είναι για την επισύλωση πληγών — για την θεραπεία του συνανθρώπου. Ο Δάσκαλος πιστεύει ότι η Μαύρη μαγεία υπάρχει και ότι κάνει κακό. Γι' αυτό την καταπολεμά.

**Ερ.: Τι είναι Μαύρη μαγεία;**

**Απ.:** Το να χρησιμοποιήσεις τον νοητικό σου για να κάνεις κακό κάποιου άλλου. Αν εσύ σκέφτεσαι με μολυβιά ή κακία προς τον άλλο στην πραγματικότητα κάνεις Μαύρη μαγεία.

**Ερ.: Είναι η μαγεία ένα φαινόμενο το οποίο θα έπρεπε να βλέπουμε με δέος ή φόβο;**

**Απ.:** Ο Δάσκαλος λέει ότι ένας άνθρωπος καλός και αγαθός δεν έχει να φοβηθεί τίποτα. Για να επηρεαστεί από Μαύρη μαγεία σημαίνει εσύ να κραδάνεις πάνω στους ίδιους κραδασμούς του

## η ιστορία ενός θαύματος

Τα αποσπάσματα είναι από το βιβλίο του Κυριακού Μαρκίδη «The Magus of Sironiois» Μετάφραση: Μαίρη Παλιδοπούλου.

... Ερόθαμε ότι επέφερε πολύ οδυνηρές θεραπείες στη Κύπρο και στο Ισραήλ από σε μάτροι καρδιακτικά της εστρίων της σπονδυλικής στήλης για να βάλουν τους σπονδύλους πίσω στη θέση τους. Η κατάσταση της θείας δεν καλύτερη αλλά έγινε χειρότερη. Μας είπαν ότι ένας διάσημος ειδικός στο Ισραήλ την συμβούλευσε ότι έπρεπε να μάθει να ζει με τους πόνο της αφού η περίπτωση της ήταν αδερφική. Ήταν η ίδια συμβουλή που πήρα και από τους τοπικούς γιατρούς.

Χωρίς δισταγμό και χωρίς περισσότερα ερωτήματα, ο Δάσκαλος παρακάλεσε τις δύο παλαιωμένες γυναίκες, να την γυρίσουν και να την γδύσουν από τη μέση και πάνω. Εξετάζονταν δίπλα στην πόρτα απορριμμένος τα παρερθεύα ας τις κοντά μπορούσα στην όλη επεξεργασία. Ο Δάσκαλος έβαλε τα χέρια του στη πλάτη της γυναίκας και άρχισε να τρίβει και να κάνει μαλακό μασάζ στην σπονδυλική της στήλη.

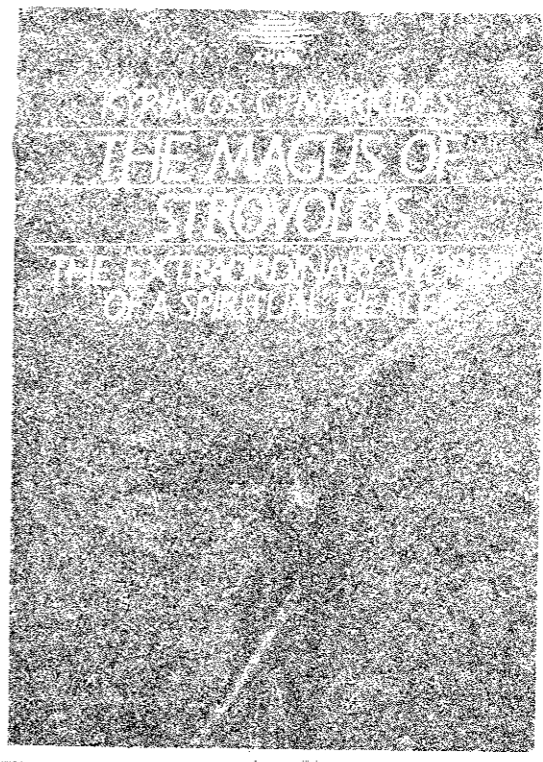
... «Ελάτε να δείτε», είπε μετά από μερικά λεπτά εστρίδας. «Τα κόκκαλά της είναι

τελείως μαλακά. Ελάτε να εξετάσετε με τα δικά σας χέρια... τα κόκκαλά της ήταν μαλακά σαν σφουγγάρι.

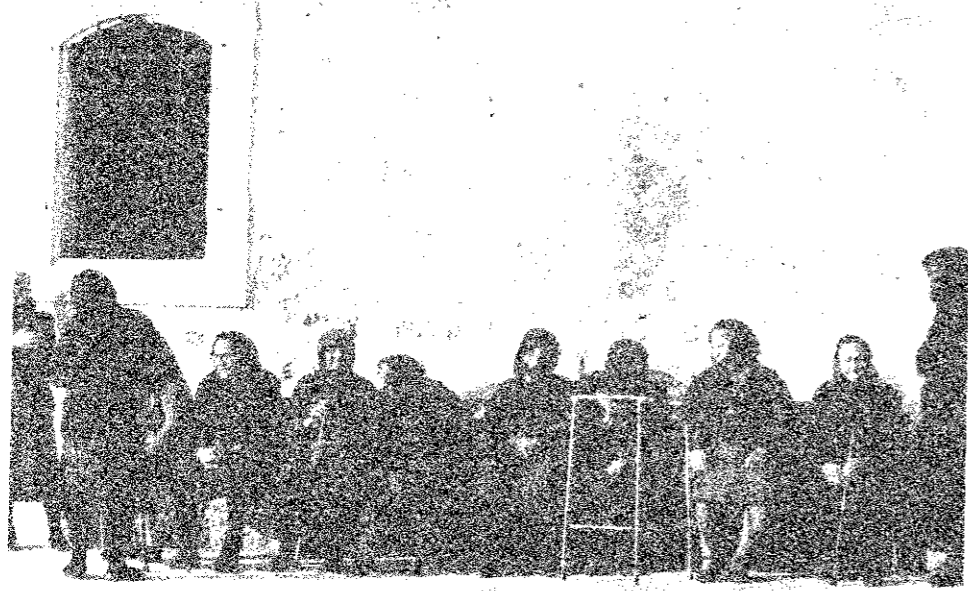
«Γύρα», ανακοίνωσε ο Δάσκαλος σαν να έδωκε οδηγίες σε σωτηρικούς ιατρούς στο χειρουργείο, «θα βάλω τα κόκκαλα στη κανονική τους θέση και θα τα στερεοποιήσω. Έχω ήδη αλλοποιήσει τα κρύσταλλα». Μετά από μερικά λεπτά ακόμη μαλακών εντριβών, η θεραπεία του ετελείωσε. Η όλη διαδικασία διάρκεσε 20 με 25 λεπτά περίπου.

«Είσαι εντάξει τώρα», είπε στη γυναίκα, πολύ βέβαιος για το τί είχε κάνει. «Γύρας και σήκω από το κρεβάτι». Έγινε εντάξει. Η σπονδυλική σου στήλη είναι σωθεία, και όλοι οι σπονδυλοι στη σωστή θέση τους. Στην κατάπληξη όλων των παρερρισκομένων, η άρρωστη σημάθηκε από το κρεβάτι και άρχισε να περπατά χωρίς καμιά βοήθεια και χωρίς κανένα πόνο. Το πρόσωπό της φωτίστηκε από έλαση χαράς...

... Κατ' εμένα η περίπτωση της κυρίας Κατίνος είναι εξαιρετική, όχι μόνο λόγω των συνθηκών της ξαφνικής ανάρρωσής της, αλλά, πάνω απ' όλα, διότι είχα στην κατοχή μου το ιστορικό της και τις ακτινογραφίες της. Είναι το είδος της εμπειρικής αποδείξεως που θα υπόσκαπτε και τον πιο ένθερμο σκεπτικισμό. Πιστεύω ότι η περίπτωση της κυρίας Κατίνος θα μπορούσε να καταταχθεί ανάμεσα στις λίγες περιπτώσεις που ο Jerome Frank, αυθεντία στην παραϊατρική θεραπεία, αποκαλεί «πραγματικά θαυματουργή υπερφυσική».



φωτ.: Γ. Σιερετεκλής



μάγου. Που σημαίνει ότι ένας άνθρωπος που είναι αγαθός και δεν έχει κακίες μέσα του δεν έχει να φοβηθεί τίποτε.

Ένας τρόπος για να προστατεύσει είναι το «άσπρο φως», το οποίο εξαγνίζει τον άνθρωπο και τον προστατεύει σαν ασπίδα.

**Ερ.: Πως δημιουργείς αυτό το «άσπρο φως»;**

**Ακ.:** Να κάμεις μια καλή σκέψη. Να φέρεις στην σκέψη σου τον Χριστό, την Παναγία, να κάμεις μίαν προσευχή.

### Δεν κάνει θαύματα

**Ερ.: Προχωρούμε τώρα στα θαύματα.**

**Ακ.:** Ο Δάσκαλος λέει ότι δεν είναι θαύματα. Ότι οι άνθρωποι δεν έχουν εξασκήσει την θεία τους κληρονομιά για να βοηθά ο ένας τον άλλο.

Ο κάθε άνθρωπος έχει την ικανότητα να βοηθά τον συνάνθρωπό του και είναι στην τελική ανάλυση ο κάθε άνθρωπος ψυχοθεραπευτής. Χρησιμοποιάς την φύση για να κάμεις το καλό — δεν πρόκειται για θαύματα.

**Ερ.: Ήσαν μίτρινας σε κάτι που μπορούμε να ονομάσουμε θαύμα.**

**Ακ.:** Ναι. Μια θεραπεία την οποία είδα με τα μάτια μου και ήταν συγκλονιστική.

Ήταν μια γυναίκα που είχε πρόβλημα με τον σπονδυλό της (έβγαναν οι σπόνδυλοι της συνέχεια). Οι γιατροί της είπαν ότι δεν υπάρχει θεραπεία. Για έξι μήνες ήταν στο κρεβάτι. Πήρα τον Δάσκαλο ο κεί και σε μισή ώρα την έκανε να στηθεί στα πόδια της και να κάνει ασκήσεις. Την ίδια μέρα αυτή η γυναίκα έκανε ακτινογραφίες, που έδειξαν ένα κανονικό σπόνδυλο. Ενώ οι ακτινογραφίες της προηγούμενης βδομάδας έδειχναν το πρόβλημα με το σπόνδυλο της.

Από ότι έχω διαβάσει στην ανθρωπολογία γίνονται πολλά τέτοια πράγματα σ' όλο τον κόσμο που δεν μπορούν να εξηγηθούν με την συνηθισμένη εξήγηση ότι στηρίζονται στην υποβολή.

### Ο δάσκαλος είναι χριστιανός

**Ερ.: Τα θαύματα, οι εξορκισμοί, η επαφή με τα πνεύματα κάνουν πολλούς να αντιμετωπίσουν τον Δάσκαλο με καχυποψία και φόβο.**

**Ακ.:** Υπάρχει η προκατάληψη για τέτοιους ανθρώπους σαν τον Δάσκαλο είτε από τους πολύ θρησκόληπτους είτε από τους «ορθόδοξους» επιστήμονες. Το παράδοξο είναι ότι η Εκκλησία δεν φαίνεται να καταλαβαίνει ότι είναι μέσα στην Χριστιανική Θρησκεία που δουλεύει ο Δάσκαλος και μάλιστα λέει στους ανθρώπους να πηγαίνουν εκκλησία, να κοινωνούν, να προσεύχονται στην Παναγία και στον Χριστό, κλπ.

Εγώ βλέπω τον Δάσκαλο σαν ένα καλό ιερομένο που όχι μόνο δεν πρέπει να καταπολεμά η εκκλησία αλλά πρέπει να τον βοηθά. Διότι όλη του η ζωή είναι μια προσφορά προς τον πλησίον.

**Ερ.: Ας στραφούμε, Κυριότα, σε μια κοινωνιολογική πτυχή του θέματος. Αν' ότι ξέρουμε από τις κοινωνικές επιστήμες τίποτα δεν συμβαίνει χωρίς κάποια βάση, κάποια αιτία. Δηλαδή πάντα ένα φαινόμενο έχει μια κοινωνική βάση. Ποια είναι η σχέση του Δασκάλου με την κοινωνία μας; Ποια είναι λοιπόν η υποδομή, πως μπορεί να υπάρχει το φαινόμενο του Δασκάλου στην Κύπρο;**

**Ακ.:** Σε κοινωνίες που υπάρχουν παρόμοιοι άνθρωποι (κυρίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες κοινωνίες) συνήθως δεν υπάρχει οργανωμένη εκκλησία ή κράτος κλπ. Αυτοί οι άνθρωποι παίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στις κοινωνίες αυτές. Είναι οι «γιατροί», οι «μάγοι-γιατροί» που έχουν πολλή κοινωνική αίγλη ή κύρος. Σ' αυτές λοιπόν τις κοινωνίες άνθρωποι σαν ο Δάσκαλος έχουν πολύ σεβασμό όπως ένας αρχιερέας στην δική μας κοινωνία.

Στην περίπτωση του Δασκάλου, μέχρι τελευταίως δούλεψε μέσα σε μια κοινωνία που ήταν πολύ εχθρικά προ-

## Δυσκόλη κι επικίνδυνη η κοινωνιολογική προσέγγιση

σκήμενη σ' αυτό που έκαμνε.

Διότι από την μια πλευρά έχεις μια οργανωμένη θρησκεία η οποία θεωρεί αυτά τα πράγματα σατανικά (π.χ. του ακάναν μια επίθεση προσπαθώντας να τον αφορήσουν αλλά ευτυχώς δεν έγινε αυτό το πράγμα). Από την άλλη έχεις μια κοινωνία που είναι αρκετά ανεπτυγμένη και όπου προχωρεί μια διαδικασία εκκοσμίκευσης. Οπότε ο άνθρωπος αυτός έχει να πολεμήσει δύο καταστάσεις. Γ' αυτό νομίζω έχει πιο πολύ ενδιαφέρον το φαινόμενο του Δασκάλου. Ακριβώς διότι υπάρχει σε μια κοινωνία που είναι πολύ εχθρική προς αυτές τις καταστάσεις. Δεν είναι η Κυπριακή κοινωνία που εδημιούργησε τον Δάσκαλο.

**Ερ.: Μα αυτή είναι μια θέση αντικοινωνιολογική.**

**Ακ.:** Είναι! Γ' αυτό και εμείς οι κοινωνιολόγοι πρέπει να προσέχουμε να μην εξηγούμε τα πάντα μέσω των κοινωνικών δομών. Διότι δεν υπάρχει παράδοση έτσι που να πεις ότι ο Δάσκαλος ήταν ο μαθητής του τάδε που πάει πίσω 200 χρόνια, και γι' αυτό υπάρχει αυτό το φαινόμενο. κλπ. κλπ. Αυτό ήταν μια ομάδα ανθρώπων την οποίαν εξεκίνησε ο ίδιος ο Δάσκαλος. Είναι ενδιαφέρον ότι στην αρχή ο Δάσκαλος νόμιζε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τις δικές τους εμπειρίες. Όταν κατάλαβε όμως ότι οι υπόλοιποι άνθρωποι ζούσαν σε άλλες καταστάσεις τότε σιώπησε! Διότι θα τον έπαιρναν στο ψυχιατρείο! Το κοινωνιολογικό λοιπόν διδάγμα είναι να μην εξηγούμε τα πάντα κοινωνιολογικά. Υπάρχουν και ορισμένα πράγματα τα οποία είναι ξεχωριστές πραγματικότητες. Δεν πρέπει

να κάνουμε το λάθος να αναγάγουμε με περιοριστικό τρόπο τα πάντα σε δομικά κοινωνικά στοιχεία (δηλ. structural reductionism).

**Ερ.: Ποια είναι τα προσωπικά σου πιστεύω; Έχεις δεχτεί τις θέσεις του Δασκάλου σαν λογικές ή αληθινές;**

**Ακ.:** Ένα πράγμα θέλω να πω για τη φιλοσοφία του Δασκάλου. Σαν σύστημα σκέψης και γνώσης έχει μια εντυπωσιακή λογική συνέπεια. Δεν έχει τίποτα σαν φιλοσοφία. Και μπορώ να πω ότι είναι από τις πιο ολοκληρωμένες κοσμοθεωρίες με τις οποίες εγώ έχω έρθει σ' επαφή. Εγώ μπορώ να πω μόνο ό,τι έχω δει και έχω πάρει σαν εμπειρία δική μου. Αυτή είναι και μια αρχή του Δασκάλου δηλαδή να μην πιστεύεις τίποτα εκτός εάν εσύ το έχεις ερευνησει. Ο Δάσκαλος δίνει μεγάλη σημασία στην έρευνα της φύσης — στην εμπειρία. Αν δεν πάρεις την εμπειρία δεν ξέρεις τίποτα.

Δεν έχω αμφιβολία ότι ο Δάσκαλος έχει ψυχογονικές δυνάμεις λυτά που μελετούν οι παραψυχολόγοι σήμερα. Ότι βοηθά τον κόσμο χωρίς να παίρνει λεφτά. Τώρα, να μπορεί να βγει έξω από το σώμα του και να ταξιδέψει σ' άλλους κόσμους εάν αυτά που διδάσκει είναι η πραγματικότητα, αυτά θα τ' αφήσω στον αναγνώστη να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα. Διότι εγώ δεν έχω κανένα δικαίωμα να δώσω ερμηνεία.

**Ερ.: Η φιλοσοφία σου για τον κόσμο που έχεις τώρα, έχει επηρεαστεί από τον Δάσκαλο;**

**Ακ.:** Η επαφή μου με τον Δάσκαλο με έκανε να σκέφτομαι συνέχεια πάνω στο θέμα της ύπαρξής μου. Επίσης μέσω αυτής της χριστιανικής διδασκαλίας σε βάζει σε ένα μηχανισμό του να ελέγχεις συνεχώς τα συναισθήματα σου. Ενσυνείδητα δηλαδή να ξέρεις πότε μιάς και πότε αγαπάς. Να μην παίζεις παιχνίδια με τον εαυτό σου. Όταν δεις ότι σκέφτεσαι κάτι κακό να το εξουδετερώνεις με καλές σκέψεις ή συναισθήματα.

Αυτό το πράγμα σε κάνει να ξεπεράσεις τους θυμούς σου τις αδυναμίες σου κλπ. και σίγουρα είναι κάτι πολύ θετικό.

**Ερ.: Δεν νομίζεις, Κυριότα, ότι η μέθοδος που χρησιμοποιήσεις έχει μειονεκτήματα; Το γεγονός σου δεν βασίζεται σε μια κριτική διάθεση, αλλά ήταν κυρίως μια περιγραφική προσπάθεια.**

**Ακ.:** Αν προσέξεις Νίκο το βιβλίο είναι και κριτική. Στους διαλόγους που έχουμε κάνω στον Δάσκαλο αρκετές επιθέσεις. Εγώ δηλαδή προσπάθησα με κάθε τρόπο να «γωνιάσω» τον Δάσκαλο. Να δω αν αυτά που λέει είναι η πραγματικότητα ή όχι.

Έπρεπε δηλαδή να ερευνησω αν τα πράγματα που λέει έχουν βάση.

**Ερ.: Η προσέγγισή σου από την άλλη προϋποθέ-**

τελεύτεια... (σελ. 15)

### Ποιες είναι λοιπόν οι κοινωνικές επιπτώσεις αυτών των διαφορετικών δογμάτων/ηθικών;

Μια πρώτη γενική επίπτωση είναι στη διαμόρφωση της κοινωνικής προσωπικότητας του ατόμου.

Από τη μια ο Καλβινισμός βλέπει τον εαυτό του σαν άτομο-μονάδα μπροστά στον Θεό χωρίς οποιοσδήποτε μεσάζοντες, σαν ενεργό όργανο του Θεού μέσα στον κόσμο, και με μόνη αιγυρία/ένδειξη της σωτηρίας του την επιτυχία στο κάλεσμά του, μέσα στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Δημιουργεί έτσι ένα βαθύ αίσθημα ευθύνης και ηθικής. Ο Καλβινιστής δεν αναμένει την λύτρωσή του ταπεινά - παθητικά αλλά την επιδιώκει με την ζωή του, με «την πράξη» του σαν μια συνεχή στάση ζωής που βάση έχει την συστηματική αυτοκριτική. Διαπλάσσεται έτσι μια ορθολογική συστηματικοποίηση της προσωπικής του διαγωγής που φανερώνεται στην επαγγελματική ηθική και την ηθική χριστιανική του ζωή. Γίνεται έτσι συνδυασμός και συνδιαμορφωτής της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.



τεί κάποιου ότι δεν αρφισβητάς την αλήθεια του άλλου. Δεν αντιπαράθετες εσύ ο ίδιος μίαν άλλη αλήθεια.

**Ακ.:** Αν έμενα σ' αυτό το επίπεδο δεν θα μπορούσα να πάρω το υλικό που πήρα.

**Ερ.: Δεν υπάρχει όμως ο κίνδυνος της «ταύτισης», αυτό που λέμε στην κοινωνιολογία «going native»;**

**Ακ.:** Αυτός είναι κίνδυνος

ή προκατάληψη; Διότι ο κίνδυνος της ταύτισης σημαίνει ότι εσύ δεν θέλεις να μπεις μέσα στην κατάσταση που βρίσκονται αυτοί που ερευνάς για να τους καταλάβεις. Και τους βλέπεις σαν αντικείμενα μελέτης.

Εγώ δεν παρουσιάζομαι σαν ένας πραγματικός πιστός αλλά μάλλον σαν ένας απιστος Θωμάς.

Το τι παρουσίασα είναι το τι πήρα εγώ σαν εμπειρία.

Από την άλλη ο ορθόδοξος βλέπει τον εαυτό του σαν παθητικό φορέα του Θεού. Επίδιωξη του είναι η θέωση, η υπερνίκηση του υλικού κόσμου. Το αποτέλεσμα είναι πως δεν δημιουργείται για τον ορθόδοξο ένα κίνητρο για να αναπτύξει τις πανόπτες ρυθμίσεις της ζωής του συστηματικά, με βάση ένα θεολογικό αυτοέλεγχο. Το βασικό συνεπακόλουθο είναι ένας **ανερθολογισμός** που σημαδεύει όλες τις απόψεις ζωής του ορθόδοξου.

Αυτά τα χαρακτηριστικά εμπειδώνουν και άλλα στοιχεία της ορθόδοξης θεολογίας. Για παράδειγμα το δόγμα της μεσολάβησης της εκκλησίας στη σχέση Θεού-πιστού. Όταν ο ορθόδοξος αμαρτήσει τότε η εκκλησία επέμβει, μέσω της εξομολογήσεως για να του δωθεί συγχώρεση. Η «αμαρτία» αντιμετωπίζεται σαν μια σειρά από (κακές/αμαρτωλές) ξεχωριστές πράξεις που μπορούν να συγχωρεθούν σαν τέτοιες. Η ίδια η διαγωγή το χριστιανού αντιμετωπίζεται σαν μια σειρά από «καλές πράξεις». Αυτή η έμφαση στις συγκεκριμένες, ατομικές πράξεις δεν συνάδει στην διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου, προγραμματισμένου τρόπου ζωής, όπως στην περίπτωση του Καλβινισμού.

Ένα από τα πιο σημαντικά συνεπακόλουθα είναι η επίδραση στην οικονομία. Είδαμε ότι στον Δυτικό χώρο ο εγκοσμικός ρασητισμός του Καλβινισμού, με την ορθολογική και μεθοδική αυτοκυριαρχία που επέβαλε συνέτεινε σε έναν ορθολογικό προγραμματισμό και στην καπιταλιστική συσσώρευση. Η εργασία και ο πλούτος ήταν μια απόδειξη της ευλογίας του ατόμου προς δόξα Θεού.

Αντίθετα ο εξωκόσμιος ρασητισμός της Ορθοδοξίας με την συναισθηματική θεολογικότητα που ζητούσε πρόσβαση στις ψηλότερες βαθμίδες της υπερφυσικής ζωής, συνέτεινε στον υποβιβασμό της φυσικής, υλικής ζωής και της εργασίας. Η εργασία θεωρείται «πόνος», είναι ένα ανεπιθύμητο αποτέλεσμα της πτώσης και ένα επίπονο μέσο μεταμόρφωσης και τελειοποίησης του πιστού. Ο πλούτος βλέπεται με καχυποψία - ως μη θεολογική σημαντικό ιδεώδες του μοναχισμού είναι η **ακτηριστική** - δηλ. η «τέλεια παραίτηση από τη κτήση υλικών αγαθών». Και αν υπάρχει πλούτος τότε η ορθόδοξη διδασκαλία μιλά για φιλοπτωχία και φιλανθρωπία, όπως θα δούμε πιο κάτω. Δεν υπάρχει όμως διδασκαλία που να οδηγεί στην συσσώρευση. Η έλλειψη, λοιπόν, μιας μεθοδικής, ορθολογικής ζωής οδηγά στην έλλειψη συστηματικής διαμόρφωσης της οικονομικής ζωής. Αντί του ροντίρσου, βιομηχανικού καπιταλισμού, δημιουργείται ένας «τοχοδωκιτικός καπιταλισμός», ένας ενστικτώδης, ανερθολογικός, καπιταλισμός που χαρακτηρίζεται από μια απεριόριστη κερδοσκοπική απληστία και μια τάση για ερπλουτισμό και καταναλωτισμό. Με τη σειρά του, αυτός ο τοχοδωκιτικός καπιταλισμός και η παράλογη χρήση ιδιοκτησίας εμπόδισε τη γέννηση σύγχρονων επιχειρήσεων που στηρίζονται στον επελογοισμό και τον ορθολογικό προγραμματισμό.

### ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ:

Ποιος ήταν ο ρόλος της εκκλησίας στην ιστορική διαμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας και

Η Θρησκευτική Ζωή στην Κύπρο



Φωτ.: Γ. Σιροπετρίδης



# Θρησκεία Εκκλησία Κοινωνία

## στην Κύπρο



### μια κοινωνιολογική πρώτη προσέγγιση νίκος περιστεριανός

Στην ανάλυση αυτή εξετάζονται η θρησκεία και η εκκλησία στην Κύπρο σαν κοινωνικοί θεσμοί. Η ανάλυση χωρίζεται σε τρεις ενότητες, που απευθύνονται στα εξής ερωτήματα:

- (1) Ποιος είναι ο πιθανός κοινωνικός επιπτώσις της Ορθόδοξης διδασκαλίας (Διακρινίζω ότι δεν εξετάζεται η ορθότητα ή μη των δογμάτων της Ορθόδοξης, αλλά οι κοινωνικές επιπτώσεις των δογμάτων αυτών).
- (2) Ποιος ήταν ο ρόλος της Ορθόδοξης εκκλησίας στην ιστορική διαμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας και
- (3) Τι είδος θρησκευτικής ζωής υπήρξε στην Κύπρο, ιδιαίτερα μετά την ανεξαρτησία. Στο τέλος της ανάλυσης μου θα επιχειρήσω μερικές προβλέψεις για το μέλλον της θρησκείας στην Κύπρο.

Μια ορθόδοξη εικόνα συμπυκνώνει το νόημα των βασικότερων αληθειών της διδασκαλίας της ορθόδοξης εκκλησίας για τον Θεό, τον άνθρωπο, και την σχέση μεταξύ τους. Υπάρχει ένας διαχωρισμός σε δύο «σφαίρες» της πραγματικότητας, που μπορούμε να αναπαραστήσουμε σχηματικά όπως πιο κάτω.

ΘΕΟΣ	ΘΕΙΑ	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ	ΕΓΚΟΣΜΙΑ	ΥΛΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (ΦΥΣΗ)

Σημείωση: η «διαχωριστική» γραμμή μεταξύ των δύο σφαιρών δεν είναι η πολύ έντονη.

Η Ορθόδοξη βασίζεται σε μια θεοκεντρική θεώρηση της αλήθειας: η αλήθεια είναι η αποκάλυψη του Θεού-δημιουργού στον άνθρωπο-δημιούργημα. Ο άνθρωπος είναι δημιουργημένος «κατ' εικόνα Θεού». Παρά τη πτώση του ανθρώπου με το προπατορικό αμάρτημα η θεϊκή εικόνα στον άνθρωπο δεν είναι εντελώς κατεστραμμένη αλλά απλώς ασκοπομένη, εξασθενωμένη. Σε σχέση με την Δυτική χριστιανική διδασκαλία που προσβεί μια τέλεια αποκοπή του ανθρώπου από τον Θεό, η ορθόδοξη θεολογία/ανθρωπολογία είναι αισιόδοξη.

Πως μπορεί λοιπόν ο άνθρωπος να φτάσει ξανά στον Θεό; Πως μπορεί ο άνθρωπος να σωθεί; Με την θέωση, δηλ. την ανύψωση της ανθρώπινης φύσης στη θεϊκή σφαίρα και τη μυστική, πνευματική ένωση με τον Θεό. Την μεταμόρφωση της κτιστής του φύσης, τη μεταμόρφωση του «σαρκικού σκηνίου».

Το δόγμα της θέωσης είχε ιστορικά δύο τάσεις ερμηνείας. Η μία, που χαρακτηριστικός της εκφράσιμος θα μπορούσε να θεωρηθεί ο Μέγας Βασίλειος, έδωσε έμφαση στον ρόλο του πιστού μέσα στον κόσμο (θα μπορούσαμε έτσι να ονομάσουμε την τάση αυτή «ενδοκόσμιος ασκητισμός»), με επιδίωξη την θέωση του

Ο α ήταν κιά να αρχίσουμε την ανάλυσή μας για την ορθόδοξη διδασκαλία με το παράδειγμα μιας ορθόδοξης εικόνας που απεικονίζει, ως ποίμε, την Παναγία. Τι παρατηρούμε; Πρώτα, ότι η εικόνα δεν είναι μια ρεαλιστική απεικόνιση της πραγματικότητας. Η θεολογία των αγίων εικόνων μας λέει ότι το τι βλέπουμε είναι μια «μεταμόρφωση της κτιστής φύσης σε νοητό κάλλος». Η βασική τεχνική που χρησιμοποιείται, η τεχνική της αφαίρεσης, οδηγεί - και εντυγχάνει την μεταμόρφωση της πραγματικότητας: το σώμα παραμένει ανθρώπινο σώμα, αλλά «μεταμορφωμένο και όχι σαρκικό» - πάντως πραγματικό σώμα και όχι σύμβολο ή ιδέα. Τέλος η φύση, αν υπάρχει απεικόνιση της φύσης γιατί συνήθως δεν υπάρχει, είναι μια φύση «σκηνικό», μέρος απλώς του κόσμου που ζούμε, χωρίς αξία καν' ίδιον.

κόσμου. Η δεύτερη τάση που χαρακτηριστικός της εκφράσιμος μπορεί να θεωρηθεί ο Γρηγόριος Παλαμάς, τόνισε την θέωση του στόμου (για αυτό και μπορούμε να την ονομάσουμε «εξωκόσμιος ασκητισμός»). Δηλαδή, ότι η θέωση του ανθρώπου επιτυγχάνεται με την υπερνίκηση του υλισμού, μέσω της πνευματικότητας της ζωής έξω από την κοσμο/ζωή (φυσικό είναι αυτή η τάση να έχει σαν ιδανικό το μοναχισμό). Βεβαίως οι δύο απόψεις συνυπάρχουν στην ιστορία της ορθόδοξης. Φαίνεται όμως ότι για ιστορικο-κοινωνικούς κυρίως λόγους, (όπως η μακρόχρονη δουλεία του ορθόδοξου λαού) επικρατέστερη υπήρξε η δεύτερη. Να πως αναφέρεται σ' αυτό το δόγμα ένας σύγχρονος ορθόδοξος θεολόγος: «Το βασικόν ιδεώδες του ορθόδοξου μοναχισμού [ή να] η διά της ασκησεως επίτευξις της απειθείας, η ορασίσις προς τον Θεόν και η θέωσις της ανθρώπινης φύσεως...» Σκοπός της ασκήσεως δεν είναι ο θάνατος του σώματος, αλλά η μεταμόρφωσις της σαρκός, η μεταμόρφωσις του όλου είναι, όπερ τείνει να καταστεί «αγγελικόν».

Και για να μην νομιζετε ότι αυτά ισχύουν μόνο για τους μοναχούς παραθέτω ακόμα ένα απόσπασμα στο οποίο τα πιο πάνω επεκτείνονται για να σφοδρούν όλους τους ορθόδοξους:

«Ο μοναχός... διά της εν καθάρσει απειθείας και προ πάντων διά της μικραρίης αγάπης, επιτυγχάνει την ηθικήν θέωσιν της φύσεως του, ήτις απειτέλεσε το ύψιστον ιδεώδες ου ρόνον του μοναχισμού, αλλά και της ευσεβείας καθόλου της Ορθόδοξης Ανατολικής Εκκλησίας».

Με άλλα λόγια η επικρατέστερη ερμηνεία της θέωσης θέλει τον ορθόδοξο χριστιανό ένα παθητικό φορέα της σωτηρίας - ενώ η ίδια ιδέα της θέωσης θα μπορούσε εξ' ίσου να οδηγήσει σε δράση κοινωνική.

Η επικράτηση του «εξωκόσμιος ασκητισμού» είχε, όπως θα

δούμε, σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνική επίδραση της ορθόδοξης επιδράσεις που σχετίζονται άμεσα με την εξύμνηση της εγκυτάλειψης του κόσμου, την παθητικότητα και την μυστικιστική, ομολογηματική θρησκευτικότητα που αντικατοπτρίζεται από πιο πάνω απόσπασματα.

Για μια πληρέστερη κατανόηση της επίδρασης της ορθόδοξης θέσεως να την αντιπαραθέσω με την δυτική θεολογία και τις κοινωνικές της επιπτώσεις:

... Ένας σημαντικός σταθμός στην ιστορία της θεολογικής-φιλοσοφικής σκέψης ήταν ο Θωμάς Ακινάτης. Στη διδασκαλία του η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στον Θεό και τον άνθρωπο είναι πιο έντονη:

ΘΕΟΣ/ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	ΑΠΕΙΡΟ/ ΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟ	ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΟ ΕΓΚΟΣΜΙΟ
-------------------	------------------------	------------------------

Ο Ακινάτης όμως εισαγάγει και μια σχετικά αυτονομία του ανθρώπου. Για παράδειγμα διδάσκει ότι ενώ η θέληση του ανθρώπου έχει επηρεασθεί ολοκληρωτικά με τη πτώση, η βιαιότητα του δεν έχει επηρεασθεί με τον ίδιο τρόπο. Έτσι μπορεί ο άνθρωπος να μάθει αλήθειες για τον Θεό μέσω της φύσης, δηλαδή αλήθεια δεν είναι μόνο όσα αποκαλύπτουν οι Γραφές αλλά και όσα μπορεί να κατανοήσει ο άνθρωπος μέσω μιας «Φυσικής θεολογίας». Με άλλα λόγια ο Θεός καταλαμβάνεται σε αναλογία με τον άνθρωπο μέσω της συλλογικής δυνατότητας του ανθρώπου.

Σταδιακά, μετά τη διδασκαλία του Ακινάτη διαμορφώνεται μια ανθρωποκεντρική θεώρηση της αλήθειας που εκφορξεί τη διάθεση του ανθρώπου να κυριαρχήσει πάνω στην αλήθεια που του είναι πλέον προσή και όχι εξ' αποκλίσεως. Αυτή η νεόβρετη αυτονομία του ανθρώπου και η απελευθέρωση του για να ερμηνεύσει και να κυριαρχήσει στη φυσική και ιστορική πραγματικότητα με την ατομική, διανοητική του ικανότητα θέτει τις βάσεις της σύγχρονης επιστήμης, και τεχνικής, που με την σειρά τους βάζουν τα θεμέλια ενός νέου κοινωνικο-οικονομικού συστήματος που έμελλε να κυριαρχήσει στη δύση - του βιομηχανικού καπιταλισμού. (Στην ακρίβεια θέτει τις βάσεις ολοκλήρου του Δυτικού πολιτισμού - της Δυτικής «τάσης ζωής».)

Ένας σημαντικός παράγοντας στην εξέλιξη του καπιταλισμού ήταν και ένα νέο θρησκευτικό δόγμα που είχε αρχίσει να αναδύεται. Το δόγμα του Προτεσταντισμού και πιο ειδικά του Καλβινισμού.

Ο Καλβινισμός διδάσκει ότι μετά το προπατορικό αμάρτημα ο άνθρωπος είναι αλόγιστος και εγωιστής και χαμένος. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να κάνει απολύτως τίποτα για να κρατήσει την σωτηρία του. Μόνο ο Θεός μπορεί να σώσει έναν άνθρωπο και αυτό εναποκειται αποκλειστικά στην χάρη του Θεού. Το Καλβινιστικό δόγμα του «απόλυτου προορισμού» λέει ακριβώς ότι ο Θεός είναι εκείνος που πριν τη δημιουργία ακόμα του κόσμου **ημέλεξε** αυτούς που θα σωθούν. Μια πραγματικά απαισιόδοξη θεολογία. Η θεολογία αυτή είχε όμως ένα παράδοξο: πως να ζήσει κάποιος αν ήταν σωμένος ή όχι; Θα περίμενε κανείς μια απαισιόδοξη ή μοροληπρία σαν αποτέλεσμα του δόγματος αυτού. Όμως το δόγμα αυτό είχε ακριβώς την αντίθετη ανεπιδιωκτη ψυχολογικά συνέπεια - δηλαδή αναζητήθηκε η απόδειξη της σωτηρίας στην επιτυχία του πιστού μέσα στη ζωή. Ο άνθρωπος τράσα για τη δόξα του Θεού: ο Θεός θα δοξαζόταν όλο και περισσότερο με την όλο και πιο μεγάλη επιτυχία του πιστού στη ζωή, στο κάλεσμά του.

Αντίθετα λοιπόν με την ορθόδοξη που βλέπει τον άνθρωπο σαν παθητικό φορέα του Θεού, ο Καλβινισμός είδε τον άνθρωπο σαν ενεργό όργανο του Θεού πράγμα που οδήγησε σε έναν ενεργό, ενδοκόσμιος ασκητισμό, και μια οργάνωση της ζωής με επίκεντρο την εργασία και την αυτοσυγκράτηση. Έναν ασταράτητο, ουστηματικό και ορθολογικό τρόπο ζωής που αναζητούσε την οικονομική και κοινωνική επιτυχία σαν ένδειξη της σωτηρίας. Σε αντίθεση με το αιδοπάσιμ του ορθόδοξου θεολόγου που διάβασα προηγουμένως παραθέτω ένα απόσπασμα από τον John Wesley, «Μεθοδιστή» (όνομα που δείχνει και την βασική κατεύθυνση του δόγματος αυτού) που διδάσκει λίγο πριν την βιομηχανική επανάσταση:

«Η θρησκεία κρέπεται να οδηγεί στην σκληρή δουλειά και την λιτότητα πράγματα που οδηγούν στον πλούτο. Πρέπει να ενθαρρύνουμε τους χριστιανούς να εργάζονται και να αποτυχεθούν όσα μπορούν - με άλλα λόγια να πλουτίσουν».

Ένα εντελώς διαφορετικό πνεύμα από εκείνο του ορθόδοξου και της διαστολής του για τα υλικά. Βεβαίως ο Καλβινισμός δεν ενθάρρυνε τα πλούτη που να οδηγούν στην πτώση στη ζωή και την καταπόνηση. Αντίθετα τα πλούτη έπρεπε να επενδύονται για να πλουτίσει ακόμα περισσότερο χριστιανός και να δίνεται ακόμα περισσότερη δόξα στον Θεό.

Όπως έδειξε ο Γερμανός κοινωνιολόγος Max Weber η ηθική του Προτεσταντισμού είχε μια «εξελικτική παραγωγή» με το πνεύμα του καπιταλισμού (που βασίζεται στην επιδίωξη του κέρδους, τον ορθολογισμό και τη συσσώρευση) και ήταν ίσως ο σημαντικότερος ιδεολογικός παράγοντας στην εξέλιξη του καπιταλισμού.

### ΣΤΟ ΕΠΙΟΜΕΝΟ:

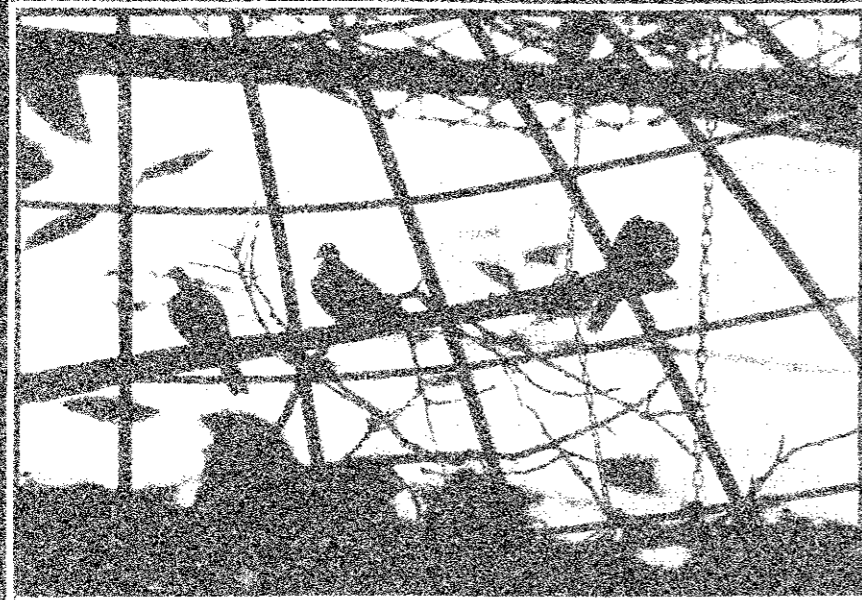
Ποιος ήταν ο ρόλος της εκκλησίας στην ιστορική διαμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας και Η θρησκευτική ζωή στην Κύπρο (η συνέχεια σελ. 17)



# η ορθοδοξία μας σαν πλούτος και σαν φτώχεια

προσωπικές σκεψεις ενός σύγχρονου πιστού

Λεωνίδας Θεοφάνους Παντελίδης



γλώσσα για να εκφράσουν την ιδιαιτερότητα της πίστης τους. Πρέπει το συλλογικό μας Υποσυνείδητο να γίνει συνειδητή πρακτική μια ελευθερία πράξης και δημιουργίας. Φτώχεια είναι ο πειρασμός να μείνουμε ικανοποιημένοι με την δική μας θρησκευτική εμπειρία του θρησκευτικού νοήματος της ζωής. Είναι επίσης και η αδυναμία προστασίας απέναντι στις εισαγόμενες φόρμες λόγου. Εγώ εξηγώ την όποια επιτυχία ξένων θρησκευτικών επιφορών στο χώρο μας, ακριβώς με βάση αυτή την συγκυρία εντατικής προπαίδειας, με την μη-εκπλήρωση της σαν συγκεκριμένη συνειδητή πράξη. Έτσι αυτοί που μιλούν για «συνέπεια» στη θρησκευτική ζωή είτε λέγονται Ιερωβάδες είτε λέγονται Πεντηκοστιανοί είτε οτιδήποτε άλλο βρίσκουν στην ορθόδοξη νεολαία πρόφορο έδαφος.

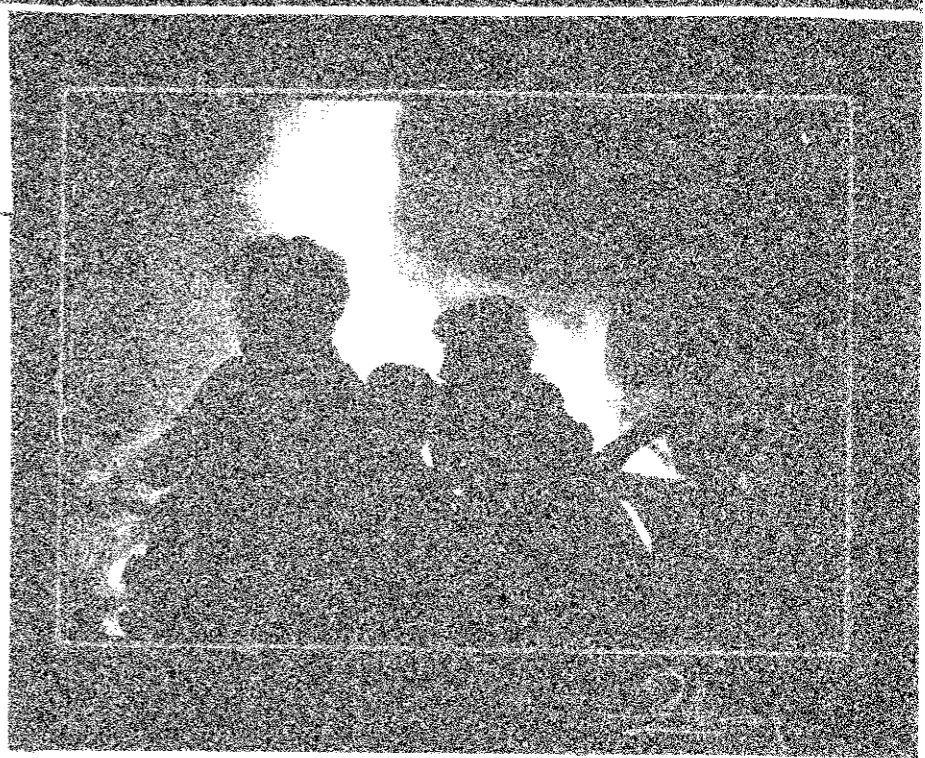
Ο λόγος της εκκλησίας δεν προσαρμόζεται στις αλλαγές που φέρνει ο χρόνος. Αυτή είναι η δύναμη της και η αδυναμία της. Ο λόγος της εκκλησίας είναι σε παρελθοντολογικό χρόνο σαν αναφορά στα θαυματούργα γεγονότα του Χριστού και σε λατρευτικό ενεστώτα. Έτσι η προσοχή του πιστού στρέφεται πίσω σαν συλλογική μνήμη Χριστού και προς μια υπερβατική επικοινωνία. Φεύγοντας όμως παίρνει μαζί του μια εμπειρία του ιερού και την συνακόλουθη Θεοσέβεια. Αυτή η στάση όμως είναι γενική σε χαρακτήρα και σπάνια συγκεκριμενοποιείται ειδικά. Έτσι από το «Χριστός Ανέστη» μέχρι τα μαγαζιά ή τους χώρους εργασίας ή τις περιπλοκές των προσωπικών και ερωτικών σχέσεων υπάρχει μια απόσταση. Πολλές φορές αυτή η απόσταση είναι χάσμα.

Ένας Αγγλικανός ιερέας που έζησε στην Κύπρο 2 - 3 χρόνια έλεγε σε ένα φίλο μου ότι σκατάλαζε για πρώτη φορά τί σημαίνει ορθόδοξία στο Σταυροβούνι. Στεκόταν μέσα στην εκκλησία μια καθημερινή απόγευμα και χάζευε. Εκείνη την στιγμή μπήκαν μέσα κάτι στρατιώτες. Ασυμείδιστα έβγαλαν τα μπέρδε τους και έκαναν το σταυρό τους. Στα πρόσωπά τους, λέει ο ξένος ιερόμενος, είδα κάτι που δεν ξαναείδα σε τέτοια ένταση: Ένα κοινό θρησκευτικό αυθόρμητισμό.

Ένας άλλος φίλος μου περιέγραφε μια φορά πως σε μια παρέα προοδευτικών διανοούμενων στην Ελλάδα έτυχε να βρίσκονται στη παρέα ένας ιερέας από την Κρήτη, κάποιος άλλος από τα Ιεροσόλυμα και ένας νέος θεολόγος από την Αθήνα. Μετά από μερικά ποτήρια κρασί άρχισαν να ψάλλουν εκκλησιαστικούς ύμνους και ο Μίκης Θεοδωράκης που ήταν παρών τόσο συγκινήθηκε που δεν μπορούσε να το κρύψει.

Ίσως σκεφτείτε αυτό που σκεφτόμαι εγώ: Φτώχια τα παραδείγματα. Έχουν μια αίσθηση του μακρινού του άπιαστου, ίσως του εξωπραγματικού. Κάτι σαν το νερό που λέει ο Σεφέρης που δεν μπορείς να το κρατήσεις στα δάκτυλα. Χρειάζεται να προστρέξουμε σε απομακρυσμένες γωνιές ή ακόμα σε κάποιο βάθος, σε κάποιες στιγμές ξεχωριστές για να θρούμε τις καταβολές της ορθοδοξίας μέσα μας. Μήπως όμως έστω και παρελθοντολογικά ή ακόμα ονειρικά μπορούσαμε, όπως λέει και ο Σαβδόπουλος «να μάθουμε απέξω την διαδρομή».

Κατά την γνώμη μου η θρησκεία έχει τρία επίπεδα: Πρώτο, το επίπεδο της αληθείας, δηλαδή το ζήτημα του Θεού, ερωτήματα πραγματικότητας και νοήματος της εμπειρίας, κ.ο.κ. Το δεύτερο επίπεδο είναι το επίπεδο του ατόμου, του προσώπου, του ανθρώπου, του Εγώ, κ.ο.κ. Συμπεριλαμβάνει τα υπαρξιακά προβλήματα συμμετοχής στον χρόνο, την υπόθεση του θανάτου, το νόημα των ηθικών επιλογών, κ.ο.κ. Το ενδιάμεσο ή τρίτο επίπεδο είναι αυτό που οι Θεολόγοι ονομάζουν Σωτηρία, η ιστορική, δημόσια, συγκεκριμένη εκπλήρωση της πίστης σαν κάτι το υπερπροσωπικό. Δεν θέλω να πω ότι η υπόθεση της ιστορικής συγκεκριμενοποίησης της πίστης είναι απλό θέμα. Γενικά όμως, ενώ για άλλους συγκεκριμενοποίηση της πίστης σημαίνει κάποιο είδος κινητοποίησης για μας τους ορθόδοξους σημαίνει πρώτιστα την συλλογική σοβαρότητα με την οποία επαναλαμβάνουμε την τελετουργική αφήγηση θαυματοργικών συμβάντων σε σχέση με το ιστορικό πρόσωπο του Χριστού και κατ'επέκταση κάποιων άλλων συμβάντων που είναι όμως εξαρτώμενης σημασίας. Για χιλιάδες χρόνια επαναλαμβάνουμε ένα «Χριστός Ανέστη». Το «Χριστός Ανέστη» είναι το πορτραίτο της ορθοδοξίας. Είναι μαρτυρία ιστορικού γεγονότος αλλά συνάμα θαυματοργού. Δεν είναι δύναστευση του λόγου αλλά στιγμή και μέρος του. Στρέφει την προσοχή μας πεισματικά πίσω αλλά η Επανάληψη του είναι πράξη στο παρόν μας. Είναι τόσο παρόν σε μας που είναι σχεδόν Φύση για μας τους Έλληνες. Είναι όμως μια μαρτυρία που δεν προσαρμόζεται στους καιρούς ούτε και ερμηνεύει. Δεν επεκτείνεται. Δεν μας εξηγά κανέναν την σημασία της για συγκεκριμένα θέματα. Εκτός εάν θεωρείται τους ύμνους όπως το «Ίδου ο Νυμφίος έρχεται» σαν προτρεπτικά επεξηγητικούς. Αλλά και εκεί όπως και στις εικόνες, προστρέχουμε στην φόρτιση νοημάτων και συναισθημάτων, στην ταυτοχρονη έμ-δειξη πλη-



θώρας σημασιολογικών δυνατοτήτων και όχι στην «εξηγήση». Και στο τελετουργικό λόγο όπως και στην εικόνα είναι και το μέσο το ίδιο δηλούμενο και όχι απλά αποθήκη κάποιου νοητού περιεχομένου. Η εικόνα δεν διδάσκει αλλά μαρτυρά μια παρουσία.

Η τελετουργική εξιστόρηση θαυματοργικών συμβάντων σε σχέση με το πρόσωπο του Χριστού είναι, για μένα, η πιο βαθειά ζωντανή ρίζα του εθνικού μας Είναι. Όταν πάψουμε να λέμε το «Χριστός Ανέστη» ή όταν πάψουμε να το εννοούμε θα πάψουμε να είμαστε αυτοί που μέχρι τώρα υπήρξαμε. Αλλά και η κατανόηση της φόρμας, της δομής, της φύσης εάν θέλετε, των αναφορών, των περιορισμών και των συνεπειών αυτού του λόγου είναι η αρχή της αυτοσυνειδησίας μας. Είμαστε αιώνια μια επιφύλαξη, μια αγωνία, μια ανεκπλήρωση αλλά και μια υπέρβαση του άμεσου και του δεδομένου. Αυτή είναι η τραγικότητα μας, ο πλούτος και η φτώχεια μας.

Για να διατηρείται όμως μια παράδοση ζωντανή πρέπει η διάνοηση να επιδιώκει μια απευθείας σχέση με την νέα δημιουργία, η οποία όμως θα πληροφορηθεί από την γνώση και την συνείδηση που έχει του παρελθόντος. Εγώ πιστεύω ότι χρειαζόμαστε νέους εικονογράφους στην ορθοδοξία. Και όταν σκεφτομαι «εφαρμοσμένη θρησκευτικότητα» ή επέκταση της αναφοράς των βασικών αρχών έχω στο νου μου δυο πράγματα που θεωρώ αυθεντικά ορθόδοξα χαρακτηριστικά έκφρασης με κάποια αυτοποιο ιδιαιτερότητα. Πρώτο, είναι αυτό που ίσως μπορώ να ονομάσω θεολογικό ρεαλισμό, το γεγονός ότι η ορθόδοξία δεσμεύει ένα κομμάτι μονάχα του λόγου και είναι στην ουσία ελεύθερη από αυτό που λέμε ορθολογισμό.

Αυτό της επιτρέπει μια ευελιξία και ένα σεβασμό σε θέματα πραγματικότητας. Αυτό μου φαίνεται για παράδειγμα το στυλ, αν μπορούσαμε να το πούμε τέτοιο, του Ιωάννη Δαμασκηνού. Έχεις μια έντονη εντύπωση ότι ο Λόγος του είναι συνειδητά μη-τυρρανικός. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι η ορθόδοξία μπορεί να καταλάβει την καθαρή εμπειρικότητα της θρησκείας ή αντίστροφα την καθαρή θρησκευτικότητα της εμπειρίας και αυτό είναι για μένα η αρχή της «θρησκείας» τέχνης. Έχει την δυνατότητα να ανακαλύψει πηγές σημασιολογικής ανεξάρτητες από την πηγή του δικού της Λόγου. Έτσι μπορεί να εστιάζει το σύνολο, της ανθρώπινης ζωής και εμπειρίας, σε μια θρησκευτική εικόνα χωρίς να αλλοιώνει τον χαρακτήρα των αρχικών δεσμεύσεων. Βεβαίως για να εξηγήσουμε αυτά τα πράγματα χρειάζεται και προεργασία και ευχέρεια έκφρασης. Δίνω μόνο σαν παράδειγμα του δεύτερου την τέχνη του Ρέμπραντ.

Το συμπέρασμα κατά την γνώμη μου για την ευθύνη της νέας γενιάς και της νέας διάνοησης είναι ότι πρέπει πρώτο, να μην αλλοιώσουμε το ιστορικό δεδομένο, δεύτερο, να μην χάσουμε την πρόσβαση μας σε αυτό και, τρίτο, να εκπληρώσουμε την πληροφορημένη συνείδηση μας σε ένα δόσιμο και ένα αγώνα για νέα δημιουργία. Πριν να γίνει γλώσσα, ή αν δεν υπάρχει διαθέσιμη να την δημιουργήσουμε, που θα μας επιτρέψει να εκφράσουμε την ουσία του ποιοι πραγματικά είμαστε και το τί κατά βάθος συναισθανόμαστε με τρόπο αντιληπτό στους τρίτους αλλά που να μην προδώνει το πλούτο της εμπειρίας που προϋπάρχει.

Είμαστε πλούσιοι φτωχοί.

Αγαπώ την ορθοδοξία όπως αγαπά κάποιος την μάνα του αφού γίνει πια άνδρας.

Εμένα η μητέρα μου έχει πεθάνει αλλά νοιώθω γι' αυτή αγάπη και πόνο. Κάποτε στα όνειρά μου, κάποτε στα μνημόσυνα, νοιώθω η ψυχική ταύτιση να αναθερμαίνεται.

Πιστός σημαίνει να βρίσκει κανείς νόημα σε μια απευθείας σχέση με τον ίδιο τον Χριστό. Σημαίνει επίσης μια ανεξάρτητη προσωπική ευθύνη για την ζωή μας.

Με αυτά θέλω να πω ότι η αφετηρία μου δεν είναι μια σχέση εξάρτησης από τον θεσμό της εκκλησίας αλλά ούτε και μια διάθεση φοβλήρ, ένας κούφιος συναισθηματισμός για κάποιο μνημείο. Έχω με την ορθοδοξία, έστω και αν διατηρώ κάποια απόσταση, μια πνευματική τριβή και ανάμιξη. Θεωρώ τον εαυτό μου από τα παιδιά της και αυτό όχι μόνο γιατί γεννήθηκα εδώ αλλά και κατ'επιλογή.

Ψάχνω για ένα λόγο περιγραφικό της ουσίας έξω από το κλειστό κύκλωμα των θεολογικών όρων. Και ο πλούτος της ορθοδοξίας είναι πρώτιστα ότι κατέχει την θρησκευτικότητα σαν κάτι παραπάνω και πέρα από τα λόγια. Οι ασκητές της ερήμου βρισκαν στην σιωπή τον πλούτο της Ενόρασης των νοημάτων που συνθέτουν την εικόνα της πραγματικότητας.

Αυτό έχει σημασία. Για μένα συνθέτει το σύγχρονο πρόβλημα της ορθοδοξίας σαν συνειδητή μορφή εξασκήσεως της πνευματικότητας. Πώς ακρι-

βώς θα περάσουμε από ένα πλούτο Υποσυνείδητου, από μια πληρότητα θρησκευτικού συναισθήματος σε ένα λόγο με σύγχρονες αναφορές που όμως να μην προδώνει ή να ελαττώνει την αρχική του έμπνευση; Το πρόβλημα με τους θεολόγους είναι ακριβώς νομίζω αυτό: Κάνουν μη-κριτική χρήση της θεολογικής γλώσσας με αποτέλεσμα την εξασθένηση. Και αν δεν με πιστεύετε, συγκρίνετε μια οποιαδήποτε Κυριακή στην εκκλησία την δύναμη της λατρευτικής γλώσσας με τη φτώχεια του Ευσεβιστικού Κυρήνιματος. Προσέξτε επίσης πόσο επιφανειακή επίδραση έχει στους ακούοντες. Κριτική χρήση αρχίζει με την συνείδηση των περιορισμών της γλώσσας.

Ο πλούτος της ορθοδοξίας είναι ότι προσφέρει κάτι περισσότερο από «λόγους» για Α ή Β συμπεριφορά. Αυτή είναι η φτώχεια του Δυτικού Ευσεβισμού, ότι εξαντλείται σε μια αγωνία να κάνει το «σωστό» ή μάλλον σε μια ηθικολογική αποφυγή του μη-σωστού.

Αλλά μπορεί να συνεχίσει η ορθόδοξία χωρίς σύγχρονο λόγο; Εγώ βλέπω ότι η θέση της στο σύγχρονο κόσμο - όχι μόνο τον σημερινό αλλά και τον αυριανό - δεν είναι εξασφαλισμένη. Ούτε και η συνεισφορά της θρησκείας στην συνείδηση του νέου ανθρώπου. Παρόλα αυτά κάποιοι από μας πιστεύουν ότι η ορθόδοξία θα μπορούσε πολλά να προσφέρει. Πιστεύω όμως ότι η ορθόδοξία δεν είναι κατανοητή ούτε από τους φιλικά προσκείμενους. Προπάντων: οι Ορθόδοξοι δεν διαθέτουν



«Από τον Σχολιαστή»

# ΠΕΡΙ ΚΛΑΝΙΟΛΑΣ

του Ηλία Πετρόπουλου

## Αποσπάσματα από το πρώτο μέρος της «τριλογίας του κώλου»

Μια αποκλειστική είδηση του «Σχολιαστή» καταυθύνει από το Παρίσι. Ο γνωστός και αμφιλεγόμενος (ή μοίρα των πρωτοπόρων...) λαογράφος - και όχι μόνον - Ηλίας Πετρόπουλος - που η απορία και η στενωποφυλιά κάποιων συμπεριφορών του τον κρατούν για δωδέκατο συνεχές χρόνο αυτοεξόριστο στη Γαλλία - λύνει τη συγγραφική του ομηρία ύστερα από τρία χρόνια.

Είναι γνωστό πλέον ότι ο άνθρωπος αυτός έχει αποδείξει πως δεν διατάζει να μιλήσει ανοικτά για οποιοδήποτε θέμα εμπιπτει στη «λαογραφία του ύστερου», όσο περιθωριακό, όσο ασήμαντο ή φαιδρό μπορεί να φαντάζει αυτό στην περιφρονητική ματιά των Ελλήνων ειδημόνων και των «αεζώνων» πανεπιστημιακών, που απλάς απιστούν. Έτσι και τώρα, για την επανεμφάνισή του στις προθήκες των βιβλιοπωλείων διάλεξε, (κρατηθείτε...) το φοκάκι της κλανιόλας!

Τα «να θυμούνται οι παλαιοί και να μαθαίνουν οι νεότεροι», θα πούμε ότι η κλανιόλα ήταν ένα συνήθως κινητό εξάρτημα του σπιτιού που προορίζεται - το παλαιό ποτέ - να απομακρύνει τα ...δύσωσμα αποτελέσματα των εντερικών αποσφράξεων από το χώρο του κρεβατιού, ιδίως κατά τη διάρκεια της νυχτερινής κατάκλισης! Δεν ήταν τίποτα περισσότερο από ένα θερμάνο ή ελαστικό σωλήνα η μία άκρη του οποίου φιλοξενούσε μια κοινή κάνουλα, η δε άλλη άκρη κατάληγε σε μια μεταλλική χώνη σαν αυτή της τρομπέτας.

Ο Ηλίας Πετρόπουλος, ερευνητής μεθοδικός σαν το μερμύγκι, άνθρωπος ενθουσιώδης και επίμονος σαν άτακτο παιδί, κατέγραψε διάφορους τύπους κλανιόλας διακρίνοντας δυο κυρίως κατηγορίες: την συνηθέστερη *κινητή* (τον πιο διαδεδομένο τύπο της ήδη περιγράψαμε) και την σπανιότερη *ακίνητη*, αποτελούμενη από έναν επί τούτου κατασκευασμένο σερυγγικό πευ, τρυπώνοντας τον τοίχο του δωματίου, κατέληγε συνήθως στην αυλή του σπιτιού...

Το «Περί κλανιόλας», όπως θα τιλοφαστείται το βιβλίο, αναμένεται να δώσει πολύ γέλιο. Κι όχι μόνο λόγω θέματος. Εξετάζει με γαργαλιστικές λεπτομέρειες ένα κενό λαογραφικό παρθένο και αποτελεί το πρώτο μέρος μιας ολόκληρης... «τριλογίας του κώλου» της οποίας τα άλλα δύο μέρη, με θέματα-εμπλήρη (!), είναι επίσης έτοιμα να δημοσιευτούν αμέσως μετά. Την εικονογράφηση έκανε ο γραφίστας Ανακρόντας Καναδόκης (μικρό δείγμα δημοσιεύσαμε εδώ), με σχετικά πλήρη ερωτισμού και σχεδόν «τριφερό». Τέλος το βιβλίο είναι γραμμένο εις άπταιστον καθαρεύουσα, κι όχι τόσο για λόγους φαιδρότητας, αλλά εξαιτίας της προσωπικής έλλξης που ασκεί στον συγγραφέα αυτή η «ωριμότητα και ευέλκτικος» -ήδη νεκρή, θα προσθέταμε εμείς- γλώσσα.

Όμως ο μεγάλος... χαμός θα γίνει όταν το «Περί κλανιόλας» υποβληθεί επίσημα σε πέντε αντίτυπα, ακριβώς όπως ορίζουν οι σχετικοί κανονισμοί, προς βράβειση εις την Ακαδημία Αθηνών! Ο Πετρόπουλος το εννοεί και θα το κάνει, κι όχι φυσικά γιατί έχει την αφέλεια να περιμένει κανένα βραβείο. Φαντάζεστε, όμως, τις φάτσες ορισμένων «αθανάτων» όταν θα... κληθούν να δικαιολογήσουν την απορριπτική απόφασή;

Εν αναμονή της έκδοσης, προδημοσιεύουμε κάποια μικρά αποσπάσματα.  
Γιώργος Ι. Αλλαμανής



### Ορισμοί

Ευελπιστών ότι, ο οξυμούστατος αναγνώστης μου ουδόλας συγχέει την κλανιόλα με τα πνευστά μουσικά όργανα, ήθελον αναπτύξει δι' ολίγων τα της φύσεως και του προορισμού αυτής. Ως είπον, η κλανιόλα ήτο αντικείμενον τι Υψίσταντο, μάλιστα, δύο τύποι κλανιόλας: η *κινητή* και η *ακίνητος*. Και η μεν κινητή κλανιόλα δεν ήτο ειμή είδος τι κλυστηρίου, η δε ακίνητος εντετοιχισμένον ερμάριον. Η κινητή κλανιόλα, ως ευβαινωτέρα, και αρκούνας εύχρηστος, είχαν ευυτέραν απήχρησιν. Αντιθέτως, η ακίνητος κλανιόλα, αποτελούσα αληθές αρχιτεκτονικόν μέλος, απήτει μεγάλα έξοδα, εξ ου και η χρήσις της παρά σμικροτάτης κοινωνικής μερίδος.

... Ο πατήρ της οικογενείας, ο και κατέχων το απόλυτο δικαίωμα του πέρδεσθαι, επέτρεπεν, εθμικώς πως, τη εν (δήθεν) αγνοία του εν απουσία του, καταπίτησιν του πορδο-μονοπωλίου του εκ μέρους ετέρων μελών της υπ' αυτόν οικογενείας. Η παραβίασος του πατρικού μονοπωλίου ελάμβανε χώραν υπό ποικίλας προφάσεις και μορφάς. Ούτω, ο υπέρηργως πάπιος επέρδετο ξεροθήχων, η σύζυγος έπραττε το αυτό ισροκρυφίως, ο πρωτότοκος υιός ενηλικιού το μμούμενος επί αυτού τον γενήτορά του, και, τέλος, η μάμημ της οικογενείας τις αμόλαγε κούφιος.

### Καταγωγή της κλανιόλας

Δεν επέπρωτο ν' ανακαλύψουν οι νεοέλληες την κλανιόλαν. Προσεπάθησα, μετ' επιμονής, να εχηνάσω τα της καταγωγής της κλανιόλας, ήτις, παρ' ημίν, επικυριάζει κυρίως εις τας Ιονίους Νήσους, καθώς και εις τας δυτικές περιούχας του Μωρέως, της Στερεάς και της Ηπειρού. Κατά τα επιφανώμενα, η λέξις κλανιόλα έχει επανασιακήν την καταγωγήν. Την ίδιαν προέλευσιν έχει, ίσως, και το αντικείμενον κλανιόλα. Δυ-

στυχώς, ελάχιστα κινητά κλανιόλα διεσώθησαν άχρι σήμερον. Κλανιόλα τις επεδείχθη, εσχάτως εν Κεφαλληνία εις φίλον επισκέπτην της ιδιωτικής αυλόλογής του ρέκτου κυρίου Μ.Δ. Αφ' ετέρου, κατά μίαν αδέσποτον φήμη, ο υραιότατος ποιητής κύριος Οδυσσεύς Ελύτης κατέχει (και, πιθανόν, χρησιμοποιεί) την προσωπικήν κλανιόλαν του εθνικού ημών θαρδου Salomon, η, επί το εληνικώτερον, Σολομού. Κρίνω την φήμη ανυπόστατον και, εν τινι μέτρω, συκοφαντικήν διά τον νομβελιστάν.

### Σαθουάρ-θιέρ

Το δημοσία πέρδεσθαι ίδιον των χυδαίων εστί. Δεν προτίθεμαι να ενασχοληθώ με τα ήθη του όχλου, ον περιφρονώ θαυότατα. Περί την χρήσιν της κλανιόλας (είτε κινητής, είτε ακίνητου) ίσχυεν έγγραφος κώδις καλής συμπεριφοράς. Τη εξαιρέσει του προικοσυμφώνων, ουδέν έτερον γραπτόν μνημειον διεσώθη, αναφερόμενον εις την κινητήν κλανιόλαν, και, δη, εις την γυναικείαν κλανιόλαν. Επ' αυτού, διακρίνω σαφώς την κομφοτάτην γυναικείαν κλανιόλαν από της, κάπως χονδροειδούς, ανδρικής κλανιόλας.

### Η αυταρχικότης

Η κλανιόλα δεν εθεωρείτο ευκαταφρόνητον εργαλείον. Η κλανιόλα απετέλεε αντικείμενον προικοδοτήσεως

και κληρονομίας. Εκάστη αξιοπρεπής παρθένος διέθετεν την προσωπικήν της κλανιόλαν, ην, συνήθως, είχαν κληρονομήσει υπό τινος προμάμης. Αι ελληνίδες κόραι εδίδασκοντα τα του προορισμού της κλανιόλας παρά της μητρός αυτών, σρκούντως ευορίς. Τοιουτοτρόπως, ήσαν άριστως παρασκευασμένοι διά την λεγόμενν πρώτην νύκτα του γάμου, ότε ευθύς μετά την θριαμβευτικήν διακόρευσιν, η νύμφη έστρεφεν, αιδημόνας τα οπισθία της προς την πλευράν του καθημαγμένου γαμβρού, όστις και έσπευδεν να διολίσθησθι το αιχηρόν ρύγχος της κλανιόλας εντός του (πιθανώς, παρθενικού) πρσκτού. Τούτο απήτει η αθροφροσύνη της εποχής. Πάντως, αγνοείται εαν ο σύζυγος εχρησιμοποίη εις το τρυφερόν του έργον συσίαν τινά γλιστρώδη (παραδειγματος χάριν, έλασιν), ως αγνοείται και η αντιδράσις του, επί τυχόν, αντιμετωπίσεως αιμορροϊδών.

Οι γόνοι των εκλεκτών οικογενειών της Επτανήσου παρεμνον, συνήθως, διακριτικοί προς την συμβίαν των, καθ' όλην την διάρκειαν της κοινής των ζωής, εφρονούντες ότι, η καθημερινή διολίσθησις της κλανιόλας εν τω συζυγικώ πρσκτώ απετέλεε ιπποτικήν χειρονομίαν, συντελούσαν τα μέγιστα εις την τόνωσιν του θεσμού της Οικογενείας. Ως προς την σύζυγον υφίστατο (σαν κότα) τα ψηλαφημάτα του ανδρός της. Η εικών αυτή είναι αρκούνας ειδυλλιακή, καθ' ότι, ενίοτε, ον τη παρόδω του χρόνου, ο σύζυγος απέβαινε τραχύς. Μάλιστα, δεν έλειψαν τα παραδείγματα θαρδάρων συζύγων, που, αποτεινόμενοι εις την συμβίαν, εκραύαζον: μη μου τουρλώνεσαι! χώστο μόνη σου. Βλέπετε, υπάρχουν άνθρωποι που δεν σέβονται μήτε την Χρυσήν Βίβλον μήτε την ιερότητα των στιγμών...

Η περιπτώσις της αυτοχρησιμοποιούμενης παρά του ανδρός κινητής κλανιόλας δεν παρουσιάζει ιδιότυπον, πρακτικόν ή ψυχολογικόν, ενδιαφέρον. Απλάς ο σύζυγος, πριν κατακλιθί (και αφού είχαν επιτελέσει το ανάλογον προς την γυναικάν του καθήκον), έπραττε το αυτό εις βάρος και των ιδικών του οπισθίων. Εννοείται πως, ήδη, οι δύο σωλήνες των κλανιολών ήσαν ανεπτυγμένοι, υπό τα εφραπλάματα, κατά μήκος των ποδών των συζύγων, καταλήγοντες, ότε μεν χαμάλ εις το δάπεδον, ότε δε εις το ηρικλίον στον παρθέρον. Τούτο δίχως να αποσιωπάται και η παραλλαγή της κλανιόλας μετ' φιάλης (ανάγνωσι, δομιάνο). Η τελευταίωγία με την ορειχάλκινον κωνσταντινουπολιτικήν κλανιόλαν ήταν ολιγώτερον πομπώδης.

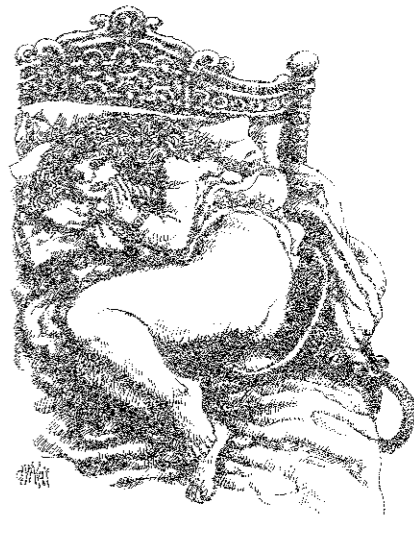
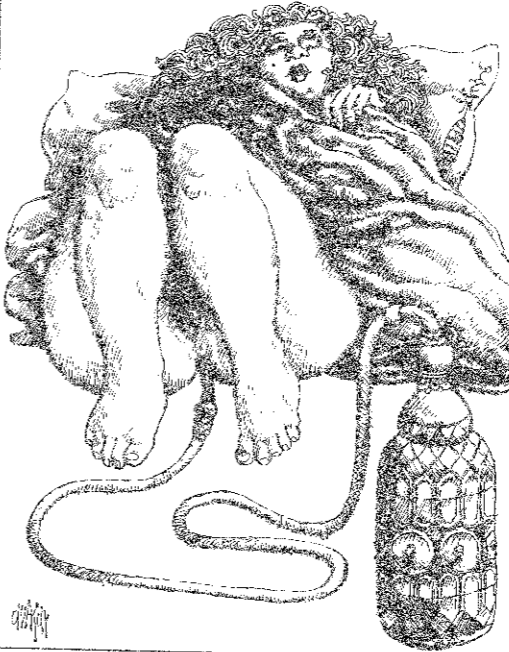
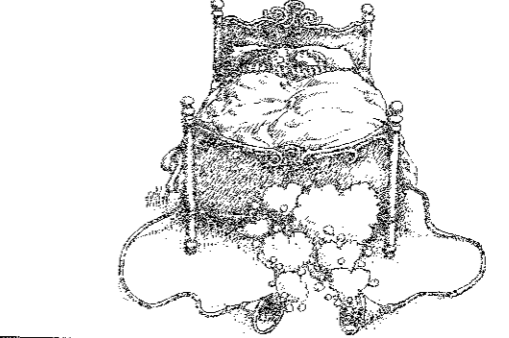
Με την ακίνητον κλανιόλαν αλλάσσει όλη η σκηνογραφία. Διότι, η μεν κινητή κλανιόλα χρησιμοποιείται παρ' αμοτέ-

σκιτοει Αντικείμενον Καναδοδίκης

ρων των συζύγων, η δε ακίνητος τοιαύτη ανήκει, αποκλειστικώς, εις τον πατριάρχην της οικογενείας. Διότι, η μεν κρίσις της κινητής κλανιόλας αποτελεί κρυφίαν *ιδιωτικήν* πράξιν, η δε αντίστοιχος χρήσις της ακίνητου κλανιόλας προβάλλει κοινωνικώς τον πατέρα. Και, διότι, την μεν κινητήν κλανιόλαν την χειρίζοντο σχεδόν συνωμοτικώς, η δε χρήσις της ακίνητου κλανιόλας εχαρκτηρίζεται από κάποιαν, θεατρικότητα. Ίνα αποθώ σφέεστερος, θέλω συσχετίση την διάστασιν κινητής και ακίνητου κλανιόλας, με την ισόρροπον διάστασιν μεταξύ δοχείου νυκτός (γνωστοτέρου ως καθιλι) και διατρήτου καθέκλας (της αριστοκρατικωτάτης *chaise percée*), ένθα, παρομοίως η μεν χρήσις του δοχείου νυκτός είναι μία *ιδιωτική* υπόθεσις, η δε σφάδευσις του Βασιλέως, παρουσία της Αυλής, εθεωρείτο σημαντική *δημοσία* εμφάνισις, μετ' ιδιαίτερου τυπικού. Οι ευγενείς της Επτανήσου εμμοιούντο, ως πιθήκοι, τας ευρωπαϊκάς συνθηείας. Ούτω, απαντάται εν Ιονίσις Νήσοις και η αποπερόρησις και η αποπίπτεισις παρουσία τρίτων. Αυτοί οι ευτυχείς τρίτοι, οι απολαμβάνοντες του προνομίου του παρίστασθαι κατά το κλάσμο (ή, το χέσιμο) του ευθέντου, έδει, κατά τας συγκινητικάς αυτάς στιγμάς, να υποκλίνωνται ευσεβάστικω και να ανακράζον την καθιερωμένην ευχήν: με τ'ς υγιές σου, κόντε μου!

Τω όντι, οι ευγενείς της Επτανήσου επέρδοντο (ή, απεπάτουν) ενώπιον κοινωνικώς υποδεεστέρων προσώπων. Το συνήθες θύμα της υψηλής αυτής συμπεριφοράς ήτο ο αρχιεπιστάτης (ήτοι, σεμπος) του ευγενούς. Τα αυτά έπρατταν ο κόντες και κατά τας διαφόρους επισκέψεις ετέρων ταπεινών ανθρώπων: αφελών χωρικών φερόντων δώρα, πλανοδίων εμπόρων, αδιστάκτων σμητρίων, ή και πτωχών έρρών. Αφήνων κατά μέρος την εν διατρήτω καθέκλα εφθευσιν, θέλω περιορισθί μόνον εις τα της ακίνητου κλανιόλας.

Ως είπον, η ακίνητος κλανιόλα ελάμβανε την μορφήν θυρίδος, ευρισκομένης, λόγω χάριν, εις το σολόνιον της εν τω άστει οικίας, ή της αγρεπαύλεως, των ευγενών. Ότε, λοιπόν, ο κόντες Χ. ήθελεν να εντυπωσιόσθι, ή να κάμψη ψυχολογικώς, τον επισκεφθέντα αυτόν κολληγαν, δέκοντεν αιρινδίως την συνσυχής κολληγας μας ανέπτυσσε τα διαλέξιν ίνα προθί εις *προσθητικήν* τινά ενέργειαν. Αι προσθητικά ενεργεια ήσαν περιωρισμένην τον αριθμόν και απολύτως τυποποιημένα. Ούτω, ο κόντες, ενώ ο κολληγας ήμειλε, άλλοτε έστρεφε το απλανές βλέμμα του προς την οροφήν, άλλοτε απήμυθε τον λόγον εις τον κυνηγετικόν του σκύλον, άλλοτε έδιδε διατάξιν εις παριστάμενον υπηρέτην, άλλοτε εσκάλλεζεν εμβριθώς την μύτην του, άλλοτε έβηχεν μετ' επιμονής, άλλοτε απεχρόμπετο εις παρακείμενον πτευλοδοχείον, άλλοτε επέρδετο προ της κλανιόλας, και, άλλοτε εζήτη την τρυ-

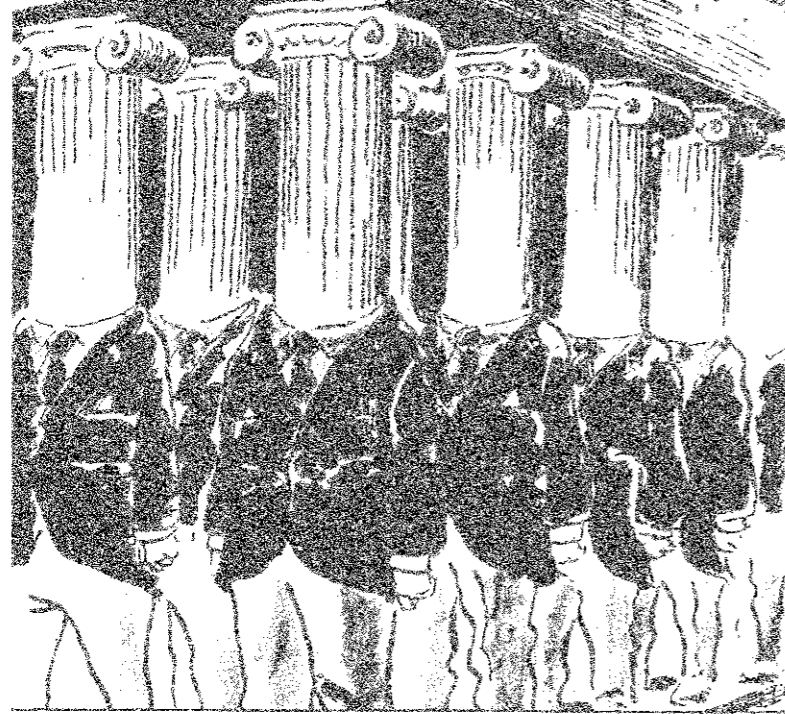


### Εν κατακλείδι...

την καθέκλαν διά να κάμη τα κακά του. Περιττεύει πάσα ανάλυσις των ως ανωτέρω ενεργειών, γνωστοτάτων άλλωθεν. Οι γλοιώδεις τουρκομπέδες της Μάνης δεν εδίσταζον να εξαπολύουν τας ρογάλας των εις το δάπεδον της εκκλησίας...

Το σαθουάρ-θιέρ, ως προς την ακίνητον κλανιόλαν, ήτο σεμνοπρεπές και αποτελεσματικόν. Τουτέστιν, ενώ ο δυσσυχής κολληγας μας ανέπτυσσε τα απήματά του, ο κόντες Χ. επλησίαζε προς την θυρίδα της κλανιόλας (ευρισκομένης εις το ύψος των νώτων του), την ήνοιγε και, αμόλαγε παρατεταμένον ισόρδον. Ο κολληγας υπεκλίνετο, συνεχίζων τον λόγον του ψυχραίμων, ενώ ο κόντες επέστρεφεν εις την πολυθρόναν του. Η όλη σκηνή δεν εστερείτο βασιλικού μεγαλείου. Δι' αυτό την μετάρηχο, ως φημιολογείται, και ο εθνικός ημών Ποιητής.

των τριών αυτών τρόπων, τυγχάνει ο πλέον ηλίθιος. (...) Ελπίζω ότι, ο αναγνώστης κατενόησεν πλήρως την μεγάλην (οικολογικήν σημασίαν της κλανιόλας, και, γενικότερον, του πέρδεσθαι (...)) Παρά τας εμόνονας προσπάθειάς του, ο γράφων δεν κατώρθωσε να υπερθί το στάδιον του *ερασιτέχνου* λαογράφου. Το πρόβλημα της κλανιόλας παραμένει, επιστημονικώς, ανοικτόν. Ο γράφων, περιορισθείς εις τα ακραίως λαογραφικά σοδαρά θέματα. Και διδάσκοντα με τρόπον σεμνοπρεπή και εθνικόν ήμα. Προ της επιλογής εκάστου προσεχούς στόχου αμφιτολαντεύομαι. Εμφράθησιν επί της κλανιόλας εξ Εθνικού Καθηκόντος. Βεβαίως, πρόκειται δι' *επικινδύον* θέμα. Επικινδύον ουχι διά τον συγγραφέα (εν Ελλάδι επικρατεί Απόλυτος Ελευθερία), αλλά διά το αφελές Κοινόν. Το Κοινόν αντιθρά εις τα επικινδύνα θιβλία διά συγκεκριμένον τρόπον, άλλοτε δι' οργής, άλλοτε δι' αμχανίας, άλλοτε δι' ακράτου θαυμασμού. Αγνώ ποίος, εκ



# Το '74 μέσα από το

# κυπριακό διήγημα

μια αναφορά στο  
συμπόσιο που οργάνω-  
σε η εδον

Τηρώντας την υπόσχεση για συνέ-  
χιση της αναφοράς μας στο ενδιαφέ-  
ρον συμπόσιο για την κυπριακή πε-  
ζογραφία που οργάνωσε η ΕΔΟΝ,  
στις 5 τ' Οχτώβρη, δημοσιεύουμε  
άλλες δύο μελέτες που διαβάστη-  
καν σ' αυτό.

των συμμάχων», - οι ίδιοι οι Άγγλοι όπως  
λέει «που θύσαν τα πρόγματα να πάρουν  
εξτρεμιστικό χαρακτήρα, να ψευτοχυθεί λί-  
γο αίμα...» κλπ. Κι όμως κάποιοι άλλοι αναστο-  
λικοί και δυτικοί μπαίνουν στο ίδιο καλάθι  
ενοχής. Στον Κύπριο Χρυσάνθη, μέσα από τα  
θιβλία του «Από τις διηγήσεις ενός αιχμα-  
λώτου» και «Φυλάκιο X - Γραμμή θανά-  
του», αναβιώνουν, σαν μέσα από φωτογρα-  
φικό σάκο οι στιγμές της συμφοράς. Αποκα-  
λύπτει την πανοραμική εικόνα μιας μακάβρι-  
ας ταινίας, χωρίς να δίνει όμως τα στοιχεία  
του σκηνοθέτη. Μάλλον αποκαλύπτει κάποι-  
ους - τους τεχνικούς μάλλον, που είναι οι  
«Άγριοι Τούρκοι επεχτοιστές». Έτσι όσο κι  
αν ο συγγραφέας κυνηγά την αισθητική πλη-  
ρότητα, δεν ολοκληρώνει την εικόνα της κυ-  
πριακής τραγωδίας ούτε αφήνει ελπιδοφό-  
ρες προοπτικές μας και δεν αναζητεί τα αι-  
τια του κακού. Μια παρόμοια αντιμετώπιση  
του δράματος συναντούμε και στη Νίτσα  
Χριστουδούλου στη «Μυστική Πορεία» όπου  
η συγγραφέας αντλεί από τον πόνο της πα-  
ραγκόδιας προσφυγιάς, δύναμη για αγώνα.

Στον «Τελευταίο Αποχαιρετισμό» της  
Μαρίας Αβραμίδου, συμβαδίζουν και συγ-  
χρονίζονται ο γενικός πόνος του χαμού και της  
προσφυγιάς, μ' ένα άλλο πόνο, το προσωπι-  
κό δράμα των ηρώων.

Ο Πάνος Ιωαννίδης με την εμπειρία της  
καταστροφής του '74 εγκαταλείπει τα συμ-  
βόλα και τα σύνεργα της μέχρι τότε δου-  
λειάς του και κατεβαίνει με την «Αθήσθη  
Όμη» στο δρόμο του συγκεκριμένου. Θέ-  
λει να μιλήσει καθαρά, για την Κύπρο του,  
έτσι καταπώς κατανόησε μέσ' στους κατα-  
κλιμούς, την εγκλωβισμένη Κεραιρία και την  
υπό εγκατάλειψη Αρμόχωστο. Επικρατεί κά-  
ποιες τομές για τα αίτια, μερικά από τα  
οποία κατονομάζει, αν και άλλα βρίσκονται  
«στην κόψη του ξυραφιού», όπως γράφει κι  
ο κριτικός Πανίκος Πικονίδης για το διήγημα  
«Σταλές». Ο συγγραφέας αμφισβητεί εδώ  
και αναθεωρεί αστικές αξίες, ενώ και στο  
διήγημα «έναν Σδάιτερ» ραπίζει κυριολε-  
χικά το πρόσωπο της αστικής κοινωνίας της  
εγκαταλειμμένης πόλης, που μηχανεύτηκε  
αναίχυντα μέσα, να φυγαδεύσει τα παιδιά  
της προς τις Πλάτρες...

Ο ποιητής Κανάκης με σκόρπια διηγήμα-  
τα, καταγράφει τη μοίρα των προδομένων  
στρατιωτών, ενώ άλλα, εκ πρώτης όψης,  
δοχeta με το '74, τέμνουν μια ευθεία που  
οδηγεί σ' αυτό.

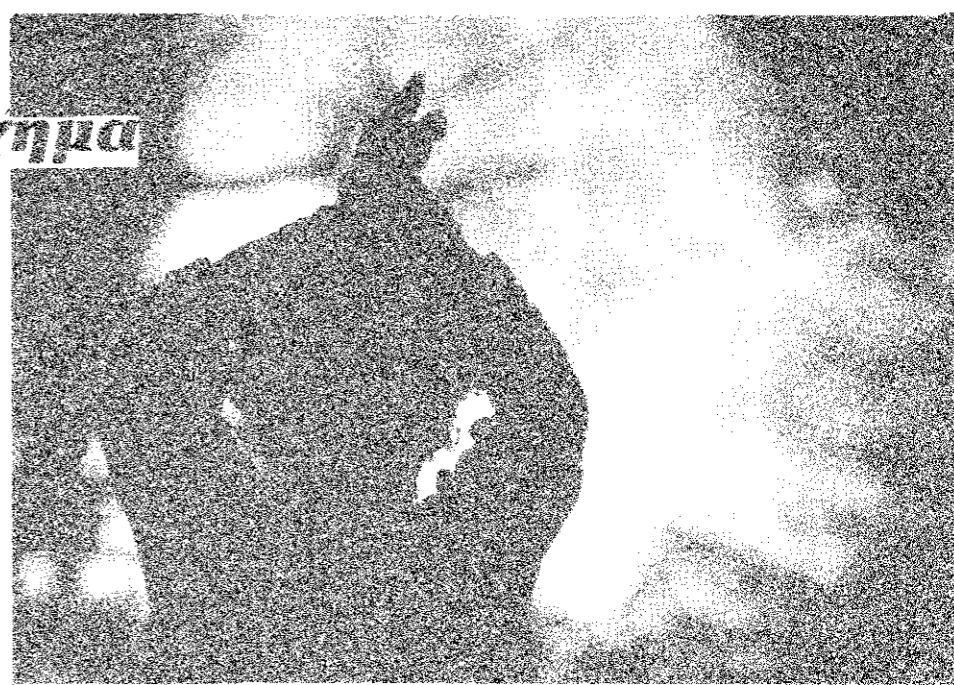
Το πιο ολοκληρωμένο ίσως χρονικό για την  
πορεία αυτή της καταστροφής έδωσε ο Γι-  
άννης Κατσούρης με τη συλλογή διηγημά-  
των «Δος ήμιν». Από το προ-πρωϊκόπημα,  
μέχρι τον καταυλισμό. Στο διήγημα «Νυν  
υπερ πάντων αγών» γίνεται ανάλυση η νο-  
στοπία κι αποκαλύπτεται σ' όλη τη γύμνια το  
σκεπτικό των προσληπτιστών της παρανομι-  
ας, αλλά και των μαστόρων τους στην Αθήνα

## Χρίστος Χατζήμαρας

επιταγή θέβαια που έρχεται από πολύ μα-  
κριά. «Λες κι ήταν δυνατό μια κουτοουλιά  
στη Μεσόγειο να «δουλέψει» τους μεγά-  
λους... Ή είναι με τον ένα ή είναι με τον  
άλλον. Εμείς φυσικά δε μπορούμε να «μα-  
στε με τους κομμουνιστές, γιατί αυτοί δεν  
έχουνε πατρίδα, θρησκεία, οικογένεια...».  
Πρέπει λοιπόν, να φύγει ο παπάς απ' τη μέ-  
ση και καταλήγει, χαρίζοντας ακόμη και την  
Κεραιρία στους Τούρκους, προκειμένου να  
μη γίνει Κούβα η Κύπρος. Αυτό μας θυμίζει  
το μήνυμα του στρατηγού από την Αθήνα  
«Άλλο μερδέ, μια γωνίτσα θα πάρουμε...». Σ'  
ένα άλλο διήγημα «Τον ηρωικό γιατρό» δι-  
νεται όλη η ειρωνεία του μηχανισμού της  
προδοσίας. Κι ενώ μαζί μ' όλους εκκινούν  
τους πατριώτες ο ηρωικός γιατρός, δεν κα-  
ταφέρνει να καταταχτεί, εξ αιτίας της σκη-  
νοθετημένης εξάρθρωσης του στρατεύμα-  
τος δίπλα του ξεφαιίνεται μια οικοφαντία,  
μια πρόκληση για τον Κυπριακό λαό - που  
φέρει το όνομα «Νομβερδία» του Αντρέα  
Βοδίνη, του μενδοχικού συγγραφέα που  
ύμνησε το προζικόπημα.

Και ο Αντρέας Παννιάτης, έρχεται με τα  
Κακόρπια δυστυχώς διηγήματά του, να κό-  
ψει τα πόδια στους δολοφόνους του Παπα-  
λαζάρου, του μαθητή του, αγωνιστή της  
ελευθερίας. Κι όχι μόνο αυτό. Βλέπει και την  
υπεροψία μιας μερίδας Ελληνοκυπρίων απέ-  
ναντι στους Τουρκοκυπρίους, σαν μια από  
τις αιτίες του κακού και χαράζει μια προ-  
οπτική προς την κατεύθυνση της φιλίας, σε  
οργανωμένη μάοια βάση, όπως θγαίνει  
από το συγκινητικό διήγημα «Ο Αυτόματος».  
Πέρα πολλές σελίδες και τη ζωή του λες  
αφιέρωσε σ' αυτή τη φίλια μεταξύ Ε/Κ και  
Τ/Κ, ο Κώστας Γραβός. Όχι μόνο γιατί θέ-  
λει πως οι απλοί άνθρωποι, δεν είχαν να χα-  
ρίσουν τίποτα μεταξύ τους, «Στα ίδια χρώμα-  
τα», σύμφωνα με τον τίτλο του θιβλίου του,  
διήγημα με και γιατί τη σωτηρία και την προ-  
κοπή αυτού του τόπου, την βλέπει μέσα  
α στους ιριδιόμοιους της φιλίας και της κατανό-  
ησης κι όχι στο σκοτάδι της αναμέτρησης  
και της αντιπαράθεσης. Κι αυτή είναι η ατα-  
λάντευτη θέση ολόκληρης της προσορευτι-  
κής μας πεζογραφίας. Δεν είναι τυχαία που  
εκφραστές της τάσης, για άδελψη της κυ-  
πριακής συνειδησης και όξυνση της εθνικ-  
στικής, στη νουθεσία, αυτή του Γραβού, εί-  
ναι δύο δάσκαλοι από τις δύο κοινότητες αν-  
τιστοιχα. Άνθρωποι προερχόμενοι από κοι-  
νωνική ομάδα που στέκει κάπως παράμερα  
από την εθνοτική τάξη, συνεπώς πιο απομα-  
κρωσμένη από τη βάση και πιο κοντά στο  
επικοδόμημα.

Κι ο μεγάλος μας Γιώργος Φ. Πιερίδης,  
συνεπής στην πορεία του, που λες πρόβλε-  
ψε πως τον «Καύρο των Ολβίων» θα διαδεχό-  
ταν τόσο άδοχα «Ο καμρός της Δοκιμιαίας»,  
σμιλεύει με την ανόρθιτη σμίλα του την τρα-  
γικότητα των στιγμών πάνω στο σκληρό σκε-  
λετό των γεγονότων. Στο διήγημα «Άλλο-  
φροσύνη» είναι η μέχρι αλλοφροσύνης έρ-  
νηση του λαού μας να δεχτεί την αδικία, σ'  
ένα τόνο όμως που θγαίνει από τις ξεφλου-  
δικμένες χορδές της ανθρώπινης υποστά-  
σης. Η «Προσκαρτερία» είναι ο απλός χωρι-  
σμός ενός Ε/Κ και ενός Τ/Κ, δυο απλών αν-  
θρώπων, των πιο απλών, δύο θσοκάν με τις  
αγκλίτσες τους αντιστάλι, που ανέμισα στα  
δεσάματα των προδωτών και τη χλαοή των



φωτ.: Γ. Αερεπεκίδης

παυθόλων, είνονται καλή αντίκριση. Στην  
«Αβεβαιοτητα», μας θραίνει η φοβερή ρή-  
ση του Πιερίδη, πως ως εδώ που φέραμε τα  
πράματα, αλλοίμονο μας, θα ανασπέρνουμε  
σαν πιστόλι την καχυποψία κάθε φορά που  
κάτι πηγαίνει να γίνει. Στην «Ψροσκαρτερία  
Β'», σου δημιουργείται η εντύπωση, πως μέ-  
χρι να τη διαβάσεις, στάθηκε μόλις το πρώ-  
το γοαντήρι, η πρώτη παράγκα, στάθηκε  
έναν καταυλισμό, η ανταχή του λαού μας.  
Και ξάφνου οι νέοι «Ολδίοι» της μεταστρα-  
γωγίας, στην «Κοσμική Συγκέντρωση» πιο  
φοβερά, πιο αμείλιχα. Πρόγματι εδώ, σε  
διαπερνά η σκέψη, πως μετά το '74, το κε-  
φάλαιο υσοσφρεύεται σ' όλο και λιγότερα,  
όλο και στιβαρότερα χέρια. Μια πώς αλλιώς,  
αφού ο κυρ-Δημήτρης, που 'χε παιδί πραί-  
κοπηματία και χαμένο, μιλούσε για τους  
«εχθρούς του έθνους και τους φαύλους»  
και γύρισε εκδίκηση για το θάνατο του γιού  
του... Αλήθεια, από ποιους;

Ο Νέαρτος Γεωργιάδης έμεινε τελευ-  
ταίος. Γιατί, σα συγγραφέας, έχει μια  
ιδιότυπη σχέση με το '74. Εκτός από τα  
σχετικά λίγα διηγήματα, αφιερωμένα στη φι-  
λία ανάμεσα Ε/Κ και Τ/Κ, εμπνευσμένα από  
προσωπικές εμπειρίες, σ' ένα άλλο μέρος  
της δουλειάς του κοιτάζει από πολύ μακριά,  
ρίχνει τις αχτίτες του σ' ένα πλατύτερο πε-  
δίο. Το διήγημα «έναν συνηθισμένον καυ-  
γάς» από τη συλλογή του «Ο Μύσσης κι ο  
Ηγέτης», όσο κι αν διαδοματίζεται σ' ανυ-  
ποψίαστές κι ανήλιαγους χρόνους, με πρω-  
ταγωνιστές από την πρώτη ΕΟΚΑ, έχει την  
εμβέλεια να φτάσει και στη δεύτερη. Ακόμη  
και τα «Μικρασιάτικα» από τον «Αναλητή-  
ρα». Μα είναι πιο πολύ για τα φανταστικά του  
που 'θελα να πω. Αυτά χαρίζονται σε δύο  
μεγάλες κατηγορίες. Είναι εκείνα, που κι-  
νούνται σαν οδοντήρι οπτασία γύρω από το  
χρόνο του '74, είτε σαν προϊστορία, είτε σαν  
αποτέλεσμα (Ο Γίγας που σχοινοδεαί, Ο Μύ-  
σσης κι Ο Ηγέτης). Τα άλλα αιωρούνται στον  
αιθέρα της παγκοσμιοτήτας, που με κάποιο  
τρόπο, προσγειώνονται και πάλι στη βάση  
τους, στον τόπο της αρχικής σύλληψης. Το  
«Χιλιά», που κυκλοφορεί σαν πετρέλαιο στις  
βλέδες των «υπερατλάντων», έχει κι απόλυ-  
τη σχέση με το χώρο της Ανατολικής Μεσο-  
γειού και της Κύπρου - για να μπορούμε στο  
σασαρότερο κεφάλαιο του Κυπριακής τρα-  
γωδίας, που λίγο ή πολύ καταγράφηκε από  
την πλάγιάδα της προσορευτικής μας διανό-  
ησης. Εγχειρίδιο για τον πόλεμο αυτό των πε-

τρελαίων είναι η «Ιστορία της Μικρασιατι-  
κής Καταστροφής» του Νίκου Ψαρρού και  
η αντίστοιχη της Διδώς Σεντερίου. Υστερα,  
μέσα σ' αυτή τη δίνη, όπου η νέα ιμπεριαλι-  
στική δύναμη των Η.Π.Α., εκτόπιζε τη παλιά  
και Γηραιά Αθώνα και η Ελλάδα περνούσε  
«αμετάκλητα» στην Αμερικάνικη εξάρτηση,  
άρχισε κι ο απελευθερωτικός αγώνας της  
Ε.Ο.ΚΑ. Ο Μιχάλης Ατταλίδης, στο θιβλίο  
του «CYPRIUS», λέει πως υπήρχε σοβαρή  
υποψία «πως οι Η.Π.Α. θοήθησαν την αντι-  
βρατανική ΕΟΚΑ, που ήταν αντικομμουνι-  
στική και επεδίωκε την ένωση». Αυτό το θα-  
νειζείται από (Θολόβισιον - U.S. Policy in  
Post-War Greece). Είναι αυτός ο εξαρτωμέ-  
νος αγώνας, κατά τη γνώμη μας, που οδήγη-  
σε στην εξαρτημένη ανεξαρτησία - διώξαμε  
τους Εγγλέζους αλλά μέιναν κι η εξαρτημέ-  
νη ανεξαρτησία, οδήγησε σε μια εξαρτημέ-  
νη πορεία, που περνώντας από το '63, κατά-  
ληξε στο '74. Έτσι,  
«ξαν ανεβαίνουμε στο Τροδόξο,  
Σα σκαρφαλώνουμε ως εκεί,  
Τα χιονισμένα βουνά της Κεραιρίας  
δύο χιλιάδες τόσο μέτρα -  
στον πυρογενή κρατήρα της πληγής  
ένα λευκό μπαλόνι  
κοιλά θανάτου  
κόβει μας τη θέα  
για του Ηρόφουου».

Έτσι αυτά τα αίτια, που βλέπει καθαρά η  
πλειοψηφία του λαού μας, δίπλα στο  
προοδευτικό κίνημα, την προοδευτική διανό-  
ηση. Είναι αυτά τα σκονιά και τα χάμουρα,  
που και στις δύο πλευρές, μέσα από σοθνι-  
στικούς κύκλους, ελέγχει ο ίδιος αμαξήλα-  
της, κι αυτά πάμε να κόψουμε. Κι η λογοτε-  
χνία μας βρίσκεται στο σωστό δρόμο. Μετά  
το '74, όλο και πιο πολύ πυκνώνουν οι γραμ-  
μές των στρατευμένων δημιουργών όλο και  
πιο πολλοί εγκαταλείπουν την εσωστρεφή  
«ιδιώτευση» - κι ας μη ξεχνούμε πως στα  
αρχαία «ιδιώτης», σήμαινε ηλιθίος, οδηγούν  
στη σωστή πορεία, που δεν είναι άλλη από  
την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών με  
τους συνοικους τουρκοκυπρίους την αλλη-  
λοκατανόηση, την εξάλειψη του σκηνοθετη-  
μένου μίσους και της καχυποψίας.

Μέσα σ' αυτή την ελπίδα, ως επαληθεύσει  
ο χρησμός του Εύκλου, για το έργο εκείνο,  
που ίσως κάπου γράφεται ή θα γραφτεί στο  
μέλλον. Γιατί η λογοτεχνική καταξίωση, λένε,  
χρειάζεται κάποια απόσταση από τα γεγονό-  
τα.

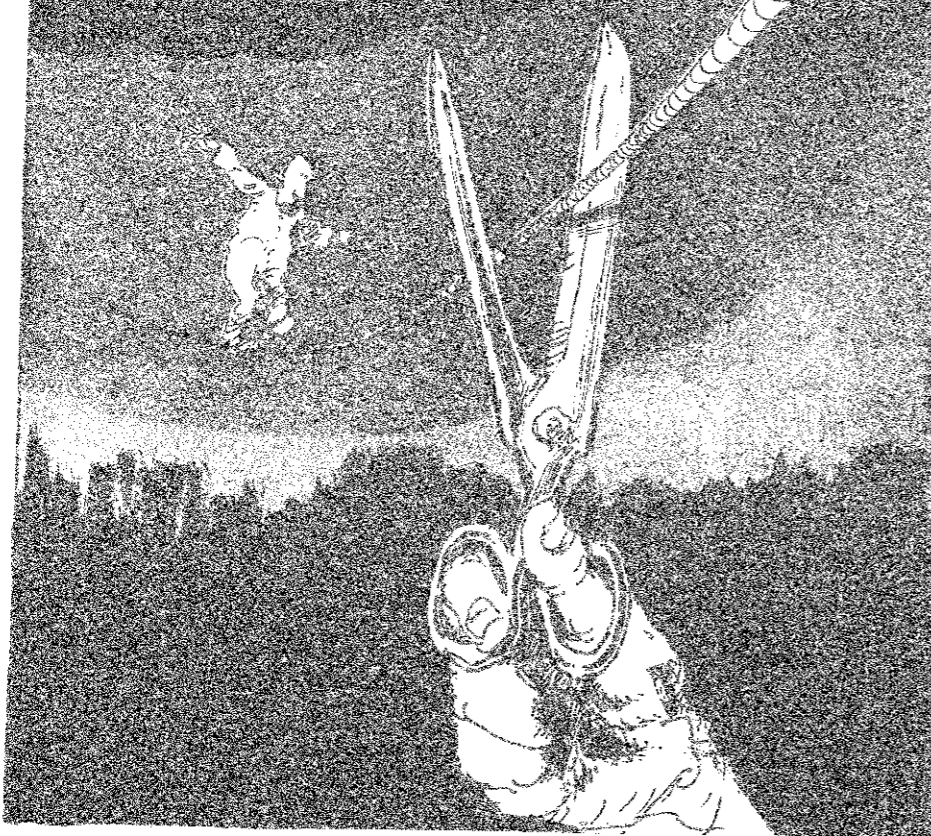
Δεν ξέρω αν έχει επαληθευτεί με τον  
Όμηρο, η προφητεία του πρώτου Κύ-  
πριου ποιητή και χρησολόγου Εύκλου, πως  
«ποιητής πολύ ονομαστός, που θα γεννηθεί  
στα χωράφια, από τη λαμπρή γυναίκα Θεμι-  
στόν, μακριά από την πλούσια Σαλαμίνα... θα  
τραγουδήσει τις συμφορές και θα μείνει  
αθάνατος πάντα κι αγέραςτος».

Εκείνο που ξέρω στα σίγουρα είναι, πως  
το δικό μας Δούρειο Ίππο, τον είδαμε με τα  
ίδια μας τα μάτια, μας άγγιξε με το δίκαινο  
ρουθούνι του, τις πόρτες σαν άνοιξε να μπει  
ο εχθρός κι είδαμε πολλές γυναίκες θασυμα-  
στές, να γενούνε στα χωράφια, μέσα σε κα-  
ταυλισμούς, κάτ' απ' τις χαρουπιές, κοντά  
στη Σαλαμίνα.

Ξέρουμε επίσης, με κάθε θεδαίότητα  
πως, η λογοτεχνία, όπως και κάθε τέχνη γενι-  
νιέται μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικές και  
κοινωνικές συνθήκες, τις οποίες και αντα-  
νακλά, διυλίζοντας τες μέσα από το ψυχισμό  
και την προσωπικότητα του συγγραφέα, έμ-  
μεσα ή άμεσα, μ' ένα δικό της τρόπο και  
μέθοδο. Αντανακλά τα μεγάλα ή μικρά γεγο-  
νότα που επηρέασαν τη ζωή, τα συναισθή-  
ματα, τον τρόπο σκέψης του συνόλου ή των  
μελών του, τις εμπειρίες που οδηγούν σε  
νέα συμπεράσματα και επαναξιολόγηση  
αξιών, χαράζουν μια νέα πορεία στη διαδι-  
κασία της εξέλιξης.

Το '74, δεν ήταν απλά ένα σημαντικό γε-  
γονότο για τον τόπο μας, αλλά σημαδιακό  
για την ιστορία του, σταθμός μεγάλος, όπως  
ίσως η κάθοδος των Αχαιών πριν τρισήμιση  
χιλιάδες χρόνια ή η κατάληψη του νησιού  
από τους Τούρκους πριν τετρακόσια χρόνια.  
Στο σημείο αυτό, καταπέζω το συναισθημα,  
για να μη υπαινιχθώ τη Μικρασιατική εμπει-  
ρία, μεγάλο εκπρόσωπο της οποίας, έχουμε  
την τιμή να 'χουμε σήμερα μαζί μας, τη ση-  
μαντική συγγραφέα της σύγχρονης Ελλάδας,  
που κουβάλα παντού τα «Ματωμένα Χώμα-  
τα». Ούτε υπαινίσσεται τη «Γ' αλάζια φάλα-  
να» της πρόσφυγας συγγραφέως Ρήνας Κα-  
τασέλη. Μα δεν υπάρχει αμφιβολία πως θρι-  
σκόμαστε στο κεφαλόσκαλο της ιστορίας.  
Στο πρώτο σκαλοπάτι πετήσαμε, σαν σε πε-  
πονόφλουδα πριν 26 ακριβώς χρόνια, με την  
κολοθωμένη ανεξαρτησία, μια ανεξαρτησία  
που εμπειριάζει το σπόρο της τραγωδίας και  
που οι «Ολβιοι», όπως τους ονομάζει ο με-  
γάλος μας πεζογράφος Γιώργος Φιλίππου  
Πιερίδης, διάστηκαν να ονομάσουν νίκη.

# ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ και κυπριακή πεζογραφία



## Κώστα Γραϊκού

τα τελευταία 10-15 χρόνια με εξαίρεση τους Νικολαΐδη Γιορτίδη. Μα και αυτοί - για λόγους που δεν μας παίρνει ο χρόνος ν' αναλύσω - δεν προχώρησαν στο βάθος. Σταθήκανε στην επιφάνεια - όποτε άρια σταθήκανε. Γι' αυτό νομίζω ότι χρειάζονται συζητήσεις και διάλογος για αυλόλογη στροφή αφού το θέμα των σχέσεων αφορά αυτή τούτη την ύπαρξη και το μέλλον του τόπου. Αν δεν κάνουμε την αναγκαία στροφή θα είμαστε αξιοκατάκριτοι και δεν θα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι εκπληρώσαμε το καθήκον και την αποστολή μας σαν πρωτοπόροι πνευματικοί άνθρωποι, από τους οποίους ο λαός αναμένει πολλά.

Σε μια εποχή που βλέπουμε το έδαφος να χάνεται κάτω από τα πόδια μας με τα πολλαπλά αδιέξοδα και τον καλλιεργημένο σωβινισμό, πρέπει ν' αντιδράσουμε για να σωθεί, ότι μπορεί να περισωθεί. Η πολιτική επιρροή για τη στροφή της επαναπροσέγγισης κρύβεται πίσω από τα προσχήματα, το σχήμα, ο τύπος, η κοινωνία δείχνουν ακανάλωδη αδιεξοδία. Την τελευταία περίοδο καλλιεργείται από όλους ο σωβινισμός και ένας αρρωστημένος εθνικισμός, με συγκεκριμένους στόχους, που οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στην καταστροφή.

Οι προηγούμενες γενιές Ελληνοφώνων και Τουρκόφωνων ζούσαν μαζί, γνωρίζανε ο ένας τον άλλο - και όμως οι εχθροί μας μπορούσαν να μας διχάσουν. Σήμερα τα παιδιά μας δε γνωρίζονται. Μιλούν για «Τούρκο» κι «Ελληνα» και σκέφτονται ότι πρόκειται για το χειρότερο εχθρό, χωρίς να κάνουν διακρίσεις. Δεν μπορούν οι γενιές - έξω από μερικές εξαιρέσεις - να ξεχωρίσουν τον εχθρό, τον ταξικό φίλο και σύντροφο, το λαό. Αν δεν σταματήσει αυτός ο κατήρνος η διχτοποίηση, και πιθανώς η διπλή ένωση, δεν θα αποφευχθούν. Πολλοί από μας μιλούν ενάντια σ' αυτή τη θέση, μα μένουν στη θεωρία, στα λόγια. Γι' αυτό οι δημιουργοί μας έχουν καθήκον και υποχρέωση να αντιδράσουν, να εκδικαστούν, να προπαγανδίσουν, πλούσια η θεματογραφία και ο λαός περιμένει. Είναι μα καιρός να γίνει διάλογος τουλάχιστο ανάμεσα στην αριστερή διάνοηση, ν' αναλογιστούμε τις εθύνες μας και να καθοριστούν προτεραιότητες.

Πρέπει κάποτε η πεζογραφία μας να σκύψει πάνω στο θέμα των σχέσεων και να δώσει στο λαό την αλήθεια. Ας μη φοβούμε τη σοβιετική, την ελληνική και τόσες άλλες πεζογραφίες που ανθρωπώθηκαν βασιζόμενες, στα καυτά προβλήματα της κοινωνίας τους. Και για μας οι σχέσεις είναι το πιο καυτό, γιατί είναι θέμα επιβίωσης.

Για να αποφύγουμε κάθε παρεξήγηση διευκρινίζω ότι με τον όρο σχέσεις εννοώ το ευρύ φάσμα της φιλίας, της συμβίωσης, αλλά και τις καλλιεργημένες εχθρότητες με τις συνέπειές τους. Μόνο που θίγοντας αυτό το τελευταίο σημείο πρέπει ν' αγγίξουμε το δάκτυλο στον τύπο των ήλων, δηλαδή να επεξηγήσουμε το γιατί και από ποιούς καλλιεργήθηκε.

Πarenθετικά αναφέρω ότι ένας βασικός λόγος που δε διαβάζεται το κυπριακό βιβλίο είναι τούτη η στάση των πεζογράφων μας. Δεν αγγίζουν καυτά προβλήματα που βασανίζουν το λαό μας και το κοινό αδιαφορεί. Μιλώ από προσωπική πείρα, γιατί είδα πολλές εκδόσεις των χιλίων αντίτυπων να εξαντλούνται σε λίγες βδομάδες.

Μετά τις γενικές αυτές εισαγωγικές σκέψεις ας δούμε τι συγκεκριμένα μας πρόσφερε η κυπριακή πεζογραφία στον τομέα των διακοινωνικών σχέσεων.

Μετρημένοι στα δακτύλα μας οι πεζογράφοι της Κύπρου κι ακόμα λιγότεροι όσοι είδαν το πρόβλημα.

Την προανεξαρτησιακή περίοδο οι αστοί πεζογράφοι δείχνανε περιφρόνηση και αδιαφορία γι' αυτή που διαστεινώνθηκε η σοβαρότητά του. Μερικοί μάλιστα, όπως οι Χρυσάνθης, Κυθραϊώτης αλλά και ο Κυπριόλαστας κατά κάποιο τρόπο, και άλλοι, όταν νιώσανε την ανάγκη να μιλήσουν για το θέμα αυτό κινηθήκανε σε σοβινιστικά πλαίσια για να γράψουν για τους εχθρούς της πίστης και του έθνους και για την ανωτερότητα του ελληνισμού. Δε νομίζω ότι αξίζει να πούμε γι' αυτούς περισσότερα, εκτός κι αν θα συμπληρώσουμε ότι τούτη η τάση έχει συμβάλει αποφασιστικά στη σημερινή μας τραγωδία.

Το θέμα των διακοινωνικών σχέσεων απασχόλησε κυρίως τις νεώτερες γενιές των πεζογράφων μας.

Και εδώ ας μου επιτραπεί ο ιδεολογικός διαχωρισμός σε αστούς, δημοκρατικό ή αντιδραστικό τοποθετημένους συγγραφείς που δεν μπορούν να ξεπεράσουν τις εθνικιστικές διαθέσεις της τάξης τους και τους μαρξιστές.

Από τους πρώτους αναφέρω τη Ρήνα Καταελλή, τον Πάνο Στυλιανού, τον Άντρο Παυλίδη, τον Πάνο Ιωαννίδη και τον Αντρέα Ονουφρίου, και από τους νεότερους τη Μαρία Παυλιώτη, Χρίστο Κατζηπαπά, Νέσρχο Γεωργιάδη, Αντρέα Παννάτο και Κώστα Γραϊκού.

Βασικά μόνο αυτοί ασχολήθηκαν με το θέμα που πραγματευόμαστε. Αν υπάρχει καμιά παράλειψη δεν είναι θεληματική και απολογούμαι.

Η Ρήνα Καταελλή άγγιξε το θέμα στο βιβλίο της «Εκ στόματός γερόντων». Μας δίνει με γλαφυρό ύφος καθημερινές σκηνές της ζωής στην Κερύνεια και γνωστούς τύπους μιας εποχής. Μέσα από τα κείμενα αυτά προβάλλει η συνύπαρξη, μένος που η συγγραφέας κινείται με μια ρομαντική - ηθογραφική διάθεση, χωρίς να ξεδιπλώνει μπροστά μας το βάθος των πραγμάτων. Αλλά και αδιαφορεί - και το σημαντικότερο - βλέπει τους Τουρκόφωνους σαν υποτακτικούς, σαν εξάρτημα της ζωής μας. Το έργο της κατά τη γνώμη μου αποτελεί υποσημειωτική και όχι προσφορά. Μένει στην ωραίοποιημένη επιφάνεια και επομένως δίνει λανθασμένες εντυπώσεις.

Ο Πέτρος Στυλιανού πολυγραφώτατος και με στρατή γλώσσα. Από την πληθώρα των κειμένων αυτών διακρίνουμε το βιβλίο «Δίεκτη χρόνια», που έχουν διηγηματικό χαρακτήρα. Σ' αυτό υπάρχουν τρεις μεγάλες ενότητες που μιλούν για τις διακοινωνικές σχέσεις: «Ένα χρόνο της καταδρομής», «Ο αγνοούμενος» και «Δύο βδομάδες στο παραξένικο του Σαββή τ' αλετρώρη». Ο Π. Στυλιανού προσγγίζει το θέμα του μ' ανόπτη, αλλά βλέπει τους Τουρκόφωνους μέσα από το πλέγμα του παρελθόντος. Δεν τους αναγνωρίζει αυτοτέλεια, αλλά τους θέλει «αδερφούς» εφόσον υποτάσσονται στην ηλιθιοφιλία. Γι' αυτό δεν μπορεί να διαγράψει καταστάσεις. Μένει στην ηθογραφία, μάλλον προσπαθεί να βίξει το πρόβλημα για κάποιο άλλοθι.

Μέσα στο ίδιο κλίμα, αλλά πιο ρεαλιστής και ομιανιστής με πολύ δυνατές στιγμές, κινείται ο Άντρος Παυλίδης στο διήγημα του «Αφανείς» και στο θεατρικό του έργο «Ιωαννίνας».

Ο Πάνος Ιωαννίδης, κατ' εσχολή εκπροσω-

πος της νεώτερης πεζογραφίας της αστικής τάξης μας έδωσε το «Οι στέλες», ένα διήγημα με πολλή συγκίνηση γραμμένο. Εδώ ο συγγραφέας παρά τη διάθεση δεν κατόρθωσε να ξεπεράσει την ταξική του τοποθέτηση και γι' αυτό δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει το μήνυμά. Το τι δέλω να πω μπορούμε να το δούμε να συγκρίνουμε τη λύση που έδωσε σε σχέση με το «Νοερή προειδοποίηση» του δικού μας Κατζηπαπά. Ο Ιωαννίδης στηρίζει το μύθο του σε ανθρωπιστικούς παράγοντες και όχι στα αισθήματα και τα πιστεύω του λαού μας.

Τόλος ο Αντρέας Ονουφρίου, ένας ανθρωποκεντρικός διηγηματογράφος με πολλές ικανότητες δε μπόρεσε να ξεφύγει από τα καθιερωμένα. Σε ένα διήγημα του το «Ένας ήλιος για όλους τους ανθρώπους» καταπιάνεται με τις διακοινωνικές σχέσεις, αλλά δεν μπόρεσε να ξεπεράσει το πλέγμα της κοινότητάς του. Οι ελληνοφώνοι, όσο κι αν προσπαθεί να δώσει ανθρωπιστικό χαρακτήρα, είναι οι αδύοι και οι Τουρκόφωνοι εκείνοι που δημιουργήσανε την ανταρσία. Δεν ενδιαφέρεται για τα παραπέρα. Κι αποτυγχάνει να πείσει.

Η Μαρία Παυλιώτη μια από τις πιο δυνατές ποιήτριες μας και καθιερωμένη συγγραφέας παιδικού διηγήματος. Διακρίνουμε το μυθιστόρημα «Το Κάστρο μας». Σ' αυτό το έργο η συμβίωση των δύο κοινοτήτων προβάλλεται με ψηλούς τόνους και ρεαλισμό. Η συγγραφέας τοποθετεί το πρόβλημα στις σωστές αναλογίες και με το γλαφυρό ύφος υποβάλλει αλήθειες που παίρνουν προεκτάσεις στην παιδική ψυχή και προβληματίζουν. Η Παυλιώτη βλέπει τους ήρωες της ισότητους, και προβάλλει τις προσδοκίες τους. Έτσι προπαγανδίζει και προάγει, τι απότιχε η πολιτική.

Ο Χρίστος Κατζηπαπάς είναι από τις δύο τρεις αξίες φωνές της πεζογραφίας μας, που με το πλούσιο ταλέντο και την ιδεολογική κατάρτιση του αγγίζει πάντοτε κοίρα το στόχου του. Δυνατός στην απλότητα της αφήγησης του κάνει τομές στην μικροκοινωνία μας και προβληματίζει.

Τέσσερα από τα διηγήματα του πραγματεύονται τις διακοινωνικές σχέσεις. Πρόκειται για τα «Νοερή προειδοποίηση», «Εξήραες», «Ο Χαμένος» και «Ο Νικαΐ Ζηρώμαλ τρελάθηκε». Τέσσερα διηγήματα που είναι αρκετά. Αγκαλιάζουν σ' όλο το πλάτος και το βάθος

το πλέγμα των σχέσεων και δίνουν ανάγλυφη εικόνα. Οι Τουρκόφωνοι και Ελληνοφώνοι στο έργο του είναι γέννημα της γης μας, συναγωνιστές και σύντροφοι, με κοινούς στόχους και ιδανικά που έχουν ν' αντιμετωπίσουν κοινό εχθρό. Μέσα από τα διηγήματα αυτά γίνεται μια σωστή ανάλυση της κυπριακής τραγωδίας και δίνονται σκεπτήματα που πείθουν και υποβάλλουν με την αληθοφάνεια και τη δύναμή τους. Κρίμα που δεν βρίσκουμε στη λογοτεχνία μας πολλά τέτοια δείγματα άρτια γραφής.

Ο Νέσρχος Γεωργιάδης, κι αυτός διαλεκτικός και αγαπητός πεζογράφος αγγίζει νομίζω πολύ ψευγολά το θέμα. Στα τρία διηγήματά του «Οι κατάρες του αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου», «Στα κουσουλάτα» και «Αβραάμης ο Κύριος» απλώς γίνεται αναφορά στις διακοινωνικές σχέσεις και ο μύθος τους συνυφαίνει με τη δράση των ανύκων. Κάτι ανάλογο κάνει και ο Αντρέας Παννάτος στο διήγημά του «Δεν τελείωσε ο πόλεμος». Το πιο αξιοσημείωτο έργο του Νέσρχου είναι «Η επιθυμία του Μεμέτη». Πρόκειται για ένα διήγημα ρομαντικό, που προσγγίζει το θέμα με μια κάποια σαρκαστική διάθεση προς εκείνες τις καταστάσεις που οδηγήσανε στην καταστροφή. Παράλληλα αποτελεί μια προειδοποίηση. Από το Νέσρχο θα περιμένουμε να κινηθεί πιο ουσιαστικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Για το Κώστα Γραϊκού δεν είμαι ο αρμόδιος να μιλήσω. Απλώς για την ιστορία αναφέρω ότι σχεδόν ολόκληρο το έργο του αντλεί τα θέματα του ή το συνυφαίνει με τη διακοινωνική φύλα και συνύπαρξη. Πρόκειται για τις νουβέλες «Στα ίδια χόματα», «Παράφορος δρόμος» και μια σειρά διηγήματα, που κατά καιρούς δημοσιεύτηκανε στον τύπο. Το κατ' εσχολή έργο του, όμως, που ανάλυσε σε βάθος και σε πλάτος το θέμα που διαπραγματευόμαστε είναι η νουβέλα «Δύο κόσμοι» που ελπίζω να δει σύντομα το φως της δημοσιότητας.

Αυτά είναι όλα που έδωσε η κυπριακή πεζογραφία για τη διακοινωνική συνεργασία. Νομίζω ότι αποτελεί πολύ μικρή προσφορά σε ένα τόσο αποφασιστικής σημασίας θέμα για την ύπαρξη της πατρίδας μας και γι' αυτό πιστεύω ότι χρειάζεται επαναθεώρηση της στάσης μας.

Φωτ.: Γ. Σιερεπεκλής



Η συνέντευξη δόθηκε από τον Φ.Ο. Βολφ  
στο «Έντοξ» στην Αθήνα στις 8 του Ινιόβρι

## ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ



Τους είναι δύσκολο  
για το μέσο Κόμμο ν'  
αντιληφθεί το μέγεθος  
και τη σημασία της αυ-  
ταρχικότητας των ευρω-  
παικών κρατίων όπως  
διαμορφώνεται σήμερα.  
Εν τούτοις κοίσι από μας  
δεν είδε στη τηλεόραση  
κάποιες τουλάχιστον  
σημανές συγκροτήσεις της  
αστυνομίας με κάποια  
αντικυβερνητική διαδήλω-  
ση; Αρκετές από τις ση-  
μανές αυτές, ξεπερνούν και  
τη φαντασία του καλύτε-  
ρου σεναριογράφου  
σκληρού στέστερν. Οι ει-  
δικές αντιδιαδηλωτικές  
μονάδες της αστυνομίας  
έχουν εξοπλιστεί και εκ-  
παιδευτεί οσοισστικά,  
σαν επίλεκτα τμήματα  
στρατού με σαφή εμπλε-  
ματολεμικό προσανατο-  
λισμό.

**«Έντοξ»:** Ποιά η σχέση  
του κράτους με τη κατα-  
στολή; Υπάρχει νομίζεις  
μια «φασιστικοποίηση»  
των κρατών της δυτικής  
Ευρώπης;

**Φ.Ο.Β.:** Η τάση του κρά-  
τους στην καταστολή υπάρ-  
χει πάντα οποιαδήποτε μορ-  
φή κι αν παίρνει το κράτος  
αυτό, π.χ. σοσιαλδημοκρατι-  
κό, μη δημοκρατικό κ.λ.π.

Η καθολικότητα του φαι-  
νομένου του αυταρχισμού εί-  
ναι δυστόν να οδηγήσει  
στην επικίνδυνη άποψη ότι  
αυτή η αυταρχικότητα συμπί-  
πτει με το φαινόμενο του φα-  
σισμού. Η δική μου άποψη εί-  
ναι ότι το σύγχρονο κράτος  
έχει από μόνο του μια τάση  
προς τη βία είτε αυτή είναι ευ-  
καιριακή (αρχές της δεκαετι-  
ας 60 στη Γερμανία) είτε είναι  
μονιμότερη, πιο οργανωμένη,  
πιο συστηματική και πιο έμ-  
μεση όπως τα τελευταία χρό-  
νια πάλι στη Γερμανία. Δεν  
πρέπει να συγχίζεται αυτή η  
κατάσταση με αυτήν, όπου το  
κράτος γίνεται φασιστικό,  
δηλαδή οι κατασταλτικοί μη-  
χανισμοί γίνονται κυρίαρχοι.

**- Τι επιδιώκει το κρά-  
τος μέσω της καταστο-  
λης;**

Η τάση για κρατική κατα-  
στολή εμπεριέχεται μέσα στη  
λογική του κράτους. Μέσα  
από τη λογική του αυτή το  
κράτος επιδιώκει να διατηρεί  
μια ταξική ισορροπία. Η κρα-

τική καταστολή στοχεύει  
όσοις ξεφεύγουν από τα όρια  
της κανονικότητας (πολιτι-  
τέ) και χτυπά επομένως τους  
επαναστάτες, τους περιθωρι-  
ακούς κ.λ.π. Ωστόσο ο πρώ-  
τος της στόχος είναι να καθο-  
ρίσει την «ιδέα» της κανονικ-  
τητας στο κεφάλι του μέσου  
πολίτη... δείχνοντας του που  
βρίσκεται η διαχωριστική  
γραμμή ανάμεσα στο κανονι-  
κό και το μη κανονικό. Είναι η  
λεγόμενη μέθοδος της «συνε-  
πιδήλωσης».

**«Έντοξ»:** Δηλαδή;

**Φ.Ο.Β.:** Ναι! Η μέθοδος  
στηρίζεται στη καλιέργεια της  
άποψης ότι το θύμα φταίει για  
το ότι είναι θύμα. Για παρά-  
δειγμα στις αντιπυρηνικές δι-  
αδηλώσεις η αστυνομία επιτί-  
θεται συστηματικά. Οι διαδη-  
λωτές μετατρέπονται σε ενό-  
χους διότι το κράτος τους επι-  
τέθηκε. Είναι γι' αυτό που η  
ανάπτυξη των κινημάτων,  
ακόμα και των ειρηνιστικών  
κινήματων ή των κινημάτων  
που βασίζονται μόνο στη πα-  
θητική αντίσταση συνοδεύε-  
ται από παράλληλη αύξηση  
της κατασταλτικής συμπερι-  
φοράς του κράτους. Στη πα-

ρούσα ιστορική περίοδο συ-  
νυπάρχουν οι δύο τάσεις.  
Από τη δεκαετία του 50 έχου-  
με μια ανάπτυξη των κινημά-  
των αμφισβήτησης και από τη  
δεκαετία του 70 μια ανάπτυξη  
των αντεπαναστατικών διερ-  
γασιών.

**«Έντοξ»:** Θέλεις να μας  
δώσεις ένα παράδειγμα;

**Φ.Ο.Β.:** Ένα κίνημα στο  
οποίο αποδίδουμε μεγάλη  
σημασία είναι το κίνημα των  
αντιρρησιών συνείδησης  
(Σ.Σ.: αυτών που αρνούνται  
για λόγους συνείδησης). Εί-  
ναι στοιχειώδες δικαίωμα του  
πολίτη να μη συμμετάχει, αν  
δεν θέλει, σ' ένα μηχανισμό  
βίας, βίαιος άμυνος ως προς  
το εξωτερικό αλλά που τελικά  
χρησιμοποιείται συχνότατα  
στο εσωτερικό! Αυτό το αίτη-  
μα είναι επαναστατικό.

**«Έντοξ»:** Είσαστε λοιπόν  
εναντίον της υποχρέωσης  
των πολιτών να κάνουν τη  
θητεία τους;

**Φ.Ο.Β.:** Ναι, βέβαια στο  
βαθμό που το κάνουν χωρίς  
να μπορούν να ελέγχουν τους  
στόχους και τις επιδιώξεις αυ-  
τού του μηχανισμού.

**«Έντοξ»:** Αν όμως μια κοι-  
νωνία χρειάζεται μια συλλο-  
γική άμυνα;

**Φ.Ο.Β.:** Πάντα μια κοι-  
νωνία χρειάζεται μια συλλο-  
γική άμυνα! Το ζήτημα είναι  
ότι αυτός ο συλλογικός συν-  
τονισμός δεν μπορεί να γίνε-  
ται κάτω από τον έλεγχο του  
κράτους. Είναι γνωστή η φρά-  
ση του Μπρέζνι: στρατηγέ μου  
το τανκ σου... η μιζέρια, χρειά-  
ζεται έναν οδηγό. Εμείς υπο-  
στηρίζουμε και τους «νόμι-  
μους» αντιρρησίες (Σ.Σ.: αυ-  
τούς που δέχονται να εκτί-  
σουν τη θητεία τους αλλά σε  
κόποια κοινωφελή εργασία,  
χωρίς όπλα) και αυτούς που  
απορρίπτουν συνολικά το  
στρατό. Φυσικά η κύρια ευθύ-  
νη για τη δράση που θα κατο-  
χυρώσει τα δικαιώματα του  
αντιρρησία ανήκει στους ίδι-  
ους τους αντιρρησίες. Έμα-  
θα για παράδειγμα ότι κάπου  
30.000 Έλληνες μένουν στο  
εξωτερικό για να αποφύγουν  
τη στρατιωτική τους θητεία.

Αν όλοι αυτοί επιστρέψουν  
και διεκδικήσουν το δικαίωμα  
ου αντιρρησία θα το επέ-  
τασαν.

**«Έντοξ»:** Μας περι-  
κάφετε συνοπτικά μερι-  
κώς άλλους τομείς πα-  
ράδειγμα των πρσι-  
ων.

**Φ.Ο.Β.:** Άλλοι τομείς  
όπου το κίνημα μας επεμβαί-  
νει κατ' ανάλογο τρόπο είναι  
π.χ. το ζήτημα των φυλακίων  
(δικαίωμα των φυλακισμένων  
στην αξιοπρέπεια, τη πληρο-  
φορία, τη πολιτική δράση και  
γενικά υποστήριξη των αν-  
θρώπινων δικαιωμάτων των  
φυλακισμένων). Το πρόβλη-  
μα των σχέσεων των δύο φύ-  
λων και της θέσης της γυναί-  
κας γενικά και ειδικά στη κοι-  
νωνία, μας απασχολεί συνε-  
χώς. Το ζήτημα επίσης της  
εκδημοκρατικοποίησης και  
απελευθέρωσης της παιδείας,  
των δικαιωμάτων και της  
συμμετοχής των μαθητών και  
μαθητριών κ.λ.π. Τα τελευ-  
ταία χρόνια παλεύουμε έντο-  
να για να διατηρήσουμε και  
επεκτείνουμε το δικαίωμα στη  
διαδήλωση και να προστατέ-  
ψουμε τους αντιπυρηνικούς  
διαδηλωτές από την ολοένα  
αυξανόμενη κατασταλτική  
μανία της αστυνομίας. Σ' ότι  
αφορά το εργατικό κίνημα,  
δίνουμε ανεπιφύλακτη υπο-  
στήριξη στους αγώνες για 35  
ώρες εργασίας την εβδομάδα  
και προσπαθούμε να πρ-  
άξουμε ένα νόμο που να απα-  
γορεύει στους εργοδότες να  
καταφεύγουν στο Lock-out.

**«Έντοξ»:** Πάνω σε ποιο  
σκεπτικό βασίζεσαι δη-  
λαδή η πολιτική σας σχέ-  
ση με αυτά τα κινήματα;

**Φ.Ο.Β.:** Από τη πλευρά  
της μεθοδολογίας στο μαρξ-  
ιστικό λόγο, τα πράγματα συ-  
στηματοποιούνται πρώτα και  
τα αρθρώνουμε ύστερα. Η  
ενότητα όλων αυτών των κρι-  
τικών κινήματων θα συντε-  
λεστεί μ' ένα τρόπο πιστεύω  
που θα ξαφιάσει τους πάν-  
τες. Μπορούμε πάντως από  
τώρα να δούμε ότι υπάρχουν  
πολλά σημεία, σύγκλισης με-  
ταξύ τους κύρια πάνω στο θέ-  
μα της πλάιρας δημοκρατί-  
ας. Αυτό το σημείο απαγορεύ-  
ει άλλωστε την υποκατάσταση  
αυτών των κινήματων από  
οποιοσδήποτε άλλους θε-  
σμούς.

Τώρα, εμείς σαν κόμμα  
έχουμε από πλευράς πρακτι-  
κής μια διπλή στρατηγική.  
Από τη μια προσπαθούμε μέ-  
σα στη βουλή να προωθή-  
σουμε τις απόψεις και τα αιτή-  
ματά μας κι' από την άλλη να  
προωθήσουμε τη πόλη για τα  
συγκεκριμένα αιτήματα μέσα  
από επιτροπές δράσης που  
λειτουργούν σαν ομάδες πίε-  
σης η κάθε μια πάνω στο θέμα  
που την ενδιαφέρει.



απο τη μαναγουα  
γράφει ο μονιμος συνεργατης μας κωστας κυριακιδης

## νικαραγουα: νέο συστημα φυλακων

**Η** πλειοψηφία των ειδήσεων από τις φυλακές διαφόρων χωρών του κόσμου δεν αφορούν παρά για συνέχεια διαιροδοκιών, βιασμών, εκβιασμών και δολοφονιών, δεν δείχνουν παρά μια μικρογραφία του κόσμου ή του υποκόσμου. Πρόσφατες ήταν, οι αυτοκτονίες των βραζιλιάνων καταδικωμένων για να διαρραγούν ενάντια στις απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, οι

μαζικές επιτελέσεις των πολιτικών κρατουμένων στον στρατό του Περού και οι περιγραφές (γ) του Αρμάντο Βαγιαδάρε από τις φυλακές της Κούβας. Πρόσφατοι ήταν και οι υπαινιγμοί για οργανωμένα βασανιστήρια στη Νικαράγουα από ελληνικό περιοδικό που χρησιμοποιεί τις «αξιοπιστές πηγές» του υπουργείου εξωτερικών των ΗΠΑ (Πολιτική Εποπτεία, Απρ. 86, Αρ. 111, σελ. 24, Σημ. 47, 48, 49).

Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί στόχοι των ΗΠΑ κυμαίνονται μεταξύ «λιβανοποίησης» και «φιετναμοποίησης» της Νικαράγουας. Αυτή η απόφαση των ΗΠΑ αναγκάζει τη Νικαράγουα να ξοδεύει το 60% του προϋπολογισμού για την άμυνα και σαν αποτέλεσμα οι ελλείψεις που αντιμετωπίζει αυτή η χώρα είναι ευρείες. Ελλείψεις σε τρόφιμα, εξαρτήματα, φάρμακα και ακόμα μορφωμένο και εκπαιδευμένο ανθρώπινο προσωπικό. Οι μορφωμένοι και εκπαιδευμένοι επανδρώνουν τον αμυντικό μηχανισμό. Είναι κι' αυτός ένας από τους λόγους που οι μισθοφόροι του Ρήγκαν («Κόντρας») στρατιωτικό είναι ηττημένοι και σήμερα χρειάζονται αυτή την ένεση των 110 εκ. δολαρίων.

Τα υπόλοιπα κυβερνητικά τμήματα (όπως και αυτό των φυλακών) όπως δήλωσε ένας από τους υπεύθυνους του συστήματος φυλακών, Φράνκο Μοντεαλέγρε, «έχουν κάνει ποιοτικά άλματα παράμοια με αυτά της κοινωνίας. Φυσικά σήμερα δεν έχουμε σαν φυλακές απόφοιτους πανεπιστημίων, αλλά και αυτοί όπως και τόσοι νέοι σε αυτή τη χώρα, δουλεύουν τη μέρα και πηγαίνουν στο πανεπιστήμιο τη νύκτα».

Το πιο σημαντικό άλμα αυτής της κοινωνίας είναι η ανθρωπιστική φιλοσοφία που διακατέχει αυτή την επανάσταση. Την εκφράζουν οι στίχοι ενός ποιήματος που έγραψε στις φυλακές ο σημερινός υπουργός εσωτερικών και υπεύθυνος του συστήματος φυλακών Τομας Μπόρχε (αυτός που τόσο βασάνισαν στις φυλακές, αυτού που δολοφόνησαν τη γυναίκα εθνοφρουρού του Σομόζα).

*Η προσωπική μου εκδίκηση είναι / το δικαίωμα λουλουδιών και σχολείου στα παιδιά σου / η προσωπική μου εκδίκηση είναι / να σου δώσω αυτό το*

*ανθισμένο τραγούδι χωρίς φόβο / η προσωπική μου εκδίκηση είναι / να σου δείξω την καλωσύνη στα μάτια αυτού του λαού / που πάντα ήταν αμείλικτος στον αγώνα / και ισχυρός και γενναϊόδωρος στη νίκη.*

*Η προσωπική μου εκδίκηση είναι / να σου πω καλημέρα, δίχως ζητημάτων στους δρόμους / όταν σε φυλακίζω / προτείνοντας σου να διώξεις τη λύπη από τα μάτια / όταν σου βασανιστή / δεν μπορείς να σηκώσεις επάνω το βλέμμα / η προσωπική μου εκδίκηση είναι / να σου δώσω αυτά τα χέρια που κακομεταχειριστήκες / δίχως να μπορείς να διώξεις την τρυφερότητα...*

### το νέο σύστημα φυλακών

Στις μεσαιονικές φυλακές του Σομόζα ζειδεν εξέτεισε ποιητή και υπέστη βασανιστήρια μόνο ο Τομας Μπόρχε. Μαζί ήταν και ο σημερινός πρόεδρος Ντανιέλ Ορτέγα, η σημερινή αρχηγός της αστυνομίας Ντόρις Τιχερίνο και τόσοι άλλοι συνπινίστας. Αυτοί που τότε για τον πρώην σωματοφύλακα του Σομόζα Ερνάντο Ρόβλες, και τους άλλους φρουρούς του Σομόζα και νυν κατάδικους, «ήταν μέλη μιας ασυνείδητης οργάνωσης, που σκότωναν και αδικούσαν επειδή γούσταραν, άτομα καταυθινόμενα από το δωροφόρο της Ρωσίας, την Κούβρα».

Το πιο πάνω πολιτικό ποίημα δεν γράφτηκε για να αφαιθεί στις σελίδες ανθολογιών ποίησης και το μήνυμα που εκφράζει δεν ήταν για να ξεχασθεί, ήταν για να γίνει πράξη. Όταν ο Τομας Μπόρχε συνάντησε ένα βασανιστή του σε μια παράταξη φυλακισμένων του είπε «η εκδίκηση μου είναι να σε υποχρεώσω να μου σφίξεις το χέρι».

Αυτή η φιλοσοφία της απουσίας μι-

σους, της μη απομόνωσης του φυλακισμένου από τη κοινωνία και των δευτέρων ευκαιριών, γίνεται σήμερα πράξη στο νέο σύστημα φυλακών. Η ίδρυση του νέου συστήματος φυλακών ήταν το πρώτο βήμα αφού στο παρελθόν, σύστημα φυλακών δεν υπήρχε. Υπήρχε μια φυλακή για τους πολιτικούς κατάδικους και κρατητήρια στις διάφορες στρατιωτικές μονάδες, όπου οι φυλακισμένοι εξαγόραζαν δικαιώματα και οι στρατιωτικοί διοικητές θησαύριζαν.

Το νέο σύστημα φυλακών που για τον Τομας Μπόρχε «δεν είναι να τιμωρήσεις το άτομο αλλά να κτυπήσεις τη ρίζα του εγκλήματος, να εξαφανίσεις την παρανομία και να απολυτρώσεις το άτομο από την ιπείνωση της σκλαβιάς της κοινωνίας των Σομόζα».

Ο πρώην σωματοφύλακας του Σομόζα και σημερινός «εσωτερικός» σε ανοικτή φυλακή, δεν σφαιθήκε από την κοινωνία, σε μια φυλακή για να συμμορφωθεί για το λάθος του. «Ότι κάναμε λάθος αυτό είναι αλήθεια, όμως έμενα εμείς δεν είμαστε ένοχοι. Η ενοχή είναι στους ώμους του κοινωνικού συστήματος που επικράτησε σε αυτή τη χώρα 50 χρόνια. Εμείς γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε ανάμεσα στις καταστάσεις που δημιουργήσε αυτή η οικονομική, πολιτική και στρατιωτική δυναστεία. Τις καταστάσεις που εκμεταλλεύθηκαν όλα τα ελαττώματα και άνοιξε μας».

Αυτού του είδους σημάδια απολύτρωσης του ατόμου εμφανίστηκαν στη Νικαράγουα 7 χρόνια μετά την ίδρυση του νέου συστήματος φυλακών. Όπου οι φρουροί συμπεριφέρονται με σεβασμό προς τους φυλακισμένους και όπου η εργασία και η μόρφωση στις φυλακές τους δίνει την ευκαιρία να καταλάβουν το λάθος τους και να έχουν εμπιστοσύνη στον

εαυτό τους.

### τα διαφορά στάδια της φυλακίσεως...

Αυτό ο ιδεαλισμός γίνεται πραγματικότητα μεθοδικά. Το πρώτο στάδιο της ποινής εκτίεται στις κλασικές «κλειστές φυλακές» που έχουν ένοπλους φρουρούς και περιορισμούς στις ελευθερίες. Οι συνθήκες σε αυτές τις φυλακές είναι αρκετά σκληρές, αποτέλεσμα ελλείψεων που αντιμετωπίζει αυτή η χώρα. Υπάρχουν πράγματι, περιπτώσεις αυθαιρεσιών και βασανιστηρίων εκ μέρους ορισμένων φρουρών. Μια όμως αυτή η κατάχρηση εξουσίας τιμωρείται αυστηρά αφού δεν είναι μια κυβερνητική γραμμή, ένα γεγονός που και η ίδια η πρεσβεία των ΗΠΑ στη Μανάγουα το επιβεβαίωσε. (Ενβίο, Ιούνης 86, σελ. 15).

Οι περιπτώσεις βασανιστηρίων και άλλων παραβιάσεων εκ μέρους των φρουρών ήταν πιο τακτικές στις αρχές της επανάστασης αφού στους πρώην φυλακισμένους και βασανισμένους σαντινίστας είχε δοθεί ο ρόλος της φρουράς των 4,000 μελών της φρουράς του Σομόζα.

Σήμερα το πρόβλημα αυτών των αυθαιρεσιών εξαφανίζεται. Όπως δήλωσε ο Φράνκο Μοντεαλέγρε «δεν μπορούμε να δηλώσουμε ότι δεν υπάρχει μια αρνητική αντίδραση από τους φυλακούς, όμως το γεγονός είναι ότι δεν εκφράζεται στη δουλειά. Πρέπει όλοι να καταλάβουν, και οι φρουροί πρώτοι, ότι αυτοί οι βασανιστές και εγκληματίες ξεγελάστηκαν από το κοινωνικό σύστημα του Σομόζα και σήμερα ανάμεσα στο επαναστατικό πνεύμα και αρχές πρέπει να διαμορφώσουμε άτομα με νέες συνειδήσεις».

Σαν πρώτο θετικό βήμα από την πλευρά των φυλακισμένων θεωρούνται οι ενδείξεις καλής συμπεριφοράς προς τους άλλους καταδικωμένους και προς τους φρουρούς. Όμως το αποφασιστικό βήμα γίνεται με την απόφαση των φυλακισμένων να συμμετέχουν στις διάφορες μορφές εργασίας που προσφέρονται προς αυτούς προς αυτούς από το σύστημα φυλακών. Όπως δήλωσε ο Φράνκο Μοντεαλέγρε «πιστεύουμε ότι η δουλειά είναι η σημαντικότερη κολώνα αυτής της μεθόδου αναμόρφωσης. Όποιοι θέλουν δουλεύουν, εμείς δεν τους αναγκάζουμε. Τους ανακαινώνουμε τις ανάγκες εργατικών χεριών για το κόψιμο ζαχαροκάλαμου ή την συγκομιδή καφέ και αυτοί που αποφασίζουν να εργαστούν αυτομάτως εισέρχονται στο επόμενο στάδιο, «το εργατικό στάδιο».

Η είσοδος στο «εργατικό στάδιο» είναι ένδειξη καλής θελήσεως από τους φυλακισμένους και σαν απάντηση το σύστημα φυλακών τους ευρύνει σχετικά τις ελευθερίες και τον αριθμό επισκέψεων από τους συγγενείς τους. Υπολογίζεται ότι μόνο 30% της ποινής των καταδικωμένων ξοδεύεται σε αυτά τα δύο στάδια που αν και έχουν βασικές διαφορές μεταξύ τους είναι μια μορφή «κλειστής φυλακής».

Το επόμενο στάδιο είναι το «ημι-

ανοικτό» όπου πλέον οι φυλακισμένοι δεν είναι στην κλασικού τύπου φυλακή αλλά εργάζονται σε ένα αγρόκτημα ή εργοστάσιο όπου οι φρουροί είναι μόνο στην είσοδο. Οι φυλακισμένοι δικαιούνται εβδομαδιαίες επισκέψεις από τους συγγενείς τους, υπάρχουν ειδικά δωμάτια για επισκέψεις από τις συζύγους τους και αυτοί κάθε 6 μήνες δικαιούνται μια βδομάδα σπίτι τους.

Το τέταρτο στάδιο είναι το «ανοικτό» όπου δεν υπάρχουν φρουροί και η παιθαρχία εξασφαλίζεται από τα ίδια τα άτομα και σε ειδικές περιπτώσεις από το συμβούλιο φυλακισμένων. Αυτό είναι ένα σύστημα αυτοδιαχείρισης αφού οι αποφάσεις παραγωγής, παιθαρχίας και καθοδήγησης παίρνονται από το συμβούλιο των φυλακισμένων. Οι μόνοι ξένοι σε αυτού του είδους ακρόκτημα ή εργοστάσιο (παπουτσιών ή επίπλων) είναι οι δύο άσπλοι «ναμαρφωτές». Οι φυλακισμένοι περνούν το ένα σαββατοκυριακό σπίτι τους και το άλλο τους επισκέπτονται οι συγγενείς τους, και κάθε 6 μήνες δικαιούνται μια βδομάδα σπίτι τους.

Στο «ημι-ανοικτό» και το «ανοικτό στάδιο» ξοδεύουν τα άλλα 30% της ποινής τους.

Το τελευταίο στάδιο όπου οι κατάδικοι ξοδεύουν το υπόλοιπο της ποινής τους είχε μια μορφή «οικογενειακής συγκατοίκησης». Οι φυλακισμένοι κατοικούν στο σπίτι τους, εργάζονται στην πόλη τους ή το χωριό τους και μια φορά το μήνα πρέπει να παρουσιάζονται σε ένα κοντινό αστυνομικό σταθμό.

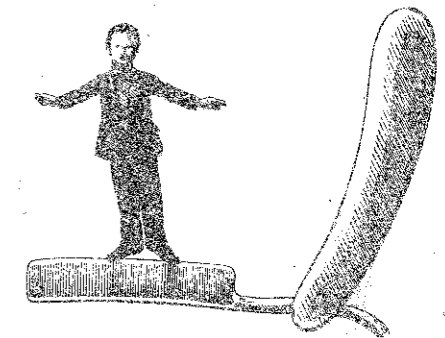
### συνολικά...

Το 1985 ο ολικός αριθμός των φυλακισμένων ήταν 7591 άτομα, από αυτούς 2385 ήταν πρώην φρουροί του Σομόζα, 1044 ήταν «κόντρας», 302 του στρατού των σαντινίστας και 3859 κοινός κατάδικοι. (Εθνική Υπηρεσία Προαγωγής και Προστασίας των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων - CNPPOH).

Τα 60% του πληθυσμού των φυλακών έχουν κάνει το πρώτο τους βήμα υπηρετώντας στο «στάδιο εργασίας», 20% προχώρησαν στο ημιανοικτό και ανοικτό σύστημα και τα υπόλοιπα 20% είναι στο «κλειστό στάδιο».

Στο πέμπτο και τελικό στάδιο της «οικογενειακής συγκατοίκησης» αναμένονται στο τέλος αυτού του χρόνου τα πρώτα άτομα. Στο προηγούμενο στάδιο το «ανοικτό» υπάρχουν αρκετοί πρώην φρουροί του Σομόζα, άτομα που στην πλειοψηφία έχουν την πιο βαρεία ποινή των 30 χρόνων (η θανατική ποινή σ' αυτή τη χώρα απαγορεύθηκε στις πρώτες μέρες της επανάστασης και το μόνο άτομο που η ποινή του υπερβαίνει τα 30 χρόνια (είναι 42 χρόνια), είναι ένας αξιωματικός του στρατού των Σαντινίστας που ήταν ένοχος μαζικής δολοφονίας).

Όλα τα θετικά σημεία αυτής της φιλοσοφίας του νέου συστήματος δεν έχουν

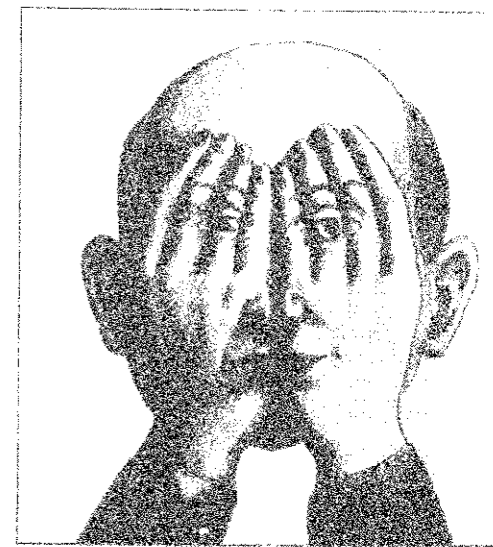


καλύψει όλα τα στάδια και όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής των καταδικωμένων. Όμως μόλις 7 χρόνια έχουν περάσει και οι αρχικοί κίνδυνοι μιας ολικής ηρωτικής αποτυχίας αυτού του συστήματος έχουν ξεπεραστεί. Οι αρχικές πιθανότητες επιτυχίας, ήταν πολύ λίγες, διότι η προσπάθεια της συναισθηματικής αποφόρτισης, της εικόνας του αδικήματος, είναι μια προσπάθεια πολύ ξένη για το κοινωνικό παρελθόν αυτής της χώρας, μιας χώρας υποδουλωμένης στην ανήθικη και απολίπιτη δικτατορία των Σομόζα.

Μεγάλο ρόλο στην επιτυχία αυτού του πειράματος έπαιξε η παρουσία στον χώρο των φυλακών του Τομας Μπόρχε, ενός ατόμου που απολαμβάνει βαθιά εκτίμηση από τον πληθυσμό.

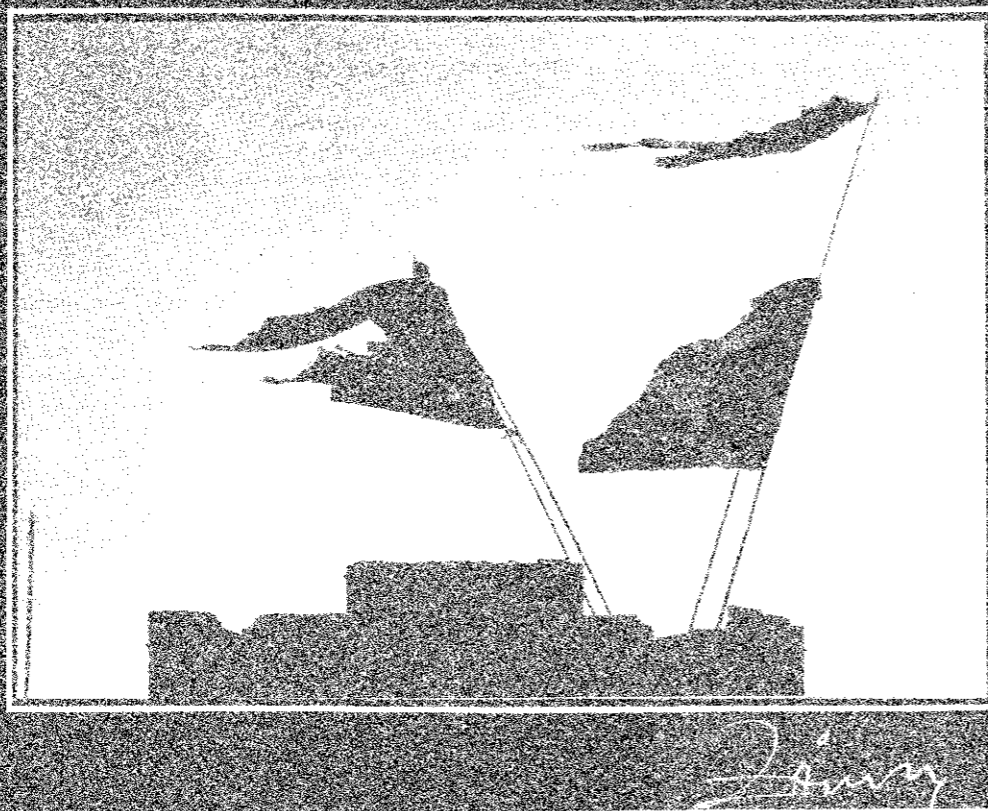
Αρκετές από τις ελλείψεις που αντιμετωπίζει αυτό το νέο σύστημα φυλακών, είναι αποτέλεσμα των πείσεων που επιβάλλουν οι επιθέσεις των μισοφόρων των ΗΠΑ και η συνεχής οικονομική πολιτική και στρατιωτική επιθετικότητα των ΗΠΑ ενάντια σε αυτή τη χώρα. Όμως, παράλογο είναι, να δικαιολογηθούν οι ασυνέπειες, σε αυτή τη νέα φιλοσοφία, από άτομα των υπηρεσιών ασφαλείας του κράτους, που αρκετές φορές καταπατούν τα δικαιώματα ενόχων ή μη, διοντας ευκαιρία για κριτικές.

(Νικαράγουα: Κατάλογος Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Διεθνής Αμνηστία, Μαρ. 1986 σελ. 18, 19, 20) □





# η πολιτιστική ταυτότητα του κυπρίου



Με άλλες δύο ομιλίες συνεχίζουμε την αναφορά μας στο σεμινάριο που διοργάνωσε η Κίνηση Αποκατάστασης Ψυχασθενών με θέμα «Το πρόβλημα της ταυτότητας στην Κύπρο σήμερα» (11 - 12 Οκτώβρη '86).

## μια προσέγγιση του ρικαρντο λopes

«Δεν θα θέλα να μιλήσω για το συγκεκριμένο θέμα της πολιτιστικής ταυτότητας του κυπρίου, γιατί θεωρώ πως είναι η πλέον αναρριμώσιμη για να το πράξω. Θα θέλα να μιλήσω για μια εικόνα που έχω σχηματίσει μετά από όλη χρονιά διαμονής σ' αυτή τη χώρα. Αυτή η εικόνα που η κυνική κοίταξη μάθα της ένα στοιχείο που είναι δικό μου, το στοιχείο του ξένου. Επομένως για να σας πω για την εικόνα αυτή ξεκινά από μέσα και από κοιλιά γυαλιού».

Το καθοριστικό απόθεμα της κουλτούρας μας — γράφει ο Γκαβριέλ Γκαρσία Μάρκεζ, αναφερόμενος στο θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτότητας — αποτελεί μια ενέργεια που μπορεί να θέσει σε κίνηση τον κόσμο. Είναι η ύπαρξη, πριν από οποιαδήποτε πρώτη ύλη, μιας τεράστιας πολιτιστικής κληρονομιάς, μιας πολυπλευρης πρώτης ύλης που συνοδεύει το κάθε μας βήμα μες τη ζωή μας.

Είναι μια κουλτούρα της αντίστασης που εκφράζεται στους λαβδρινθούς της γλώσσας, στις παρθένες μινάδες — τις δικές μας χειροτεχνικές προστάτιες — αληθινά θαύματα του λαού ενάντια στην αποικιακή κληρική εξουσία. Είναι μια κουλτούρα της αλληλεγγύης που εκφράζεται μπροστά στις εγκληματικές παρεκτροπές της αδράστης μας φύσης ή μπροστά στην εξέγερση των λαών μας που υπερασπίζονται

την ταυτότητα και την κυριαρχία τους. Είναι μια κουλτούρα της διαμαρτυρίας που εκφράζεται στα ινδιάνικα πρόσωπα των χειροτεχνών αγγέλων των ναών μας ή στη μουσική της αιώνιας παγωνιάς που προσπαθεί να απομακρύνει με τη νοσταλγία τις σκοτεινές δυνάμεις του θανάτου. Είναι μια κουλτούρα της καθημερινής ζωής που εκφράζεται στη φαντασία της κουζίνας, στον τρόπο υιοσίματος, στη δημιουργική δεισιδαιμονία της μουσικής τελετουργίας του έρωτα. Είναι μια κουλτούρα της γιορτής, της ανυπακοής, του μυστηρίου που σπάζει το ζουρλουμάνδα της πραγματικότητας και συμφιλιώνει επιτέλους τη λογική με τη φαντασία, το λόγο με την πράξη και αποδεικνύει εμπρακτα πως δεν υπάρχει όρος που αργά ή γρήγορα δεν ξεπερνιέται από την ίδια τη ζωή. («Πολιτιστική ταυτότητα της Λατινικής Αμερικής, επικίνδυνη μνήμη των λαών μας» — Ομιλία, Αβάνα 1985).

Ξεκίνησα αυτή την ομιλία μου με την πιο πάνω αναφορά στον Γκαρσία Μάρκεζ για να υπογραμμίσω δυο πράγματα:

α) την ανάγκη ορισμού της έννοιας «κουλτούρα» εφόσον αποτελεί ένα μέρος, σημαντικό μέρος, της σημερινής μας συζήτησης, και

β) το στοιχείο της αμφισβήτησης που υπάρχει μες τον όρο «πολιτιστική ταυτότητα», όταν αυτός εκλαμβάνεται σαν περιοριστικό και στατικό στοιχείο προωθώντας έτσι εθνικιστικές τάσεις. Σ' αυτό το σημείο εμφανίζεται το ερώτημα της προσέγγισης του ζητήματος «Ελληνισμός», και αυτό είναι δικό σας πρόβλημα, όπως δικό μου πρόβλημα είναι το ερώτημα της προσέγγισης του ζητήματος «Ισπανισμός».

Αλλά πίσω τώρα στη αρχή. Τι σημαίνει κουλτούρα; Πώς την αντιλαμβανόμαστε και ποια είναι τα κριτήρια που καθορίζουν την έννοια της;

Κουλτούρα σημαίνει μέρημα και κατ' επέκταση φροντίδα και τελειοποίηση ενός αντικείμενου που είναι δυνατό να τελειοποιηθεί, όπως είναι η δραστηριότητα του ανθρώπου σε σχέση με το περιβάλλον όπου ζει. Αυτή η διατύπωση, που στην ουσία είναι ένας από τους πρώτους ορισμούς της λέξης «κουλτούρα», διευρύνθηκε με την εξέλιξη της ίδιας της ανθρώπινης κοινωνίας. Ενώ στην αρχή η έννοια χρησιμοποιείται για να χαρακτηριστεί η πνευματική διαμόρφωση του ανθρώπου μέσ' απ' τη φιλοσοφία, την επιστήμη, την θηκή και την τέχνη, κατά τη διάρκεια του 17ου και 18ου αιώνα συμπεριλαμβάνει το κάθε τι που προσθέτει ο άνθρωπος στο φυσικό του περιβάλλον καθώς και στην ίδια την εξέλιξη του. Αυτή η αντίληψη αποτελεί

ουσιαστικό συστατικό στοιχείο της αστικοουμανιστικής κουλτούρας.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα η έννοια της κουλτούρας δεν περιορίζεται πια στην εξέλιξη της πνευματικής κουλτούρας του ανθρώπου. Εφόσον η ιστορική εξέλιξη της εργασίας είναι το κλειδί της συνολικής εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας, συμπεριλαμβάνει και την εξέλιξη της ίδιας της κουλτούρας. Μέσ' από τη δουλειά του απελευθερώνεται ο άνθρωπος από την εξάρτησή του απ' τη φύση αποκτά την ικανότητα της αυξημένης παραγωγής φυσικών προϊόντων, της επεξεργασίας και χρήσης τους για την ικανοποίηση των αναγκών του. Μέσα σ' αυτή τη διαδικασία της δημιουργίας του καινούργιου, εξελίσσονται η γλώσσα και η σκέψη του.

Η αποφασιστική πρόοδος της ανθρωπότητας ξεκινάει με την πρώτη μεγάλη κοινωνική κατονομή της εργασίας που επιτρέπει τη δημιουργία ενός κάποιου κέρδους που ενώ ξεπερνά μόνο κατά λίγο το απόλυτα αναγκαίο για τη ζωή του ανθρώπου, δίνει την ευκαιρία να απελευθερωθεί μια τάξη απ' την σπευθείας παραγωγική δουλειά και να αφοσιωθεί στη δημιουργία συγκεκριμένων πνευματικών αξιών — της επιστήμης και της τέχνης. Αυτές οι πνευματικές αξίες αποτελούν καθοριστικά στοιχεία στην παραπέρα εξέλιξη της παραγωγής, της τεχνολογίας και της βιομηχανίας καθώς και της επέκτασης του ατομικού πλούτου και των κοινωνικών του σχέσεων. Έτσι, πάνω στη βάση της ταξικής κοινωνίας δημιουργείται η ανθρωπινή κουλτούρα σαν αποτέλεσμα όλων των αξιών, υλικών και πνευματικών που δημιουργήσε ο άνθρωπος.

Οι μορφές της κοινωνικής δραστηριότητας του ανθρώπου, οι δυνατότητες και ικανότητες του που δημιουργούν αυτές τις αξίες, η διαδικασία της κατώκτησης των αξιών αυτών που εκφράζεται στην επέκταση των πνευματικό-παραγωγικών δυνάμεων του ατόμου, στον τρόπο με τον οποίο ικανοποιεί τις ανάγκες του, στην κοινωνική του συμπεριφορά και στις συνθήκες του, όλα αυτά συμπεριλαμβάνονται στον όρο «κουλτούρα».

Το περιεχόμενο, ο χαρακτήρας όπως και το επίπεδο μιας κουλτούρας καθορίζονται απ' τη δομή της συγκεκριμένης οικονομικής μορφής, απ' την εξέλιξη των παραγωγικών δυνάμεων μέσα στην ιστορία, από τα συμφέροντα και κυρίως εκείνων της επικρατούσας τάξης, και την πάλη των τάξεων μεταξύ τους, από την άμεση σχέση μεταξύ ιδεολογίας και κουλτούρας καθώς και από την ιδιομορφία της εθνικής ανάπτυξης μιας χώρας, πράγμα που ιστορικά καθορίζει τις διεθνείς σχέσεις και τις παραδόσεις της.

Στην Κύπρο, π.χ., δεν υπάρχει πανεπιστήμιο και από τότε που είμαι εδώ, εφτά χρόνια τώρα, σκουθώ ότι σύντομα θα λειτουργήσει το Κυπριακό Πανεπιστήμιο που θα έχει αυτά και αυτά τα χαρακτηριστικά. Το γεγονός ότι με-

## Θέσεις για το θέμα της κουλτούρας.

1. Η κουλτούρα πάντα ήταν, είναι και θα είναι έκφραση μιας συγκεκριμένης κοινωνικής μορφής.
2. Ο όρος «κοινωνική μορφή» συμπεριλαμβάνει και το στοιχείο της οικονομικής μορφής, γιατί κοινωνία χωρίς οικονομική υποδομή δεν υπάρχει.
3. Πάντα υπάρχουν, συνυπάρχουν και καλέσουν μεταξύ τους δυο στάσεις απέναντι στην κουλτούρα, αποτέλεσμα της ύπαρξης δυο διαφορετικών τάξεων στην κοινωνία.

4. Ο όρος «κοινωνία» προϋποθέτει τη σχέση μεταξύ ανθρώπων και ανθρωπότητας. Αυτή η σχέση είναι πάντα παρούσα, άρα πρέπει να εμφανίζεται με κάποιο τρόπο στις μορφές αντανάκλασης της πραγματικότητας.
5. Ο άνθρωπος από την ανθρωποποίηση του δεν έχει αλλάξει ουσιαστικά.
6. Μια κουλτούρα που θα ήθελε να σταθεί πάνω στις εθνικές της βάσεις, την ταξική διάρθρωση της κοινωνίας της, το επίπεδο της ταξικής πάλης καθώς και την τοποθέτηση του ανθρώπου απέναντι σ'

7. Το «γενικό ανθρώπινο» με την έννοια της ζειάρας των πιο πάνω στοιχείων δεν υπάρχει.
8. Ο άνθρωπος ζει στις μεγάλες πνευματικές αξίες που δημιουργεί το πνεύμα και το παρελθόν της ανθρωπότητας και τις μελλοντικές προοπτικές της εξέλιξης του, τα βιώνει όμως όχι σαν εξωτερικά γεγονότα αλλά σαν κάτι το ουσιαστικό, το οποίο γνωρίζει λίγο πολύ κάποιος, σαν σημαντικό στοιχείο ακόμα και για τη δική του ατομική ύπαρξη.

## Για την πολιτιστική ταυτότητα του κυπρίου.

Τους βρήκε χλωμόδες και δίχως αίμα, παρά την κλασικότητά τους παγκοσμιότητα και μιλούσαν για την κρίση και τον εφύλιο πόλεμο σαν κάτι το απώμαυρο και ξένο, και όλοι είχαν όμφως μια τρεπόλλα σπεκφυγής στη φωνή και μια αβεβαιότητα στα μάτια που πρόδιδε τις λέξεις.

Γκ. Γκαρσία Μάρκεζ «Έρωτας σε καιρούς χολέρας»

Αυτό το μέρος της ομιλίας μου το αντιμετωπίζω με δέος. Εδώ θα μιλήσω για εντυπώσεις. Οι εντυπώσεις ενός ανθρώπου που πριν να έλθει γνώριζε πέντε πράγματα γι' αυτό τον τόπο. Πριν προχωρήσω, όμως, θα επαναλάβω τη θέση αριθμό τρία για το θέμα της κουλτούρας: «Πάντα υπάρχουν, συνυπάρχουν και παλεύουν μεταξύ τους δυο στάσεις απέναντι στην κουλτούρα, αποτέλεσμα της ύπαρξης δυο διαφορετικών τάξεων στην κοινωνία». Αυτό έχει σημασία γιατί εκείνη η γραμμή που χωρίζει ταξικά την κοινωνία σε δυο περνά, οπωσδήποτε και από το επίπεδο της πολιτιστικής ταυτότητας. Μ' αυτό θέλω να πω κάτι που για μένα είναι βασικό: η πολιτιστική εξέλιξη ενός συγκεκριμένου τόπου, και η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση, ήταν, είναι και θα είναι πάντα η εξέλιξη σε όλους τους άλλους τους τομείς της επικρατούσας τάξης, στην περίπτωση της Κύπρου, της αστικής τάξης.

Στην Κύπρο, π.χ., δεν υπάρχει πανεπιστήμιο και από τότε που είμαι εδώ, εφτά χρόνια τώρα, σκουθώ ότι σύντομα θα λειτουργήσει το Κυπριακό Πανεπιστήμιο που θα έχει αυτά και αυτά τα χαρακτηριστικά. Το γεγονός ότι με-

χρι τώρα δεν λειτουργεί είναι ενδεικτικό του ενδιαφέροντος της πολιτείας πάνω σ' αυτό το θέμα. Τα τελευταία χρόνια διαμορφώθηκε ένα κίνημα που απαιτεί τη σύντομη ίδρυση ενός σώματος ανώτατης εκπαίδευσης στην Κύπρο. Αυτή η απαίτηση είναι, μεταξύ άλλων, αποτέλεσμα των κοινωνικών αλλαγών που έγιναν σ' αυτό τον τόπο τα τελευταία χρόνια και έχει σαν σκοπό την υποστήριξη και προώθηση των αλλαγών αυτών, ανεξάρτητα αν θα το πράξει μετά απ' την ίδρυση του. Μέσα στα ίδια πλαίσια διαπιστώνω ότι στην Κύπρο δεν υπάρχει Υπουργείο Πολιτισμού, δεν υπάρχει Συμφωνική Ορχήστρα, τα Μουσεία βρισκονται υπό τη δικαιοδοσία του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων που διοικεί το ταχυδρομείο και φροντίζει για τους δρόμους μας, και πολλά άλλα. Ότι η «έπισημη κουλτούρα» δεν είναι και πολύ πλούσια εξηγείται από το γεγονός ότι το πολιτικό σύστημα που επικρατεί στην Κύπρο δεν έχει ανάγκη να καλλιεργήσει μια ιδιαίτερη πλούσια πολιτιστική ζωή. Το σημερινό πολιτιστικό πρόταξ ανταποκρίνεται απολύτως στη λογική της εξουσίας και προσπαθεί να μη γίνει οργανική έκφραση της κοινωνίας.

Πώς, όμως, παρουσιάζεται η Κύπρος μπροστά στα μάτια ενός ανθρώπου που όπως έλεγα ήξερε πέντε πράγματα γι' αυτό τον τόπο; Πώς εκφράζεται εδώ στην Κύπρο αυτό που λέγαμε προηγουμένως ότι ο άνθρωπος ζει στις μεγάλες πνευματικές αξίες που δημιουργεί, το παρόν και το παρελθόν της ανθρωπότητας και τις μελλοντικές προοπτικές της εξέλιξης του (και) τα βιώνει όμως όχι σαν εξωτερικά γεγονότα, αλλά σαν κάτι ουσιαστικό το οποίο γνωρίζει λίγο ή πολύ κάποιος σαν σημαντικό στοιχείο ακόμα και για τη δική του ατομική ύπαρξη;

Επιστρέφω πίσω στην αρχή και στο στοιχείο της αμφισβήτησης που παρουσιάζει, υπό ορισμένες συνθήκες, ο όρος πολιτιστική ταυτότητα. Η προσέγγιση σ' αυτό το θέμα εδώ στην Κύπρο πολλές φορές συγκρούεται με το αιώνιο ζήτημα «Ελληνισμός». Πώς αντιμετωπίζεται ο Ελληνισμός; Τι είναι και πώς επιβά πάνω του ο υπόλοιπος κόσμος; Πόσο νηπιος είναι και ποια η σχέση μας μαζί του; Αυτά είναι για μένα μερικά ερωτήματα στα οποία δεν μπορώ εγώ να δώσω απαντήσεις, ούτε και δικαιούμαι να το πράξω.

Προσωπικά βλέπω, και αυτή είναι μια πρώτη εντύπωση, ένα τεράστιο χάσμα μεταξύ παρελθόντος και παρόντος. Δεν βλέπω αυτό που ο Λούκας διατυπώνει με τον εξής τρόπο: «Το ίδιο το παρελθόν καλεί τη ζωή, γίνεται σύγχρονο. Η δύναμη των πνευματικών αξιών κάνει να ζουν ακόμα και στο παρόν τα πεπρωμένα των παλιών εποχών». Μ' όλα αυτά θέλω να πω πως βλέπω ότι δεν υπάρχει φυσιολογική ροή αλλά ούτε και δρόμος που να οδηγεί και να τοποθετεί στο σήμερα την κληρονομιά του χτες. Πολλές φορές έχω την εντύπωση πως βρίσκομαι σ' ένα μουσείο και ότι όλα ανήκουν σ' αυτό, ακόμα και η ζωή μου.

Τολμά να δώσω μια εξήγηση: Ζούμε στο περίγυρο της λεγόμενης ευημερούσας κοινωνίας και σαν λαοί του περιθωρίου, εσείς και εμείς, έχουμε να κάνουμε με την πιο μίζερη μορφή μιας αστικής τάξης, εκείνης που από την πρώτη μέρα της ύπαρξης της ξεπούλησε τη ψυχή και τον κορμί της στον μεγάλο αφέντη σε μια μνή- όπως θα έλεγε ο Γκαλεάνο — που θάκανε τον ίδιο τον Φόουστ να κοκκινίζει». (Ε. Γκαλεάνο — «Ο ανοιχτές φλέβες της Λατινικής Αμερικής», σελ. 13).

Η προέγγιση σ' αυτό το θέμα εδώ στην Κύπρο πολλές φορές συγκρούεται με το αιώνιο ζήτημα «Ελληνισμός». Πώς αντιμετωπίζεται ο Ελληνισμός; Τι είναι και πώς επιβά πάνω του ο υπόλοιπος κόσμος; Πόσο νηπιος είναι και ποια η σχέση μας μαζί του; Αυτά είναι για μένα μερικά ερωτήματα στα οποία δεν μπορώ εγώ να δώσω απαντήσεις, ούτε και δικαιούμαι να το πράξω.

Προσωπικά βλέπω, και αυτή είναι μια πρώτη εντύπωση, ένα τεράστιο χάσμα μεταξύ παρελθόντος και παρόντος. Δεν βλέπω αυτό που ο Λούκας διατυπώνει με τον εξής τρόπο: «Το ίδιο το παρελθόν καλεί τη ζωή, γίνεται σύγχρονο. Η δύναμη των πνευματικών αξιών κάνει να ζουν ακόμα και στο παρόν τα πεπρωμένα των παλιών εποχών». Μ' όλα αυτά θέλω να πω πως βλέπω ότι δεν υπάρχει φυσιολογική ροή αλλά ούτε και δρόμος που να οδηγεί και να τοποθετεί στο σήμερα την κληρονομιά του χτες. Πολλές φορές έχω την εντύπωση πως βρίσκομαι σ' ένα μουσείο και ότι όλα ανήκουν σ' αυτό, ακόμα και η ζωή μου.

Τολμά να δώσω μια εξήγηση: Ζούμε στο περίγυρο της λεγόμενης ευημερούσας κοινωνίας και σαν λαοί του περιθωρίου, εσείς και εμείς, έχουμε να κάνουμε με την πιο μίζερη μορφή μιας αστικής τάξης, εκείνης που από την πρώτη μέρα της ύπαρξης της ξεπούλησε τη ψυχή και τον κορμί της στον μεγάλο αφέντη σε μια μνή- όπως θα έλεγε ο Γκαλεάνο — που θάκανε τον ίδιο τον Φόουστ να κοκκινίζει». (Ε. Γκαλεάνο — «Ο ανοιχτές φλέβες της Λατινικής Αμερικής», σελ. 13).

## Πεθαίνει η Κύπρος

Αυτή η αστική τάξη, η δική μας, που ακόμα δεν έχει καταλάβει και το στοιχειώδες που εδώ και πολύ καιρό κατάλαβε η «αχιοσέβαστη» Ευρώπη, ότι δηλαδή το κάθε σεντ που δίνει για κοινωνία

κές παροχές της εξασφαλίζει έστω και μια ώρα παραπάνω στην εξουσία, αυτή η αστική τάξη, η δική μας, όπως έλεγε, ζει τις μεγαλύτερες στιγμές της ζωής της και αποφασίζει, έτσι πιστεύει, για τον τρόπο ζωής και θανάτου μας. Αφού είναι σε θέση να εισάγει όλα τα υλικά αγαθά, αυτοκινητά, τηλεοράσεις, συσκευές βίντεο, ποτά, φαγητά (στην Κύπρο εισάγεται ακόμα και το αλεύρι για τους λουκουμάδες!), γιατί να μην εισάγει και κουλτούρα αντί να την παράγει ο αυτό τον τόπο; Και έτσι είναι φυσικό να ξεχαστούν οι αξίες εκείνες που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια των αιώνων, να ξεχαστεί ο τρόπος αντιμετώπισης του έξω κόσμου και των ωθήσεων που προέρχονται από εκεί, που είναι σε τελευταία ανάλυση αυτή που λέμε κουλτούρα. Ένα στοιχείο που αναγκαστικά παραμένει ζωντανό, όπως είναι εκείνο του φαγητού, που εκφράζει, σύμφωνα με τον Γκαρσία Μάρκες, τη φαντασία ενός λαού, διαλύεται και αυτό μες στην ομίχλη της γενικής σύγχυσης που επικρατεί, σήμερα στην Κύπρο του 1986 η σούβλα φράγεται με σούκι.

Ποιά είναι τα ιδανικά που επικρατούν και ισχύουν στη σημερινή Κύπρο; Ποιός είναι εκείνος που ακόμα πιστεύει πως «ποτέ, αλλά ποτέ δεν χάνεται αυτό που έχουν δημιουργήσει τα μεγάλα



φωτ.: Σ. σιερεπεκλής

πνεύματα της ανθρωπότητας; (Πάτερ Καμίλο Ευρίκος - Εφημερίδα «Η αυγή της Χίλης» 1812, αρ. 1, σελ. 1). Ποιά είναι η πραγματική έκφραση της εθνικότητας μας και τι σημαίνει αυτό; Ερωτήματα που ψάχνουν απαντήσεις. Ποιός θα τις δώσει;

Μια κοινωνία που έχει καταδικάσει τους λογοτέχνες της σε γραφειάδες διαφόρων έργων που κολακεύουν, τους ζωγράφους σε διαρρυθμιστές εσωτερικών χώρων, τους ακηνοθέτες σε παραγωγούς φτηνών βιντοκασετών,

τους μουσικούς σε ανθρώπους που προσφέρουν διασκέδαση σε ξενοδοχεία αμφισβητούμενης φήμης, αυτή η κοινωνία είναι η ίδια καταδικασμένη και όχι από αυτούς τους ανθρώπους που καταδικάσει σε αργό και οδυνηρό θάνατο - αυτοί οι άνθρωποι, όπως όλοι οι άλλοι, ΣΕΧΝΟΥΝ και ενώ χτες έγραφαν στη φανέλα τους ΔΕΝ ΣΕΧΝΩ, σήμερα στον ίδιο τόπο πάνω στα νεκρά γράμματα γράφουν ΝΟ ΠΡΟΜΠΛΕΜ - αλλά από την ίδια την ιστορία.

Κάποια μέρα θα βρεθούμε μπροστά στο γεγονός ότι έχει πε-

θάνει ο τελευταίος Κύπριος μαζί του θα έχει πεθάνει τελειωκά και για πάντα και η Κύπρος.

Αυτό που για σας ίσως μπορεί να είναι μια μελοδραματική έξαρση κάποιου, για άλλους λόγους δικασσε σε αργό και οδυνηρό θάνατο - αυτοί οι άνθρωποι, όπως όλοι οι άλλοι, ΣΕΧΝΟΥΝ και ενώ χτες έγραφαν στη φανέλα τους ΔΕΝ ΣΕΧΝΩ, σήμερα στον ίδιο τόπο πάνω στα νεκρά γράμματα γράφουν ΝΟ ΠΡΟΜΠΛΕΜ - αλλά από την ίδια την ιστορία.

Κάποια μέρα θα βρεθούμε μπροστά στο γεγονός ότι έχει πε-

## ΠΕΡΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

πρ. προδρομου

**Απόφαση της επιλογής και διαβάση στο σεμινάριο της Κέντρης για την Αποπολιτιστική Ψυχασθένεια με θέμα «Το πρόβλημα της ταυτότητας στην Κύπρο σήμερα».**  
Ο προφορικός λόγος είναι σχεδόν αυτοδύναμος. Έχουν όμως κάποιες μικρές μεταμορφώσεις φωνής και προαιρέσεων κάποιες παραλλαγές όπως κινήθηκε αναγκαστικά. Δεν περιλαμβάνεται το δεύτερο μέρος με τίτλο Εικόνες για Ξένους.

### Εισαγωγικά (για κάποιες αντιρρήσεις)

Στο δρόμο μας γι' αυτή τη χαριτωμένη και γραφική σύνδεση, είχαμε κάποιες περιπέτειες που δεν θα έπρεπε να τις αποσιωπήσουμε.

Λέω χαριτωμένη σύνδεση γιατί ελπίζω σε μια χάρη των δικών σας κινήτρων, που σας έσπρωξαν μέχρις αυτού του γυάλινο πύργου\* (γιατί το είδος της χάρης των ομιλητών και των θεσμικών ιδεολογών το είδατε κιόλας απ' τα πρώτα «κονταροκτυπήματα»).

Λέω γραφική σύνδεση γιατί όσο και να 'ναι είμαστε λιγάκι αστείοι που με τον πόθο της πλέον αρχειοπρεπούς από τις σημερινές ελληνικές λαλιές στο στόμα μας, εκφέρουμε, ορισμένοι, ένα λόγο αμφιβολίας πάνω στη συλλογική μας ταυτότητα, για να είμαστε ήδηθεν «σύγχρονοι». Μιλώ γι' αυτούς που εδώ μέσα θα σας μιλήσουν για κάποια εθνική ταυτότητα «μικρά», ωσάν να πρόκειται για μια πίττα σουβλάκια. Προτρέ-

## Ψιγμάτα ταυτοτητας

### ερείπια είμαι

### εικόνες του ξένου

χω: είναι αυτοί που πάγια συγχύζουν την εθνική ταυτότητα με τα τεχνάσματα και τις ακροβασίες της κρατικής οντότητας και θέλουν μάλιστα να ανάγουν την πρώτη στη δεύτερη. Όταν δε μιλάς για ταυτότητα νομίζω πως πρέπει να μιλήσεις για επιθυμία, όχι για εξουσία. Πρώτα τουλάχιστον για επιθυμία κι ύστερα για τις υπίστευτα δαιδαλώδεις επιμειξίες της εξουσίας. Ο λόγος μου για την ταυτότητα θα είναι λόγος επιθυμίας.

Μίλησα ακόμη για περιπέτειες. Στην πολιτική γλώσσα οι πολιτευτές, και κυρίως οι λογιολογίες «μεσσίες», αποφεύγουν να παίρνουν την ευθύνη του λόγου τους, προσπαθούν να διογκώσουν τη σημασία του, τον μύθο που τον μιλώντας πάντοτε «στο όνομα κάποιου πλήθους» (στο όνομα των φιλήσυχων πολιτών, στο όνομα των «μη προνομιούχων», στο όνομα των φτωχών, στο όνομα του προλεταριάτου, ή και στο όνομα του έθνους ή της

ιστορίας ακόμη!). Έτσι κι εδίσ' αυτό το «σεμινάριο» κάποιος θέλησαν να μιλήσουν στο όνομα της επιστήμης.

Το πλέον από θέμα μου προκύβει ήταν μια ανατοραχή στο πρόγραμμα. Ενώ όλοι ετοιμάζι με τα μικρά μας κείμενα, αλλά η σειρά των ομιλητών. Θα π. κανείς καλά, τόσο σημαντικό είναι αυτό; Ναι, μπορεί. Διότι, εγώ τουλάχιστον, είμαι τώρα υπό χρεος να ξεκαθαρίσω μερικά πράγματα γύρω από το γενικό θέμα, προτού σας παρουσιάσω τη δική μου μικρή κατασκευή. Για παρουσιάστηκε κιόλας κάτι σα γενική εισαγωγή που δεν προβλέπουν και που καταλήγει, νομίζω προβλεπτότα να προκαταλάβει μερικά πράγματα.

Θέλω λοιπόν να διευκρινίσω ορισμένες κατευθύνσεις, να δείξω μια τροπή που παίρνουν τα πράγματα, γιατί ακριβώς δεν μιμηνέει. Και θα κινδυνέψω βέβαια να με κατηγορήσουν ότι καταχράσθηκα του χρόνου

σας...

Πρώτο: το θέμα: «Το πρόβλημα της ταυτότητας στην Κύπρο σήμερα». Η ιδέα ενός «προβληματικού ταυτότητας» υποβάλλει την εντύπωση της ανάγκης να διαπραγματευτούμε με κάποια δεδομένα (του «προβληματικού») και να δώσουμε, περιορίζοντας τις «ζημιές» (τα αρνητικά) και αυξάνοντας τα «κέρδη» (τα θετικά), μια κάποια από τις «πιθανές λύσεις».

Όμως όχι! Αν είναι να μη μιλήσουμε μόνο για ταυτότητα. (Ταυτότητα. Τελεία και παύλα), τότε ως μιλήσουμε τουλάχιστον για κρίση ταυτότητας. (Βέβαια δεν κατακρίνω τους διοργανωτές γι' αυτό τον τίτλο. Προσπάθησαν, φαίνεται, να συμβιβάσουν τα πράγματα).

Δεύτερο. Θα μιλήσουν διάφοροι εδώ για ταυτότητα. Απ' ότι αντιλαμβάνομαι αρκετοί θα μιλήσουν μεταφορικά. Γυροφέρνοντας τη φωτιά που θα έπρεπε να περάσουν από μέσα χορεύοντας στο κάρβουνο, και ανάγοντας το θέμα σε άλλα επίπεδα». Βέβαια ταυτότητα υπάρχουν πολλές, έχει μάλλον πολλές ο καθένας μας. Όμως πιστεύω πως δεν βρισκόμαστε εδώ γι' αυτές τις επιμέρους ταυτότητες.

Θα αναφερθούν λοιπόν ορισμένοι σε ιδεολογικές ή σε πολιτιστικές ταυτότητες, μιλώντας τελικά για «πράγματα» όχι για σχέσεις. Θα μιλήσουν δηλαδή για τις μικρές αυτές θεότητες που κατοικούν τα όνειρα του ζήπιου τους και γαλουχούν ότι είναι λογοκρισία μέσα στη φαντασία τους.

Πλην όμως κανείς δεν θα μιλήσει για την προσωπική ταυτότητα, για τη δική του ταυτότητα.

Αν και ο λόγος καθενός θα είναι λόγος αγωνίας και ταύτησης, πολλοί θα αρκестούν να χρησιμοποιήσουν ένα μηχανισμό αντίστοιχο με αυτό που οι ψυχολόγοι ονομαζουν προβολή. Θα προβάλλουν δηλαδή πάνω στους άλλους την προσωπική τους θέληση, την επιθυμία τους, με σκοπό να μη παίρνουν την «ευθύνη» της, να την παρουσιάσουν σαν εξωτερική, μακρινή από το είναι τους, αντικειμενική, επιστημονική... Να λοιπόν ένας κάποιος μηχανισμός δευτερεύουσας ταύτησης στο θέατρο της καθημερινής ζωής: να πούμε πως η ταυτότητα των Κυπρίων είναι αυτή που θέλουμε να είναι, ακόμη περισσότερο: αυτή που θα θέλαμε να είναι, εμείς, προσωπικά... (κάπως έτσι ξεκινά εκείνο το είδος του «επιστημονικού» κοινωνικού λόγου που μιλά για να λέει πράξει).

Όσοι παίρνουν το λόγο με κάποιο τίτλο επιστημονικής στο προσκήνιο, ταυτίζονται ήδη με κάποια αποθέματα «επιστημονικής γνώσης». Δηλαδή ιερής γνώσης: άδολης, αναμάρτητης, αφεδόν «αγίας» και γι' αυτό αδιανόητης. Παλιό το κόλλο². Ταυτίζονται λοιπόν με μια κάποια σύγχρονη εικόνα του μάγου, εκείνου που διαφεντεύει την ιερή γνώση, εκείνου που κατέχει τα σύγχρονα μαγικά φίλτρα, τα νοήματα. Εκείνου που χειρίζεται τα σκεύη της «γνώσης»: τα θεωρήματα, τις εξισώσεις, τις απόψεις, τις προσδιοριστικές, τις μάζες πληροφοριών, κλπ. Κι έτσι μιλούν σαν μάγοι.

Μιλούν, κανοναρχούν, επιβάλλουν. Επειδή ο λόγος περί λόγου πάω στην ταυτότητα, κι επειδή τε-

λευταία καρπίζει ραγδαία το δέντρο των «κοινωνικών επιστημών» στην κοινωνία αυτή, θα πω κάτι που λέω συχνά — ως κι ως με συγχωρήσουν όσοι φίλοι το έχουν ακούσει ξανά και ξανά. Η καθόλου αξιόπιστη μνήμη μου αποδίδει αυτό τον αφορισμό στη ψυχολόγο και εθνολόγο Μαργαρίτα Μήνιτ. Όποιος, λέει, δεν τα πάει καλά με τους άλλους, γίνεται κοινωνιολόγος, ούτε ψυχολόγος, ούτε πολιτολόγος, ούτε ψυχολόγος, ούτε εντερολόγος. Λόγος. Μόνο λόγος.

## Ι. ΠΕΡΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

### Ταυτότητα-ταύτηση- επιθυμία

Θα μου πει κάποιος: και πες λοιπόν εσύ, που κάνεις τον καμπίου και αποκαλύπτεις δήθεν τους άλλους: τι είναι ταυτότητα;

Η ταυτότητα. Το αποτέλεσμα της ταύτησης. Και τι είναι ταύτησι; Είναι, από μια άποψη, η παράφραση της επιθυμίας. Είναι το μασκάρεμα, η κόσμια όψη, η κοινωνική οργάνωση της επιθυμίας. Είναι ακόμη η πονηρία που ενεδρεύει στο πρόσωπο που είσαι. Γιατί είμαστε βέβαια πρόσωπα κι όχι δομές.<sup>3</sup>

Το πρόσωπο που επιθυμεί και το λέει αλλιώς. Γιατί αν βάλει την επιθυμία στο στόμα του μπορεί να του το κάψει. Μας ενδιαφέρει λοιπόν η προσωπικότερη, η ιδιότητα του να είσαι πρόσωπο. Η προσωπικότητα που, σε τελευταία ανάλυση, σχηματίζεται και διαφοροποιείται μέσα από μια σειρά ταύτισων. Και γι' αυτό έχω ανάγκη τον Άλλο (μιλάμε για διαφοροποίηση και ο Άλλος ξεπροβάλλει από τη γωνία του δρόμου, μου δίνει τροφή, με παίρνει απ' το χέρι, με σπρώχνει, με βλέπει και γελά, βρίσκεται δίπλα μου στο κρεβάτι, έχει τη μύτη γαμψή, είναι σε μια φωτογραφία μακρού, αλλού, σ' ένα τοπίο αλλοδαπικό).

Η ταύτηση ορίζεται σαν μια διαδικασία μέσα από την οποία ένα άτομο ενσωματώνει, οικειοποιείται στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό, κάποια ιδιότητα, κάποια άποψη, κάποιο τρόπο, κάποιο στοιχείο ύφους, κάποιο χαρακτηριστικό φέροισμο του Άλλου. Έτσι, μέσα από αυτή τη σχέση, μέσα από αυτή την αδιάκοπη ανταλλαγή σημάτων, νοημάτων, πραγμάτων, όπου ταυτόχρονα βάζεις τον Άλλο απέναντί σου και τον έχεις μέσα σου, το άτομο μετασχηματίζεται, ολικά, ή μερικώς, με γνώμονα το «υπόδειγμα» που αποτελεί ο Άλλος. Αυτός ο Άλλος δεν υπάρχει όμως κυριολεκτικά σαν υπόδειγμα. Πρόκειται για τον Άλλο όπως εμφανίζεται.

Δεν ξεχωρίζεις από τον Άλλο παρά μαζί του. Εξ ου και η φυσική ροπή στο ζεύγος, στην ομάδα, στο πλήθος.

Προϋπόθεσι η ταυτότητα σου τον Άλλο και γι' αυτό η αυτόκειά σου δεν είναι παρά συμβολική. Η ταυτότητα είναι υπόθεση διαλεκτικής σχέσεως, ανταλλαγής μεταξύ προσώπων και της

νιζήτη στα δικά μου μάτια, στα μάτια αυτού που ταυτίζεται.

Γενικά όμως θα πούμε πως το ότομο γίνεται πρόσωπο ταυτιζόμενο.

Μπορούμε μ' αυτά τα δεδομένα να ξεχωρίσουμε μια ετεροπαθητική (κεντρομάλια) και μια ιδιοπαθητική (φυγόκεντρο) ταύτησι. Όταν υπάρχουν κι οι δύο κινήσεις ταυτόχρονα, μας λέει η ψυχολογική θεωρία, έχουμε μια σύνθετη διαδικασία ταύτησης. Μία «ταυτοπροσωπία» που διέπει και τη δημιουργία της συλλογικής συνείδησης στην ομάδα και, βέβαια, το σχηματισμό μιας συλλογικής ταυτότητας, του «εμείς»... Υπάρχουν, εννοείται, διάφορα επίπεδα στα οποία μπορούμε να ορίσουμε κάποια ανάλυση, σχηματίζεται και διαφοροποιείται μέσα από μια σειρά ταύτισων. Και γι' αυτό έχω ανάγκη τον Άλλο (μιλάμε για διαφοροποίηση και ο Άλλος ξεπροβάλλει από τη γωνία του δρόμου, μου δίνει τροφή, με παίρνει απ' το χέρι, με σπρώχνει, με βλέπει και γελά, βρίσκεται δίπλα μου στο κρεβάτι, έχει τη μύτη γαμψή, είναι σε μια φωτογραφία μακρού, αλλού, σ' ένα τοπίο αλλοδαπικό).

Η ταύτηση ορίζεται σαν μια διαδικασία μέσα από την οποία ένα άτομο ενσωματώνει, οικειοποιείται στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό, κάποια ιδιότητα, κάποια άποψη, κάποιο τρόπο, κάποιο στοιχείο ύφους, κάποιο χαρακτηριστικό φέροισμο του Άλλου. Έτσι, μέσα από αυτή τη σχέση, μέσα από αυτή την αδιάκοπη ανταλλαγή σημάτων, νοημάτων, πραγμάτων, όπου ταυτόχρονα βάζεις τον Άλλο απέναντί σου και τον έχεις μέσα σου, το άτομο μετασχηματίζεται, ολικά, ή μερικώς, με γνώμονα το «υπόδειγμα» που αποτελεί ο Άλλος. Αυτός ο Άλλος δεν υπάρχει όμως κυριολεκτικά σαν υπόδειγμα. Πρόκειται για τον Άλλο όπως εμφανίζεται.

Ταυτότης λοιπόν, το να είσαι ένας και ο αυτός. Να μη είσαι δύο, να μη είσαι όλοι και όλα. Να είσαι εσύ. Να είμαι εγώ. Να είμαι.

Για να μη είσαι δύο πρέπει να ξεχωρίζεις σαν βασική, αδιάσπαστη οντότητα. Και ξεχωρίζεις εκεί που λειτουργείς σαν τέτοια ενιαία οντότητα. Το δε «ωλικό» σου δεν είναι άλλο από την επιθυμία σου. Για να ξεχωρίσεις σαν οντότητα ενιαία, μοναδική συμβολικά αυτόρκης, πρέπει να ξεχωρίσεις από τον Άλλο. Και του εκπέμπεις την επιθυμία σου. Επιθυμείς τον άλλο. Επιθυμείς να είσαι ο άλλος. Επιθυμείς να είναι ο άλλος...

Δεν ξεχωρίζεις από τον Άλλο παρά μαζί του. Εξ ου και η φυσική ροπή στο ζεύγος, στην ομάδα, στο πλήθος.

Προϋπόθεσι η ταυτότητα σου τον Άλλο και γι' αυτό η αυτόκειά σου δεν είναι παρά συμβολική. Η ταυτότητα είναι υπόθεση διαλεκτικής σχέσεως, ανταλλαγής μεταξύ προσώπων και της



φωτ.: Σ. σιερεπεκλής

επιθυμίας τους. Σχέση μεταξύ επιθυμιών και προσώπων.

Η έννοια της ταυτότητας παραπέμπει ίσως στην ιδέα της ισχύος του εσωτερικού πόλου, στην ατομική υπόσταση. Θυμίζει πολύ το Εγώ. Πράγματι όμως, αντί να συγκεντρωθούμε στο Εγώ, θα πρέπει να συγκεντρωθούμε στο Είμαι. Γιατί η ταυτότητα είναι σχέση. Σχέση, διότι το πρόσωπο εκπληρώνει την υπόστασή του μέσα στα άλλα πρόσωπα.

Ας αποδώσουμε αυτό το σχήμα: Είμαι στο πρόσωπό σου, Είμαι στα μάτια σου. Διφορούμενο σχήμα: «είμαι στα μάτια σου, στα μάτια ενός άλλου», είμαι δηλαδή για τον Άλλο, αλλά και «είμαι μέσα στο πρόσωπο του Άλλου», με απεικονίζει. Ανακαλύπτω την ταυτότητά μου στην ετερότητα του Άλλου. Δεν μπορεί δηλαδή η ταυτότητα να εξερευνηθεί μόνο μέσα από κάποιου είδους «ενδοσκοπήση». Μία να ψηλαφηθεί στη σχέση με τον Άλλο, μέσα από την προβολή και τον αντικατοπτρισμό του προσώπου στον Άλλο. Εξ ου και η σημασία που θα δώσω στο τέλος στις εικόνες του Άλλου που κυκλοφορούν ανάμεσά μας\* κυκλοφορούν μόνο οι εικόνες μια και ο ίδιος ο «δικός μας» άλλος, ο Τούρκος, προτιμά να μη κυκλοφορεί ανάμεσά μας, και αποσύρθηκε για να φτιάξει... κράτος).

Ίδου λοιπόν το ζητούμενο: η ταύτιση. Που είναι ενέργεια ή τάση που οδηγεί στη σχηματική διάταξη των σημείων της προσωπικότητας, των χαρακτήρων του προσώπου. Πρόσωπο και ταύτιση είναι ταυτόχρονα. Ταυτότης είναι το χρώμα, η οσμή, το ύψος, η λαλιά, το είδος: ο τρόπος του προσώπου.

Αυτό όμως που μετρά περισσότερο είναι η ταύτιση σαν λογική ψυχο-κοινωνικής λειτουργίας και όχι η ταυτότητα σαν «πράγμα», σαν κατάσταση. Όταν λοιπόν ακούμε να μελετούν την ταυτότητα σαν μια ορθολογική επιλογή, σαν ενός είδους σπουδή των συμφερόντων και των ωφελειών, σαν μεγιστοποίηση της χρησιμότητας του είναι, ας είμαστε επιφυλακτικοί. Ας είμαστε καχύποπτοι. Δεν έχουν έτσι τα πράγματα. Και γι' αυτό πλανώνται σφόδρα οι διεσώτες της «κυπριακής συνείδησης» που την παρουσιάζουν σαν «εναλλακτική εθνική ταυτότητα» για τους Έλληνες της Κύπρου, και που πιστεύουν ότι η ταυτότητα — και μάλιστα η εθνική ταυτότητα — αλλάζει έτσι απλά όπως αλλάζει μια πολιτική επιλογή, μια ιδεολογία, ένα πούκάμισο που πέρασε η μόδα του...

Οι συνειδησιακές ορμές που παράγονται μέσα από τη βιωματική εμπειρία και τη συναισθηματική αποκρυστάλλωση που σπορρεί, δεν είναι αντικείμενα εγκεφαλικής εκλογίκευσης και αναθεώρησης.

## Ταύτιση-ομάδα-επιθυμία

Οι έννοιες της ταύτισης και της ταυτότητας ανήκουν ταυτόχρονα στο καθημερινό λεξιλόγιο, αλλά και στη γλώσσα της φιλοσοφίας καθώς και στην εννοιολογική σφαίρα της κοινωνικής ανθρωπολογίας και, κυρίως, της ψυχαναλυτικής θεωρίας.

Εδώ, αν εγώ μιλώ για την ταυτότητα και τη λογική της ταύτισης, δεν είναι για να «αναλύσω», να περιγράψω ή — ακόμη χειρότερα — να ανακαλύψω και να αξιολογήσω κάποια ταυτότητα των Κυπρίων (εθνική, πολιτισμική κλπ.). Την ελληνικότητά μας δεν τη συζητώ. Όσοι νομίζουν πως μπορούν να τη «ξεφορτωθούν» αυταπατώνται. Κάποτε δε φαίνεται να τους καίει πολύ περισσότερο απ' ότι εμένα, έστω κι αν την κλωτσοπαίξω. Αν μιλώ εδώ για την ταύτιση είναι γιατί είναι ένας εξαιρετικός τρόπος να ανακαλύπτεις την πορεία και τα τεχνάσματα της επιθυμίας στο συλλογικό επίπεδο. Να μπορείς να καταλάβεις κάτι περισσότερο από τη λειτουργία των ομάδων — κι όχι μόνο αυτά που προσφέρει η άκαμπτη λογιστική των συμφερόντων. Να μπορείς ίσως να δεις πώς διαχειρίζεται η κοινότητα τα φορτία «ενέργειας» που τα μέλη της έρχονται να αποθέσουν σ' αυτό το μαγικό μύλο της συνειρήσεώς τους.

Η ταύτιση είναι βασικά υπόθεση της ψυχικής δυναμικής. Μπορεί ωστόσο να τη μετέχουν σαν τεχνική διάφοροι ηγέτες, πολιτικοί φορείς, κλπ. Μπορεί σαν τεχνική να επαναλαμβάνεται στα διάφορα θεατρικά μας πεδία. Γιατί στις μέρες μας ζούμε το γεγονός της πόλης που η ουσία του είναι το «θεαθείναι». Το θέατρο είναι το σκηνικό της πόλης. Στην πολιτική, στα πολιτιστικά, στη ψυχαγωγία, στις αθλοπαιδιές, στις συναστροφές...

Μεταφέρεται λοιπόν η ταύτιση στο πολιτικό λεξιλόγιο και στις κοινωνικές (και κοινωνιολογικές) θεωρήσεις. Ας μη χαθούμε όμως εκεί μέσα.

Γιατί ταυτίζονται οι άνθρωποι; Για να βρουν έτσι την έκφραση ενός πρώτου συναισθηματικού δεσμού με ένα άλλο πρόσωπο.\* Η ταύτιση παίζει σημαντικότερο ρόλο στο σχηματισμό και στην εκτόλιξη του συμπλέγματος του Οιδίποδα — του οποίου τη σημασία δεν φαντάζομαι να χρειάζεται να τονίσω.

Το πλήθος, η ομάδα, η κοινότητα, δεν σχηματίζεται μόνο στη βάση των «συμφερόντων». Μπορεί να κινούν τους ανθρώπους τα συμφέροντα όπως διατείνονται οι νεο-θετικιστές, οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, και άλλοι. Ας μη ξεχνούμε όμως καθόλου πως τα πραγματικά πανίσχυρα συμφέροντα είναι τελικά τα χιμαίρρικά συμφέροντα. Αν πρέπει τελικά να αποφασίσουμε, θα λέγαμε

πως ο άνθρωπος είναι μάλλον δημιουργία της επιθυμίας του παρά της ανάγκης.

**Επιθυμία.** Η γιορτή του θυμικού σαν υπόβαθρο κάθε γιορταστικής ακμής του νοού. Αυτό που περισεύει απ' την ανάγκη και οδεύει ομίχοντας τη φαντασία με την πραγματικότητα. Παραπλήσια με το αρχαίο ελληνικό πάθος. Ο συναισθηματικός δεσμός σαν συντακτικός δεσμός του πλήθους όπως έλεγε ο Σιγμούνδος Φρόντ, της ομάδας όπως λένε οι κοινωνιολόγοι.

Ο δεσμός της ομάδας είναι λοιπόν παραπλήσιος της ταυτότητας. Εμπνέεται από την ανάγκη ταύτισης και οδηγεί στην ταυτότητα.

Ας κάνουμε τώρα ένα άλμα. Η εθνική, η πολιτισμική ταυτότητα είναι είδος δεσμού διαμέσου της ιστορίας (και μόνον η ιστορία θα μπορούσε να τον μεταπολίσει, ίσως). Είναι ένας συγκεκριμένος τρόπος να βάζεις μέσα σου την ιστορία. Να βρίσκεις νόημα στον άναρχον ρουιν της. Διέπονται βέβαια οι εκάστοτε εκφάνσεις αυτής της ταυτότητας από κάποια ιδιαίτερα καθεστώτα διαχειρίσεως των πολιτικών παθών. Ένα τέτοιο πολιτικό καθεστώς ήταν ο ηρωικός και «ρομαντικός» ενωτικός εθνισμός μας. Ένα άλλο αυτό της κατάρψεώς του, της χειραγώγησης και της μισαλλοδοξίας που οδήγησε στην προδοσία. Ένα άλλο αυτό του «χαρismaticού ηγέτη» που επικάλυψε τους μοντέρνους μας πολιτικούς θεσμούς. Ακόμη ένα από αυτό της θρησκευτικού τύπου λατρείας του κόμματος και του

εξωραϊσμού της τυραννίδος που συναντούμε στους σημερινούς κομμουνιστές. Ένα τελευταίο, για την ώρα, η απόθεση των ελπίδων στην τεχνοδομή και στην κρατική γραφειοκρατία — που παρεπιπτόντως έγινε, λέει, επιστημονική. Κλπ., κλπ..

Άλλο όμως η ταυτότητα σαν όχημα της επιθυμίας κι άλλο αυτό το συμβολικό, το πολιτικό επίχημα, που δεν είναι, τελικά παρά μια τεχνική διαχείρισεως της εξουσίας η οποία έχει βέβαια ανάγκη τα σύμβολα, τη φαντασίωση, τα ιδανικά, τα πάθη, όσο τα χρειάζονται κι αυτοί τους οποίους εξουσιάζει (τουλάχιστον για να τους εξουσιάζει). Τα καθεστώτα διαχειρίσεως των πολιτικών παθών και συναισθημάτων αλλάζουν. Μπορεί να είναι, αν θέλετε, καλά ή κακά. Η ουσία όμως του ανθρώπινου πάθους δεν αλλάζει. Είμαστε πολύ μικροί και παροδικοί για να μπορούμε να δούμε μια αλλαγή της δυναμικής ταύτισεως μέσα σ' αυτό το χορό που ονομάζουμε ελληνισμό.

Συντήκεται η ταυτότητά μας αυτή μέσα από την ιστορία, μέσα από τη συλλογική μνήμη, την κοινή βιωματική εμπειρία. Γίνεται νοστροπία και βιοτροπία. Κι αυτή είναι η ιστορία που φέρουμε μέσα μας. Όπως δε υπάρχει συλλογική ταυτότητα υπάρχει και συλλογική επιθυμία — κι ας μη αρχίσουν να διαμαρτύρονται οι κοινωνιολογιστές κοινωνιολόγοι. Είχα δε κάποτε δημοσιεύσει ένα κείμενο πάνω στις περιπέτειες της συλλογικής επιθυμίας στην Κύπρο, και δεν σκοπεύω να επανέλθω τώρα σ' αυτό.<sup>10</sup>

(η συνέχεια στο επόμενο)



## Ταουξής και Σερεμέτης

ένα διήγημα

του

κυριακού χαραλαμπιδή

Στο χάνι του Αποστόλη ο Σερεμέτης έχασε στα χαρτιά. Ήτανε θράδυ, όπως σωστά φαντάζεστε, μα το κρύο δεν ήτανε και τόσο δυνατό, όπως συμβαίνει σ' άλλα διηγήματα.

Έχασε στα χαρτιά. Μέσα στους θλιβερούς καπνούς ο Ταουξής τον παρηγορούσε:

— Εμένα με θασανίζει η ζωή μετά θάνατον. Σκέφτηκες ποτέ, ρε Σερεμέτη, τί θα γίνει άμα πεθάνεις;

Νοουμένου ότι ο Σερεμέτης έχασε στα χαρτιά, και μαζί την όρεξή του για κουθέντα, ο Ταουξής θρήκε κατάλληλο έδαφος να σπείρει τη φιλοσοφία του.

— Άκου ρε Σερεμέτη. Ας υποθέσουμε πως πέθανες. Μονάχα ο Θεός γνωρίζει τί μπορεί να γίνεις. Μπορεί και να γίνεις... χταπόδι. Αποκλείεται δηλαδή;

— Ξέρω γω;

— Εγώ σου λέω πως δεν αποκλείεται. Λοιπόν, είπαμε...

Ο Σερεμέτης έκανε μια κίνηση, σαν εκείνους που δρισκεύουν το θέμα ενδιαφέρον, τάραξε την καρέκλα του, ζύγωσε τον Ταουξή κι αδιαφορώντας για ό,τι γινόταν γύρω του δόθηκε στο ακρόαμα.

— Μια μέρα, εκεί που είσαι χταπόδι, θγαίνει ο Τσακλής με το καμάκι του.

Είναι δε ο Τσακλής το όνομα ενός θεριστή ψαρά ως εκεί πάνω. Όσοι τον ξέρουνε θα μπούνε καλύτερα στο νόημα.

— Σου μίγγει το καμάκι, σε καμακώνει, ρε Σερεμέτη.

— Παναγία μου!

— Κι ύστερα σε χτυπά χαμαί, τακ, τουκ, τακ, τακ, κατάλαβες;

— Παναγία μου!

— Άμα ημερώσει το σώμα σου σε πουλά.

— Μα εφαντάστηκες τα....

— Σε πουλά και σ' αγοράζει, ας πούμε, ο Πολεμίδας! Χα, χα, χα.

Είναι δε, ο Πολεμίδας, ένας άλλος πελώριος και χοντρός εστιάτορας, τύπος οσωτός. Έχει κι ένα σκυλί που όταν γαβγίζει, και γαβγίζει συνέχεια, μαλώνει μαζί του. Μήτηρο λένε το σκυλί, δεν ξέρω γιατί. Και τυχαίνει την ώρα που ο πελάτης παραγγέλνει κάτι, το σκυλί να γαβγίζει. Ο Πολεμίδας ουρλιάζει ένα «σκάσε» κι ο πελάτης ετοιμάζεται για καυγά.

### της ώρας



γλασκός κουμίδης

Μοιραία ο κυπριακός αιώνας μας μοιράστηκε στα δύο, πάνω στη ραφή των τριών τετάρτων του. Ζούμε με την ουλή στο πρόσωπο, το δεύτερο μισό του, συμπεσμένο στο νότιο τέταρτο της εκπνοής του.

Αν η τέχνη μπορεί ν' απαλύνει τη στενοχώρια που αναδίνει ο διαστρεβλωμένος τούτος χωροχρόνος, τότε πιστεύω στην τέχνη, στο ωραίο που σώζει. Στη γλώσσα μας, αναφέρει κάπου ο Ανδρόνικος της Βεργίνας, η ομορφιά λέγεται «ωραίο», που σημαίνει κάτι που είναι στην ώρα του, στα νιάτα του. Για να ισορροπήσουμε στην άλυτη στενοχώρια, που παγιώθηκε σαν υπαρκτική αγωνία στη μια μεριά της ζυγαριάς, θα πρέπει να ριζώσουμε τόνους αντίβαρο «ωραίας» τέχνης.



— Και σε μαγειρεύει ο Πολεμίδας.

— Κατάλαβα....

— Όχι, δεν κατάλαβες ακόμα, στάσου. Σε μαγειρεύει, δεν είναι έτσι;

— Το είπαμε.

— Και σε σερβίρει... που σε σερβίρει, ξέρεις;

— Στον Αντρόνικον....

— Χα! Στον Ζαγκούρη!

— Α, Παναγία μου, Παναγία μου!

Είναι δε ο Ζαγκούρης ο άνθρωπος με το σιδερένιο στομάχι. Τρώει και θγαίνει. Κι άμα του λείψει το φαγι, τρώει τα πιτάτα.

— Πατικώνει καλά-καλά το στομάχι του κι ύστερα πάει στον απόπατο. Και θγαίνει ένα σκατό τόσο χοντρός.

Ο Ταουξής ένωσε τα δυο του χέρια σε κύκλο για να δώσει μια εντύπωση του όγκου.

Ο Σερεμέτης κοιτάζε αμίλητος, αποχαυνωμένος.

— Κι ύστερα μου λυπάσαι που έχασες στα χαρτιά!

Κι όμως νιώθουμε γύρω μας να διαφεντεύει η τέχνη της ώρας. Η τέχνη φαίνεται να γεννά πριν την ώρα της, στην προσπάθειά της να χωνέψει αυτοστιγμεί τις «γενιές» της, τους «ισμούς» της, την «μνημειακότητά» της, τις «διοφυίες» της, τον «περιφερειακό κοσμοπολιτισμό» της, τον «διεθνισμό» της, τις «ρίζες» της. Στιγμιαίοι αντί ωραίοι, οι λειτουργοί της περιμένουν νάρθει η ώρα τους, το τέταρτο τους. EVERYBODY WILL BECOME FAMOUS FOR A QUARTER OF AN HOUR είπε προφητικά ο WARHOL.

Πότε όμως θάρθουν οι ώρες της ενδογέννησης για τη νέα τέχνη της Κύπρου; Από ποιά είδος χρόνου και με τί διάρκειες; Αγωνιώδη ερωτήματα που το αναπάντητό τους παραπέμπει στην ενδογενή αδυναμία της προχειρότητας.



# ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΟΠΙΟ

γραφεί και επιμελείται ο Βαρναβας Κυριαδης

μια διαλεκτική με πολλά προσώπεια που σαν προαιωνία μητέρα περιμένει να τρυφήσει για να φέρει πίσω τον κόσμο που χάσαμε και ανεπανορθωτα συνέχεια κανούμε

## απο την δρεσδη της α. γερμανιας ενας σκηνοθετης κι ενας ηθοποιος...



Το σεμινάριο.



Το να βαφτιστεί κανείς «ηθοποιός» είναι το πιο εύκολο πράγμα: το να παραμείνει κανείς στην θρησκεία της «ηθοπλασίας» είναι το πιο δύσκολο πράγμα. Το σεμινάριο των δύο Ανατολικο-γερμανών Wolfgang Engel και Christoph Hohmann αυτό το νόημα είχε: να μας ξεσκουριάσει τις μνήμες και να μας θυμίσει πώς ξεκινήσαμε, τις διαδρομές μας, και που βρισκόμαστε σε σχέση πάντα μ' αυτή την μεγάλη πατρίδα που λέγεται «τεχνη» και μ' αυτό το υπέροχο «κόμμα» που λέγεται θέατρο.

Σκοπός μου όμως εδώ δεν είναι να μιλήσω για τους ηθοποιούς — εαυτούς μας — μα για το ίδιο το σεμινάριο στην ειδικότητά του.

Κράτησε τέσσερις μέρες και έγινε σε συνδυασμό από έναν σκηνοθέτη (Wolfgang Engel) και από έναν ηθοποιό (Christoph Hohmann). Σκοπός αυτών των δύο ανθρώπων του θεάτρου, από την πρώτη στιγμή που μας συνάντησαν δεν ήταν να μας καταδείξουν τί σημαίνει ηθοποιός ούτε να μας υποδείξουν κάποιους συγκεκριμένους τρόπους δουλειάς του ηθοποιού. Στόχος τους ήταν να μας φανερώσουν και να συζητήσουν μαζί μας τον δικό τους τρόπο δουλειάς. Αυτό τον τρόπο θα προσπαθήσω να παραθέσω κι εγώ.

Βασικά το σεμινάριο αποτελείται από τρία σκέλη:

- α. Την ατομική δουλειά ενός ηθοποιού στον κύκλο της άσκησης του σώματος.
- β. Την άσκηση του ηθοποιού για την εξέλιξη της αίσθησης της ομάδας και
- γ. Τα πρώτα πλησιάζματα του ηθοποιού σ' ένα ρόλο με την βοήθεια του σκηνοθέτη.

### Κυριακή 19 Οκτωβρίου 1985.

Ο Christoph ξεκίνησε να μας δείχνει τον προσωπικό του τρόπο που ασκεί το σώμα του. Ξάπλωσε κάτω και αφέθηκε να χαλαρώσει τελείως: ένοιωσε το κορμί του να βουλιάζει και τότε άρχισε να κουνά και συνειδητοποιεί έναν-έναν τους μύς του. Μετά ακολούθησαν κάποια τεχνάσματα και αφού πήρε κάποια σήματα απ' τον εγκέφαλο του δηλαδή ένοιωσε επιτακτική την ανάγκη να σηκωθεί έκανε τις πρώτες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση.

Τέλος, ανακάθισε χάρω κι άρχισε να περιεργάζεται το σώμα του: να νοιώθει και να συνειδητοποιεί με ποιους τρόπους δουλεύει αυτό το σώμα και με ποιους τρόπους τον εκφράζει αυτό το σώμα πάνω στην σκηνή όταν κάνει θέατρο.

Η μέρα τελείωσε ασχολούμενοι με το δεύτερο σκέλος του σεμιναρίου: δηλαδή την άσκηση του ηθοποιού για την εξέλιξη της αίσθησης της ομάδας. Έτσι όλοι μας παίξαμε το παιχνίδι του «καθρέ-

φτη» και το παιχνίδι του «δολοφόνου».

Και τα δυο παιχνίδια απαιτούν αυτοσυγκέντρωση και σοβαρότητα: σκοπός τους η σωστή λειτουργία του ηθοποιού μέσα στο σύνολο και η αίσθηση της «ομάδας».

### Δευτέρα 20 Οκτωβρίου 1985.

Το πρώτο μισό της μέρας ήταν αφιερωμένο στο δεύτερο σκέλος του σεμιναρίου και το δεύτερο μισό ήταν αφιερωμένο στο τρίτο σκέλος του σεμιναρίου. Έτσι όλοι μαζί παίξαμε τα παιχνίδια «της εμπιστοσύνης», «της ηχητικής περιγραφής ενός αντικειμένου» και το παιχνίδι «του δάσους».

Μετά από τα παιχνίδια ο Christoph ασχολούμενος με το τρίτο σκέλος του σεμιναρίου και μετά από πρόταση του Wolfgang αυτοσχεδίασε πάνω στον Αγγελιαφόρο από τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου. Η πρόταση του Wolfgang ήταν: ένας στρατιώτης-αγγελιαφόρος που γυρνά από τον πόλεμο και έχει την γνώση των προβλημάτων που δ' αντιμετωπίσει στην πατρίδα του μετά από μακρόχρονη απουσία.

Ο Christoph πήρε την πρόταση αυτή και αυτοσχεδίασε αυτό τον στρατιώτη χρησιμοποιώντας ελάχιστες μόνο λέξεις από το κείμενο του Αισχύλου. Ο λόγος του σ' αυτό τον αυτοσχεδιασμό ήταν λόγος δικός του της στιγμής που είχε σχέ-

ση με τις προσωπικές του εμπειρίες. Όπως μας εξήγησε αυτό το πράγμα το κάνει πριν από κάθε ρόλο που έχει να παίξει στο θέατρο.

### Τρίτη 21 Οκτωβρίου 1985.

Όλη η μέρα ήταν αφιερωμένη στο τρίτο σκέλος του σεμιναρίου. Ο Christoph αυτοσχεδίασε τον αγγελιαφόρο με διάφορες εκδοχές αλλά αυτή τη φορά χρησιμοποιώντας τον λόγο του Αισχύλου. Έτσι αυτοσχεδίασε έναν στρατιώτη που μίσησε τον πόλεμο, έναν μισοφόρο που αγάπησε αυτό που έκανε υπέρ της πατρίδας του, έναν πολιτικό που εκφωνεί πολιτικό λόγο, έναν φασίστα Ναζί, έναν σχιζοφρενή φασίστα Ναζί. Σκοπός αυτού του τρόπου δουλειάς πιστεύω πως είναι η εσωτερική ευλυγισία του ηθοποιού και η άνοδος από τα άδυστα του υποσυνείδητου πραγμάτων ποικίλων που βοηθούν στην σύνθεση του ρόλου και της σκέψης.

### Τετάρτη 22 Οκτωβρίου 1985.

Το πρώτο μισό της μέρας ήταν αφιερωμένο σε δυο παιχνίδια παρατηρητικότητας. Το άλλο μισό σε μια έκπληξη. Εκείνη την στιγμή ο Wolfgang και χωρίς προσυνεννόηση έδωσε στον Christoph μια καινούργια πρόταση και ζήτησε την βοήθεια των γυναικών-ηθοποιών του ΘΟΚ. Η πρόταση ήταν: γυρνά πίσω ο στρατιώτης, δεν ξέρει τί θα συναντήσει αλλά αυτά που έχει να πει πρέπει να τα πει σ' ένα κάποιο σπίτι όπου συνάχτηκαν μανάδες που περιμένουν ν' ακούσουν νέα από τον πόλεμο και που ίσως κάποιες απ' αυτές να περιμένουν τον γυρισμό του δικού τους παιδιού. Το αποτέλεσμα ήταν θαυμάσιο: μια γνήσια θεατρική πράξη που συνάρπασε και συγκίνησε.

Έτσι το σεμινάριο πήρε τέλος: διαλυθήκαμε από την αίσθηση και κάπου όλοι είχαμε μέσα μας τον ήχο μιας μουσικής νότας στην άραση της.

### Μια επιστολή των Wolfgang Engel και Christoph Hohmann.

24.10.85 Λευκωσία.

Για δέκα μέρες είμαστε φιλοξενούμενοι του Σωματείου Ηθοποιών Κύπρου. Και οι δυο μας, ο Christoph Hohmann, ηθοποιός στη Δρέσδη και εγώ, ο Wolfgang Engel, σκηνοθέτης στη Δρέσδη, φεύγουμε από τη χώρα σας γεμάτοι εντυπώσεις και εμπειρίες κάθε είδους. Οι ηθοποιοί του Θ.Ο.Κ. μας έχουν κάνει να νοιώσουμε την σ' όλο τον κόσμο γνωστή φιλοξενία του Έλληνα με την αρχαϊκή σημασία της λέξης.

Κάναμε φίλιες και αλληλοπροσεγγιστήκαμε μέσα από την κοινή μας αγάπη για το θέατρο. Προσπαθήσαμε όλοι από κοινού μέσα σ' ένα τετραήμερο σεμινάριο να εκθέσουμε τις θεατρικές μας εμπειρίες. Κάναμε μια αναφορά στον τρόπο θεατρικής δουλειάς που γίνεται στην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας. Παίξαμε με τους Κυπρίους ηθοποιούς πατροπαράδοτα παιδικά παιχνίδια που αποτελούν την βάση του θεάτρου. Κατά

την διάρκεια αυτών των παιχνιδιών, παρακολούθησαμε ο ένας τον άλλο, ευαισθητοποιηθήκαμε άλλο και προσπαθήσαμε να προσδιορίσουμε τον όρο «Συντροφικότητα στην σκηνή». Αυτοσχεδιάσαμε και η δυσκολία της γλώσσας δεν υπήρξε για κανένα μας εμπόδιο. Συμφωνήσαμε ότι το θέατρο πλουτίζει και εμπλουτίζεται από το παρόν και τότε μόνο έχει λόγο ύπαρξης όταν εκφράζει τα επίκαιρα προβλήματα του θεατή που είναι δυστυχώς όσα και οι κόκκοι της άμμου της θάλασσας. Το θέμα «πόλεμος και ειρήνη» για παράδειγμα μας απασχολεί όλους. Ο Christoph Hohmann και πέντε γυναίκες ηθοποιοί του Θ.Ο.Κ. αυτοσχεδίασαν μια σκηνή από τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου. Ο Αγγελιαφόρος διηγείται μεταξύ άλλων και την άθλια ζωή των Ελλήνων στρατιωτών στην Τροία.

Μέσα απ' αυτή την τετραήμερη συνεργασία ενδιαφερθήκαμε και ηλεκτρίστηκαμε ο ένας για τον άλλο. Αυτά τα γεγονότα, αυτές οι εμπειρίες είναι απαραίτητοι εμπλουτισμοί για την δουλειά μας. Γι' αυτό ευχαριστούμε τον Θ.Ο.Κ. και το Σωματείο Κυπρίων ηθοποιών.

Στο επανιδείν.

Wolfgang Engel  
Christoph Hohmann

Σημείωση: Τα παιχνίδια:

- α. Του καθρέφτη.
  - β. Του δολοφόνου.
  - γ. Της εμπιστοσύνης.
  - δ. Της ηχητικής περιγραφής ενός αντικειμένου.
  - ε. Του δάσους και
- στ. Τα δυο της παρατηρητικότητας που έγιναν στα πλαίσια του σεμιναρίου και αναφέρθηκαν πιο πάνω θα τα περιγράψω με λεπτομέρεια στα επόμενα τεύχη του ΕΝΤΟΣ.



για την επιθυμία του μεμμετη

Διαβάζοντας το γράμμα σου η ματιά μου κόλλησε στη χλιδασιωμένη φρασεολογία της περιόδου που περνάμε και που στο κείμενο σου φαίνεται σαν ριγμένη κατά τύχη. Πρόκειται για τη φράση «...ιδιαιτέρα σήμερα που απειλείται η φυσική μας επιβίωση...». Οι ίδιες λέξεις ριγμένες, λίγο πολύ παντού, από πολιτικούς, λογοτέχνες κι' από όλους. Η ουσία της φράσης μπορεί να λειτουργεί κινητικοποιητικά ή αδρανοποιητικά να τείνει ν' αναστρέψει τη κρατούσα αντίληψη διαμέσου της κριτικής ή αντίθετα να την επιβεβαιώνει διαμέσου τουλάχιστον συναισθηματικής ασφάλειας.

Μούρχεται στο νου μια παράγραφος του Β. Μπενγιαμίν γραμμένη για μια άλλη περίπτωση: «Η παράδοση των καταπιεσμένων μας διδάσκει ότι η «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης» που ζούμε αποτελεί τον κανόνα. Οφείλουμε να προσεγγίσουμε μια αντίληψη της ιστορίας που ν' αντιστοιχεί στο παρόν. Θα αντιμετωπίσουμε τότε σαν καθήκον την προώθηση της πραγματικής κατάστασης εκτάκτου ανάγκης» και θα βελτιωθεί έτσι η θέση μας ενάντια στο φασισμό». Τα λέω αυτά προσπαθώντας

ν' αντιμετωπίσω εκείνο που σ' έκανε να δεις σαν κύριο στοιχείο του διηγήματος την «ισοπέδωση». Εγώ κύρια είδα ότι (πέρα από τις λογοτεχνικές του αρετές, που έμμεσα αναγνωρίζεις) είναι ένα από τα σπάνια Ελληνοκυπριακά κείμενα, που πέρα από το «έναν είναι ο εχθρός...» η από τη «Τουρκική βαρβαρότητα...» κλπ. στρέφεται ενδοσκοπικά και ομολογεί το ανομολόγητο, την εγκληματική συμπεριφορά ομάδων Ελληνοκυπρίων ως προς τους Τουρκοκύπριους. Αυτή η διαπίστωση που είναι φυσικά κοινός τόπος στη προφορική επικοινωνία, στη γραπτή αποτελεί ταμπού.

Οι επίμαχες παράγραφες της «ισοπέδωσης» θα πρέπει να είναι αυτή της αρχής όπου ο συγγραφέας σαρκάζει το μάθημα της ιστορίας και αυτή του τέλους όπου οι μνήμες των κεντρικών εθνικιστικών συμβόλων είναι πιο ανθρώπινες από το ανθρώπινο δράμα. Η πρώτη παράγραφος στρέφεται κριτικά στη χρησιμοποίηση της ιστορίας (ή μιας αντίληψης της ιστορίας) για τη διαμόρφωση της συγκεκριμένης άρχουσας ιδεολογίας. Η διαφορά μεταξύ ότι η πρώτη εθιμοδότησε ένα προοδευτικό για την

εποχή του κράτος ενώ η δεύτερη χρησιμοποιείται δύο αιώνες μετά από το ίδιο αυτό κράτος για να διανείξει τη παρούσα μορφή του και τα συμφέροντα που εξυπηρετούν.

Η δεύτερη παράγραφος δεν κάνει ανάλυση ομοιοτήτων και διαφορών της Βολκάν και της ΕΟΚΑ, αλλά είναι μια κραυγή διαμαρτυρίας ενάντια σε μια τους ομοιότητα, στο ότι καλλιέργησαν το διακοινοτικό μίσος. Την ίδια «ισοπεδωτική» κραυγή μπορείς ν' ακούσεις σ' άλλα θέματα όπως, «όλοι οι άνδρες θέλουν σκότωμα», «όλοι οι Τούρκοι είναι βάρβαροι», «όλοι οι «καλαμαράδες» είναι ίδιοι». Αυτές οι φράσεις εκφράζουν ένα γενικό αίσθημα του υποκειμένου προς το αντικείμενο (απορριπτικό ασφαλώς) αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εξισώνουν ουσιαστικά όλους τους Τούρκους ή όλους τους Καλαμαράδες ή όλους τους άνδρες ή αν υπάρχει εξίσωση είναι με βάση κάποια ιδιότητα.

Αυτά για την ισοπέδωση σ' ότι αφορά το διήγημα και δεν είναι υπεκφυγή από μέρους μου· προσωπικά (γνωρίζοντας μόνο ότι εθέλυσαν ο Ε/Κυπριακός τύπος, σ' ότι αφορά τη Βολκάν), πιστέω ότι η οργάνωση αυτή θα πρέπει να είναι για τους Τουρκο-

κύριους ότι περίπου η ΕΟΚΑ για τους Έλληνοκύπριους.

«...Ιδιαιτέρα σήμερα που απειλείται η φυσική μας επιβίωση...» λοιπόν, και εδώ και μερικές δεκαετίες που απειλείται να το βλέπουμε όλοι, και για τις επόμενες δεκαετίες που θα απειλείται αν υπάρχουν και χωρίς να διαγράψουμε τα κατεχόμενα ουδώς, και γυρεύοντας τρόπους να τα ελευθερώσουμε και να ελευθερωθούμε και μες (οι Κύπριοι εννοώ) μαζί τους σαν κοινωνία, χρειάζεται καταπειθόντως να καινοουργήσουμε τα ιδεολογικά μας όπλα και τα όπλα μας άλλωστε. Το ότι Ελληνοκύπριοι, έσοφαν και καταπίεσαν Τουρκοκύπριους είναι μια αλήθεια κι' οι αλήθειες μόνον, μπορούν να στηρίξουν τον οποιοδήποτε αγώνα. Το ότι δυο-τρεις Κύπριοι λογοτέχνες τόλμησαν να δουν αυτό το πράγμα (δυστυχώς μόνο μετά το '74) είναι προς τιμή τους. Φυσικά θα μπορούσε η συζήτηση να προχωρήσει περισσότερο αν καθόριζες κάπως, το τι εννοείς, όταν λες ότι «έχομαι φυσικά μια κριτική στον τρόπο διδασχής της ιστορίας μας». Κατά τη γνώμη μου είναι χρέος όλων.

Κωστής Αχινιάτης  
Για τη Σύνταξη

«...ουσιαστικά η Κύπρος είναι συνολικά κατεχομένη...»

ναι! αλλά από ποιους;

Είναι γεγονός πως στο χώρο του Κυπριακού, με τα κομματικά στεγανά και τον υποβαθμισμένο (αν όχι ελλειπόντα) διάλογο, η παρουσία του «Εντός» δίνει τη δυνατότητα για κάποια διακίνηση ιδεών κι ο καθένας γράφει, με τ' όνομά του, αυτό που πιστεύει. Τελικά όμως έρχεται η σύνταξη, με το «εκδοτικό» της στην πρώτη σελίδα, να μας φορέσει όλους ένα καπέλλο, μια και οι δικές της θέσεις είναι που καθορίζουν κατά κύριο λόγο τη φυσιογνωμία του (κάθε) περιοδικού.

Διαβάζοντας λοιπόν το «εκδοτικό» του τεύχους του Νιόβρη (ομολογώ πως τα μικροσκοπικά, σαν από... παραδοσιακό προσκλητήριο γάμου, γράμματα με δυσκόλεψαν αρκετά — πάντως δεν ήταν αυτό που με ενόχλησε) προσπάθησα να παρακολουθήσω τους συλλογισμούς και τα συμπεράσματα, απ' τα οποία μερικά είναι τουλάχιστον περιεργά.

Ενοχλείται λοιπόν η σύνταξη από το γεγονός «...το Ελληνικό κράτος... αναλαμβάνει να προμηθεύσει ταυτό-

τητα τους άξεστους επαρχιώτες, να τους φτιάξει πολιτιστικό πρόσωπο, να αναλάβει την άμυνά τους και την παιδεία τους...».

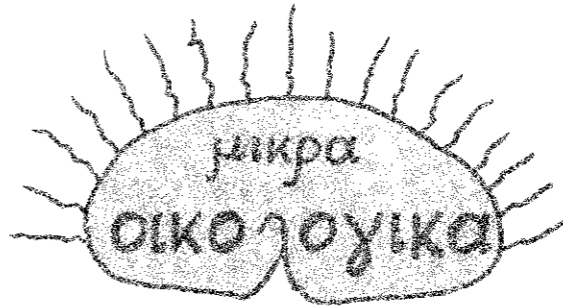
Αν, όπως θάπρεπε, έχουμε ξεπεράσει κάποιο σύμπλεγμα επαρχιωτισμού, θα πρέπει να πούμε να ψάχνουμε για πολιτιστική ταυτότητα πέρα από την πραγματική, που κατά βάση είναι από μόνη της ελληνική, με τις κάποιες ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με το χώρο και τα επιμέρους χαρακτηριστικά του (Και σίγουρα σ' αυτό το χώρο χωράνε και οι Τουρκοκύπριοι με τη δικιά τους ιδιαίτερη ταυτότητα). Τώρα αν το Ελληνικό κράτος βοηθά και στηρίζει την άμυνά μας, υπάρχει μήπως καμιά άλλη, πιο «προοδευτική» ιδέα;

Ας πάμε παρακάτω, στους... «Παπανδρέοπληκτους». Ανο όρος αναφέρεται σ' όλους εκείνους που βαθειά εκτιμούν το γεγονός ότι τούτη η Ελληνική κυβέρνηση αντιμετωπίζει το Κυπριακό με εντελώς διαφορε-

νοτικά κατεχομένη...». Αν βέβαια η διαπίστωση συνδεόταν με την τουρκική κατοχή της μισής Κύπρου και την απειλούμενη ολοκληρωτική της κατάληψη, την υπαρέτη των κυρίαρχων Αγγλικών βάσεων (και γιατί όχι και το ξεπούλημα της γης και, κομμάτι-κομμάτι, στους αλλοδαπούς) και έμεινε μέχρι εδώ, καλά θάτανε. Η χρέωση όμως, όπως φαίνεται και του Ελλαδικού παράγοντα ακόμα και στη σημερινή του έκφραση με ρόλο κατοχικό μοιάζει με κακόγουστο παιγνίδι ή ατύχημα του λόγου! Μακάρι να 'ναι (απλώς) έτσι... Με τούτη την ελπίδα δεν λέω (τόρα) περισσότερα...

Κυριακός Τσιμπίλης

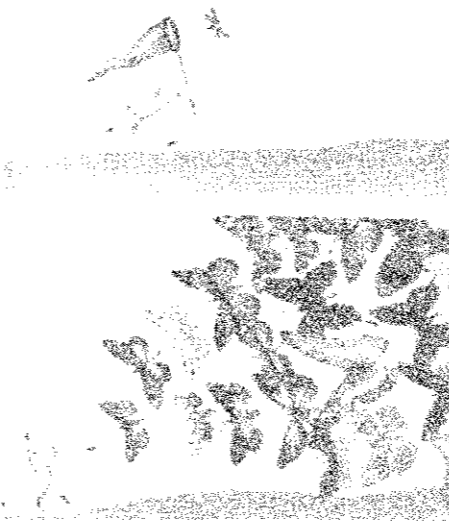
Τελειώνω σχολιάζοντας το ότι αφού «... το Αγγλικό, το Αμερικανικό, το Τουρκικό αλλά και το Ελληνικό κράτος, όλα μαζί ή το καθένα χωριστά...» μας κατάφεραν αλληπάλληλα χτυπήματα «...στατικά η Κύπρος είναι συ-



ΟΙ ΚΥΝΗΓΟΙ ΤΩΝ ΦΑΛΑΙΝΟΘΗΡΙΚΩΝ

Η «Διεθνής Οργάνωση των Θαλασσοβροσκών» ("Sea Shepherds International") είναι μια οργάνωση που προέκυψε από μια διάσπαση των Γκρήνπις (Greenpeace) και η οποία είναι προφανώς ριζοσπαστικότερη. Στις 9 Νοεμβρίου η οργάνωση αυτή βύθισε δύο φαλαίνοθηρικά και κατέστρεψε ένα τηλεπικοινωνιακό σταθμό στην Ισλανδία. Η επιχείρηση αυτή έγινε σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη σφαγή 113 φαλαίων από ισλανδικά φαλαίνοθηρικά, στη τελευταία κυνηγετική περίοδο, παρά τις διεθνείς συμβάσεις.

Χρήσιμο διδάγμα, για τη περίπτωση του Ακάμα, δεν μπορούμε να βγάλουμε διότι εδώ, δεν υπάρχουν φαλαίνας, εδώ υπάρχουν καρχαρίες.



"sandoz", το ίδιο παραμυθι

Ένα ακόμα «ατύχημα» συνέβηκε...

Μια ακόμα φορά τα περίφημα συστήματα ασφαλείας δεν δούλεψαν ή τουλάχιστον, δεν δούλεψαν σωστά και έγκαιρα...

Αρκετές δεκάδες τόνοι υδράργυρου και άλλων τοξικών ουσιών χύθηκαν στο Ρήγο.

Χιλιάδες ψάρια χάσκουν νεκρά στην επιφάνεια των νερών, σκληρή και αδυσώπητη μαρτυρία μας ακόμα οικολογικής καταστροφής που συντελείται.

Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων με το Σεβέζο, το Μποπάλ, το Τσέρνομπιλ κ.ά. έκανε ξεκάθαρο πως η επιβίωση

του περιβάλλοντος και τα περιστατικά που την εντείνουν δεν χωράνε μέσα στα όρια της περιοχής κάποιου εργοστασίου ούτε ακόμα και στα σύνορα μιας χώρας. Και πως οι συνέπειές τους, αργά ή γρήγορα, αποκαλύπτονται ακόμα και σε πολύ μεγάλη απόσταση από το χώρο του «εγκλήματος». Κάποιοι, σχεδόν πάντα άσχετοι με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, πληρώνουν το άμεσο τίμημα — τα έμμεσα βαρύνει πολύ περισσότερους και για πολλά χρόνια.

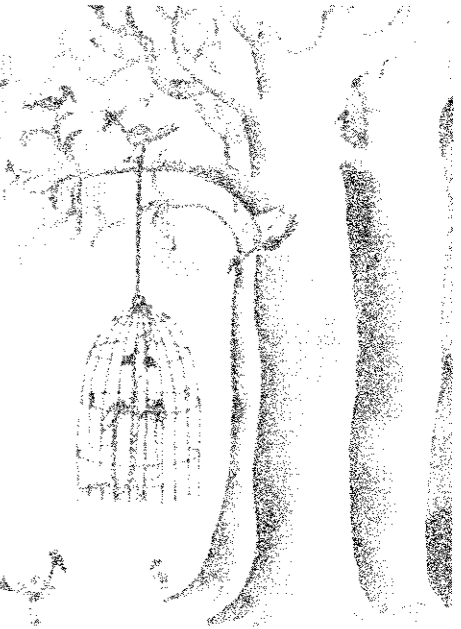
Για τούτο και πέρα από το ίδιο το γεγονός η ανεξήγητη σιωπή, της πρώτης μέρας, της πολυεθνικής Sandoz αυξάνει τρομακτικά τις διαστάσεις του ατυχήματος και το μέγεθος των δικών της ευθυνών.

Κυριακός Τσιμπίλης

Υ.Γ.: Στο μεταξύ το περιβάλλον ετοιμάζεται να ντυθεί στα γιορτινά του (θα τα καταφέρει άραγε); για να υποδεχτεί το 1987 που έχει οριστεί διεθνώς σαν έτος περιβάλλοντος!

**ΓΙΑ ΤΗ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ**

Μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ελευθερού Εθνικού Παινετισμού, που φέτος θα λειτουργήσει στη Λευκωσία, τη Λεμεσό, τη Λάρνακα, την Πάφο, τη Πάροδο, την Αθήναιου, την Πύλη Χρυσόχαλις, τον Πύργο και τον Άγρο ή Χερσό Αθανασιάδη-Μηχαρίδου, ένα Φυσικό Κίνημα στο ΥΕΙ Ηράκλειο θα κάνει διαφήμιση για τη «Πυρηνική Ενέργεια» στις 9.12.86, ώρα 7.30 π.μ. στην Πύλη Αμφοθέου και στις 10.12.86, ώρα 7.30 π.μ. στο Δημοτικό Μέγαρο Λεμεσού. Θα ακολουθήσει, όπως πάντα, ελεύθερη συζήτηση.



ποιος θυμάται τη «μποπάλ»

Κλειούν τούτες τις μέρες δύο χρόνια από την τραγωδία της Μποπάλ της Ινδίας. Ένα γεγονός που μόνο σε σχέση με το μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσε είναι ασυνήθιστο και φέρνει στην επιφάνεια τα προβλήματα της ανάπτυξης και των επιλογών της, στις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

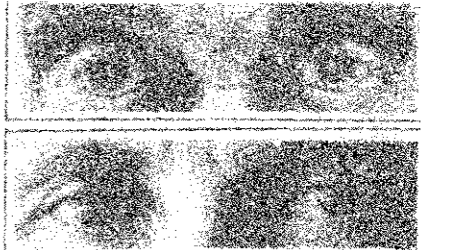
Είναι γεγονός πως οι αναπτυσσόμενες χώρες, «προσφέρονται» για εγκατάσταση μονάδων, που τελευταία άρχισαν να γίνονται ανεπιθύμητες στις αναπτυγμένες χώρες λόγω των κινδύνων που εμπιρεύουν, για την υγεία των εργαζομένων και την περιβαλλοντική υποβάθμιση που συνεπάγεται και κύρια της μαχητικής αντίδρασης των οικολογικών κινήματων.

Οι παράγοντες που συνθέτουν το σκηνικό στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι:

- τα φτηνά εργατικά χέρια, αποτέλεσμα της φτώχειας και της εξαθλίωσης, που δημιουργούν απεριόριστα περιθώρια κερδών για το πολυεθνικό κεφάλαιο.
- η περιορισμένη, αν όχι ανύπαρκτη, δυνατότητα έκφρασης και παρέμβασης της κοινής γνώμης ακόμα και σε δημοκρατικοφανή καθεστώτα και σαν συνέπεια αυτών
- η ανυπαρέξια ή υπολειπόμενη νομοθεσία.

Και βέβαια οι πολυεθνικές δεν ασειούνται...

Κυριακός Τσιμπίλης



# ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ

## ΠΡΟΒΟΛΕΣ 1985-86

### Ο ατσίδας του Μπροντγουέι

(Broadway Danny Rose) του Woody Allen. ΗΠΑ 1984. Με τους Woody Allen, Mia Farrow, Nick Apollo. Έγχρωμη 84'. Ο Ντάνι είναι εμπρεσάριος στη μελαγχολική Νέα Υόρκη. Από τους καλλιτέχνες πελάτες του ο μόνος που αξίζει είναι ένας τραγουδιστής που σε κάποια περιόδια ζητά από τον Ντάνι να συνοδεύσει την ερωμένη του. Την τελευταία όμως την κινηγά μια οικογένεια Ιταλίων. Ο Ντάνι τη σώζει αλλά εκείνη ζητά από τον τραγουδιστή να αλλάξει τον εμπρεσάριο της. Έτσι ο κοντούλης εμπρεσάριος με τα μυωπικά γυαλιά νιώθει προδομένος. Με το πέρασμα του χρόνου όμως η κοπέλα που τον «πρόδωσε» αρχίζει να τον αναζητά για να του ζητήσει συγγνώμη. Αυτός δέχεται τη συγγνώμη και τα πράγματα δίνουν να τελειώνουν ωραία και καλά. «Καλό είναι το γέλιο, αλλά χωρίς πόνο, δεν μπορείς να δημιουργήσεις τη ζωή» λέει ο Άλλεν σε μια στιγμή της ταινίας. Μιας από τις πιο ώριμες του μεγάλου κωμικού. Και πράγματι το γέλιο και ο πόνος είναι διάσπαρτα στο έργο του.



### Φάννου και Αλέξανδρος

(Fanny och Alexander) του Ingmar Bergman. Σουηδογαλλική 1982. Με τους Pernilla Allwin, Bertil Guve, Ewa Fröling. Έγχρωμη 188'. Η Φάννου και ο Αλέξανδρος μεγαλώνουν ανέμελα μέσα στη ζεστή ατμόσφαιρα μιας οικογένειας φιλελεύθερων αστών. Ο πατέρας τους πεθαίνει, η μητέρα τους παντρεύεται ένα επίσκοπο που φυλάκίζει τα παιδιά σε ένα ψυχρό πουριτανικό σπίτι. Ο Αλέξανδρος εξυμνο και ευαίσθητο παιδί έρχεται σε σύγκρουση με το πατριό του. Κάποιοι φίλοι της γιαγιάς οργανώνουν την απόδραση των παιδιών από το τυρανικό σπίτι του πατριού. Με σκηνικό ένα τεράστιο μωσαϊκό όπου απλώνεται η σουηδική κοινωνία των αρχών του αιώνα ο Μπέργμαν στήνει τα γνωστά φαντάσματά του. Οι προβληματισμοί που τον απασχόλησαν στο έργο συνοψίζονται εδώ σε μια αυτοβιογραφική ταινία τριών ωρών που ο Μπέργμαν τη θέλει την «τελευταία» του και στην οποία ο Θεός και ο Διάβολος, η σχέση ανάμεσα στη ζωή και τη τέχνη, το παιχνίδι με τη φαντασία και την πραγματικότητα ξαναζωντανεύουν μπροστά μας.

### Και το πλοίο φεύγει

(E la nave va) του Federico Fellini. Ιταλία-Γαλλία 1983. Με τους Freddie Jones, Barbara Jefford, Victor Poletti. Έγχρωμη 132'. Οι φίλοι και θαυμαστές της μεγαλύτερης αϊούδου του αιώνα Έντμεα Τετούα (άμεση αναφορά στη Μαρία Κάλλας), που αποτελούν μια ομάδα από ετερόκλητα πρόσωπα ξεκινούν με ένα πλοίο το 1914, αγωνώντας τον κοσμογονικό πόλεμο που αρχίζει, για να ακορπίσουν στο πέλαγος την τέφρα της. Είναι οι εκπρόσωποι της ευρωπαϊκής κοινωνικής και πολιτιστικής παραδόσης που πεθαίνει. Είναι αστέιοι και τραγικοί, πένθιμοι και γκροτέσκοι, φρικτοί, γελοίοι, τερατώδεις κι όμως φέρουν μια εκλεπτισμένη αισθητική, μια πεμπτούσια της μουσικής. Ο Φελλίνι παράγει εδώ μια όπερα. Μπαροκ εικόνες σε θαυμαστές αρμονίες χρωμάτων, θάλασσα, ουρανό και καρδιά αποκάλυπτονται όλα ντεκόρ στο στούντιο. Το φέμα είναι η ψυχή του θεάματος αλλά τελικά μόνο αυτό μετράει. Μια ταινία γεμάτη χιούμορ, φαντασία, ειρωνία και παροξυσμό όλα δεμένα με μαγεία φελλινική.



### Ματωμένος γάμος

(Bodas de sangre) του Carlos Saura. Ισπανία 1981. Με τους Antonio Gades, Cristina Hoyos, Juan Antonio. Έγχρωμη 72'. Ο Κάρολος Σάουρα το πρώτο σκηνοθετικό όνομα της πατρίδας του συνεργάζεται με έναν από τους κορυφαίους χορευτές της Ισπανίας τον Αντόνιο Γκράδες ο οποίος χορογραφεί εδώ το κλασικό δραματικό έργο του Φεντερικό Γκαρθία Λόρκα. Σε ένα ισπανικό χωριό γίνεται ένας γάμος. Παράν και ο εραστής της νύμφης με τη γυναίκα του. Ο γάμος τελειώνει και ακολουθεί το πατροπαράδοτο γλέντι. Τη χαρά του γεγονότος θα διαλύσει η σύγκρουση του εραστή με το γαμπρό που με τη μαχαιρία θα διεκδικήσουν την ίδια γυναίκα. Η ταινία καταγράφει ευρηματικά, και με μια ιδιοφυή χορογραφική δημιουργία ένα γεμάτο πάθος μπαλέτο με θέμα τον έρωτα και τον θάνατο, παραμένοντας ταυτόχρονα ένα υπόδειγμα καθαρού κινηματογράφου, όπου η χάρη του ανθρώπινου κορμιού (ιδιαίτερα όταν βρίσκεται σε κίνηση) γίνεται ένα με την όλη ποίηση και λυρισμό ματιά του ίδιου του δημιουργού.

*Φύτρες*

- φαϊ καθε μεσημερι
- φυσικες τροφες για υγιεινη διατροφη

- χρησιμοποιουμε προϊόντα απο βιολογικες καλλιεργειες στο μεγαλυτερο δυνατο βαθμο.
- σας περιμενουμε.

L & M Health Food Stores LTD

Χυτρων 11 τηλ. 461466

### εστιατόριο - ταβέρνα το αρχοντικό

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Τα μεσημέρια προσφέρουμε πρότυπη παραδοσιακή κουζίνα σε τιμές μαγειριού.
- Το βράδυ μπορείτε να απολαύσετε όλη τη σειρά κυπριακών μεζεδών (ΜΕΦΡΕΣΚΟ κρέας) σε ένα ήσυχο περιβάλλον. Τιμή £3.00 το άτομο.

### Μπυραρία το «καπηλειό»

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Ζεστό περιβάλλον κοντά στη παραδοσιακή τσιμινιά.
- Ζωντανή μουσική με το Ττόμη στο μπουζούκι και τον Άντρο στη κιθάρα.
- Διαλεγμένοι μεζέδες καπηλειού.
- Οι πιο χαμηλές τιμές μπυραρίας χωρίς καμμία υπερτίμηση για τη μουσική ποιότητα.

**M.B.A.** MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION  
**INDIANA CENTRAL UNIVERSITY**  
**INTERCOLLEGE** OF MANAGEMENT AND COMMUNICATION STUDIES  
 17, Hetepes Ave., Tel. 456892 - 456813, P.O.Box 4005, NICOSIA CYPRUS

## ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

### Εργαστήρι Χαλκογραφίας και Προυντζογραφίας

Τρικούπη - 33 τηλέφωνο 461348

Οι για να χουμιστούμε μπορεί τζιαι νάχουμε τη μεγαλύτερη συλλογή χαλκογραφημάτων τζιαι προυντζογραφημάτων του παζαρκού Τζιαι σχεδόν ούλλα

καμνουμε τα εμεις. Μπόρετε θέμα να μας δήτε -α δουλεύκουμε. Άμαν έσιετε ώρα ελάτε να πιούμε καφέ τζιαι να κουβεγκιάσουμε



### Αγγειοπλαστείο - Αγγειοπωλείο

Γ Κοντιού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ 456977

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκευάζονται από μας
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνευμα έρτυνας και ανανεώσης με ασβασμο της παράδοσης

### Πρωτότυπες πίτες στη Λαϊκή γειτονιά

Σωκράτης, τηλ. 450663

Τυρόπιτες, ελιόπιτες, κοτόπιτες, φλαούνες, κινέζικες κρεατόπιτες, σουφλέ, καρπασίτικο, πιπίσες, λουκουμάδες, χυμούς φρούτων κι άλλα ποτά.



### ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ - ΤΕΪ-ΟΠΟΤΕΙΟΝ

Η Πρασινά Γραμμή  
 Αυτοκρατειρας Θεοδώρας Β  
 Άγιος Κασσιανός

Λευκωσία «εντός των τειχών»  
 - τηλ. 435049

Διάχειρηση:  
 Σύμης Σουκιούρογλου  
 Μαίρη Παπά.

### ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Οθέλλου 1, τηλ. 438052 (κοντά στη πύλη Αμμοχώστου). Κάτι για σήμερα μιάς άλλης εποχής.

### ΠΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

Αδριας 52 54 τηλ 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους
- Μεταξοτυπία σπείσιαλ.
- Το γοργόν και χάριν έχει κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει

### Ταβέρνα Αξιοθέα

Όδus Αξιοθέας 9 τηλ 430787  
 Άγιος Κασσιανός

- Πιρασε τη δραχμή σας στο κλασικό παραδοσιακό δρομακο με τα γεράνια

Μαζί με τ' άμροφο και δροισρό υπάρχει και η αντιστοιχη κουζίνα ποιότητας

- Έπισης Σουβλάκια σιεφταλιά ττικ αγουέ με δέκα (10) σελίνα τη πίττα

### ΤΑΠΕΛΛΟΓΡΑΦΕΙΟ «NEON LAMPS»

Χριστούδουλος Βιλανος  
 Τρικούπη 44 τηλ 475297  
 Καμνω σας ταπέλλες καμνω σας τζ' ευκολίες φτόνει να με πικιρώνετε με δίχως δυσκολίες

### ΜΑΕΙΡΚΟ ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Πειραιώς 10 τηλ 476420  
 Απέναντι που το πλάρκι του παληού δημαρχείου  
 Μαειρκό για όσους βαστούν τζιαι για όσους έββαστούν  
 Ότι φαι πεθυμά ο κοθένας

### ΜΑΧΑΛΕΠΙ

Καλό τζιαι φρέσκο μαχαλεπί καθημερινά στο έμπα του Κολοκάσι. Έσιει τζιαι περιβάζι στον οσσιόν.



### ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ΣΑΒΒΑ

Σόλωνος 65 - Τηλ. 463444  
 • Μπορείτε να γευθείτε τη μεγαλύτερη ποικιλία φαγητών.

- Ολόφρεσκα κρέατα και χαλολουμοτές της ώρας.
- Το εστιατόριο ανοίγει στις 7 το πρωί και μένει ανοικτό μέχρι τις 10 μ.μ.
- Το εστιατόριο κλείνει μόνο τις Κυριακές.

### ΣΚΑΡΠΑΡΗΣ ΜΑΣΤΡΟ ΣΠΥΡΟΣ

Ισαακίου Κορνήνου 7 τηλ 451803

- Καμνω παπουτσια παντος είδους κανονικα τζιαι ορθοπεδικα
- Καμνω ΠΟΤΙΝΕΣ τσαγγαρισμες, ΠΟΤΙΝΕΣ για τζιανη ΠΟΤΙΝΕΣ με κεντηματα για Λουσο τζιαι χρωμα θελετε ΠΟΤΙΝΕΣ χαμηλες

### ΚΑΦΕΝΕΣ ΜΟΥΣΚΗ

στο έμπα του Κολοκάσι  
 • Για καλό λευκωσιότικο καφέ στου Μουσκή  
 • Για ραχαττι στη πρωινή λιακάδα στου Μουσκή  
 • Για ένα κονιάκι με κάτι τις στου Μουσκή  
 • Για ιστορίες της παλιας Λευκωσίας στου Μουσκή με τον Μουσκή



### Λαϊκή γιτονία

### ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΡΚΩΤΗΣ

Στόα Θεοδοουλή (δίπλα στο παλιό δημαρχείο) τηλ 465329-465085

- Το πρώτο γραφείο μεταφορών της Λευκωσίας με την ανάλογη πείρα, γρήγορη εξυπηρέτηση τζιαι ζαμηλές τιμές.

### εστιατοριο ματθαίος

δίπλα από τη Φανερωμένη και τη Τζαμουδά

- Ανοίγουμε στις 4.00 το πρωί και κλείνουμε στις 17.00 μ.μ.
- Σερβίρουμε όλων των ειδών σουπες και προγεύματα από το πρωί και όλα τα είδη κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατεία ούλλα.

### ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ Η ΠΙΑΤΣΑ

(νότια της πράσινης γραμμής στη πλατεία της Λαϊκής γειτονιάς, Σερβίρουμε  
 • Όλα τα είδη σάχαας φαγητά του φούρνου, σαλατες φρούτα διασφόρων ειδών, και όλα τα ποτά  
 Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονιάς

### ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

M + Γ Περικλέους  
 Πειραιώς - 19 τηλ 475996 7  
 Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε που μιτσιών ως μιάλο. Άψε σβήσε  
 Φκιερωνών τζιαι βοθρους

### ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Έλα στο κατάστημα «Λαϊκής τέχνης» στην Αριστοκυπρου 17 της λαϊκής γειτονιάς. Θ ανασκαλυψεις ένα σωρό ομορφα χειροτεχνήματα. Άλλα παραδοσιακά κυπριακά καμνωμενα από άπειρα χέρια κι άλλα φτιαγμένα από μας με κέφι και γουστα

### «Φτωχή Φωλιά»

Η «Φτωχή Φωλιά» δίπλα από την Περβόλα του Μαύρου και την παλιά ηλεκτρική στην οδό Μάνης αρ. 5 λειτουργεί σαν καφενείο και εστιατόριο από το πρωί μέχρι το βράδυ. Σερβίρουν τα φαγητά στα κάρβουνα, όπως καλαμάρι, σουπες, και άλλα ψαρικά, περισσότερα, σουβλάκια και σιεφταλιά.

